

Lähelle

Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä

Hannakaisa Ryynänen
Maarit Suomela

LÄHELLE

Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä

Hannakaisa Ryynänen
Maarit Suomela

Kriminaalihuollon tukisäätiön raportteja 1/2011

LÄHELLE - Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä

Selvitys on rahoitettu oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston päätöksellä rikosseuraamusalan tutkimukseen ja kehittämiseen osoitetusta määrärahasta.

Tekijät kiittävät Rikosseuraamuslaitosta ja sen yhteyshenkilöitä vankiloissa avusta niin kyselyjen käytännön järjestämisessä kuin asiakastietojärjestelmään perustuvien tietojen tuottamisessa.

ISBN 978-952-5929-02-7 (sid.)

ISBN 978-952-5929-03-4 (pdf)

© Kriminaalihuollon tukisäätiö

Multiprint Oy, Helsinki 2011

Tiivistelmä

Kriminaalihuollon tukisäätiö toteutti vuoden 2010 aikana selvityksen yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä. Tutkimuksen rahoitti oikeusministeriö.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää vankien läheissuhteiden määrää, vankien ja heidän läheistensä yhteydenpitoa vankeusaikana sekä vankeuden vaikutuksia läheissuhteisiin. Selvitys koostui kahdesta osasta: kyselytutkimuksesta vankeusvangeille sekä vankien läheisille toteutetusta kyselystä. Kyselyt toteutettiin touko-kesäkuussa ja aineistojen alustava analyysi tehtiin syksyn 2010 aikana.

Tulosten perusteella vankeusrangaistuksen voidaan arvioida koskettavan useita tuhansia, jopa 55.000 tuhatta vangeille läheistä ihmistä päivittäin. Näistä 12.500 on lapsia, joista lähemmäs 8 000 on alaikäisiä. Keskimääräinen alaikäisten lasten lukumäärä vanhempaa kohden on vähän alle kaksi. Biologisten lasten lisäksi vankeusrangaistus koskettaa myös vankien puolisoiden aikaisemmissa liitoissa syntyneitä lapsia.

Läheisistä yhteyttä pidettiin etenkin ystäviin, vanhempiin, puolisoon, sisaruksiin ja lapsiin. Vangit kokivat myös muut henkilöt, kuten tukihenkilön läheisikseen. Yli puolet vangeista ilmoitti olevansa parisuhteessa.

Yhteyttä vangit pitivät läheisiinsä mahdollisuuksien mukaan ahkerasti, suurin osa useamman kerran viikossa. Yhteydenpidossa koettiin kuitenkin myös ongelmia, jotka koskevat eniten suljettuja laitoksia. Näitä olivat muun muassa puheluiden rajoitukset, tapaamisaikojen vähyys ja perhetapaamisten järjestelyn vaikeudet. Ongelmia yhteydenpidossa aiheuttivat myös tapaamiskäytäntöjen joustamattomuus ja läheisten tapaamisista saamat negatiiviset kokemukset. Yli puolet kyselyyn vastanneista vangeista toivoi voivansa pitää läheisiinsä yhteyttä useammin.

Myös lasten yhteydenpitomahdollisuuksissa vankilassa olevaan vanhempaan olisi tilaa kehittämislle. Yhteydenpitoa olivat vaikeuttaneet esimerkiksi lyhyet tapaamisajat, tapaamiseen sopimattomat tilat sekä puheluiden rajoitukset. Lapset kokivat vankilan myös pelottavana.

Vankeusrangaistus oli vaikuttanut läheissuhteisiin monin tavoin mutta tulokset olivat osin ristiriitaisia. Lähes kaikki vastanneet vangit arvioivat vankeusajan vaikeuttaneen läheissuhteita. Kolmannes koki läheissuhteidensa heikentyneen, mutta muiden osalta suhteen laadussa ei ollut tapahtunut muutoksia ja joidenkin kohdalla suhteet olivat myös parantuneet vankeuden myötä. Suhteiden parantumiseen vaikuttivat oman ajatusmaailman muuttuminen, luottamuksen palautuminen ja päihteiden käytön väheneminen.

Selvityksen tulosten perusteella voidaan todeta, että vankeusaika ei näytä tukevan vankien läheissuhteita riittävästi, joskin esim. parisuhteiden muodostumista ja vakiintumista tapahtuu myös vankeusaikana. Yksi selvityksen selkeimmistä tuloksista on, että vankien yhteydenpitomahdollisuuksissa lapsiin on paljon kehittämisen varaa. Tukea läheissuhteiden ylläpitoon tarvitaan vankiloiden lisäksi kunnissa. Läheiset kokivat saaneensa vankeusaikana tukea heikosti.

Vankien lasten osalta rangaistusjärjestelmä ei näytä kokonaisuudessaan sisältävän ennaltaehkäisevän lastensuojelun näkökulmaa. YK:n lapsen oikeuksien mukaan vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista. Yleisen yhteydenpito-oikeuden lisäksi vankilan tapaamiskäytäntöihin ja etenkin tapaamistiloihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota lasten kannalta.

Myös rikosseuraamusjärjestelmän tilastoinnissa vankien läheiset eivät tule riittävästi esille. Säännöllinen tilastointi auttaisi tuomaan vankien läheissuhteet ja perhetyön tarpeet näkyvämmäksi.

Sisältö

Tiivistelmä	i
Sisältö	ii
1. Johdanto	1
1.1. Taustaa	1
1.2. Keskeiset tutkimuskysymykset	2
1.3. Läheisten määritelmä	3
2. Vangit ja heidän läheisensä yhteiskunnassa	4
2.1. Kirjallisuus	4
2.1.1. Vankien läheissuhteita koskeva kirjallisuus	4
2.1.2. Vankien puolisoita koskeva kirjallisuus	7
2.1.3. Vankien lasten tilanne	9
2.2. Yhteydenpidon nykykäytännöistä vankiloissa	10
3. Tutkimuksen toteutus ja aineisto	13
3.1. Kyselytutkimus vankeusvangeille	13
3.2. Kyselytutkimus vankien läheisille	14
3.3. Kyselylomakkeista	14
4. Kokonaisaineiston kuvailua	15
4.1. Vankeusvangit	15
4.1.1. Katoanalyysiä	16
4.1.2. Ikä, rangaistuksen vaihe, vankilakertaisuus ja tuomion pituus	17
4.1.3. Siviilisääty, siviilisäädyn muutos, liittojen määrä, yhdessä asuminen ennen vankeutta ..	19
4.1.4. Vankien yhteydenpito läheisiin	23
4.1.5. Yhteydenpitoa vaikeuttavat tekijät	26
4.1.6. Vankeusajan vaikutukset läheissuhteisiin	29
4.1.7. Lapset	35
4.2. Vankien tapajat	40
4.2.1. Yleisiä lukuja	40
4.2.2. Yhteydenpitokäytännöt	41
4.2.3. Lapset tapaja-aineistossa	48
4.3. Yhteenvedoa aineistojen pohjalta	50
5. Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset	55
Lähteet	63
Liitteet	65
Taulukoita	65
Kyselylomakkeet	66

1. Johdanto

1.1. Taustaa

Toukokuussa 2010 vankeudessa Suomessa oli yhteensä 3364 vankia, joista 2726 oli vankeusvankeja. (Rikosseuraamuslaitos 2010). Vuonna 2009 vapaudesta vankilaan siirtyi yhteensä 7059 vankia ja vankilasta vapautui 6185 vankia. (Rikosseuraamuslaitos 2010 / 2, 12) Kaiken kaikkiaan vankilassa oli vuoden 2009 aikana 9409 eri vankia (Rikosseuraamuslaitos 2010 / 3). Rangaistuksen suorittaminen vankeudessa ei kosketa vain vankia itseään vaan myös vangin läheiset joutuvat osalliseksi vankeuden aiheuttamasta elämänmuutoksesta. Vankien läheiset ovat Suomessa olleet lähes näkymätön ryhmä. Läheisten merkitys vangin kuntoutumisprosessissa on tunnistettu (Rikosseuraamusvirasto 2003), mutta heidän määrästään tai siitä, miten vangit ja heidän läheisensä pitävät vankeusaikana toisiinsa yhteyttä ja miten vankeusaika läheissuhteisiin vaikuttaa, on vain arvioita.

Vuonna 2006 voimaan tullut vankeuslaki (Vankeuslaki 767/06) velvoittaa tukemaan vankia sosiaalisessa kuntoutumisessa sekä suhteiden ylläpitämisessä läheisiin. Läheissuhteiden ylläpito edesauttaa kuntoutusta vankeusaikana sekä siviiliyhteiskuntaan paluuta vangin vapautuessa. Läheissuhteiden ylläpidolla ei ole merkitystä vain vangille, vaan myös vapauteen jääville läheisille. Läheisten selviytymistä vankeuden aiheuttamasta kriisistä voidaan huomattavasti helpottaa tukemalla läheissuhteita. (Rikosseuraamusvirasto 2003).

Läheissuhteita voidaan hoitaa monin tavoin laitoksesta riippuen: kirjeitse, puhelimitse, valvottujen ja valvomattomien tapaamisten sekä perheleirien kautta (Rikosseuraamusvirasto 2003). Perhesuhteiden suunnitelmallinen hoito ja edistäminen ovat kuitenkin jääneet vähäisiksi vankeusaikana (ibid. p. 64). Läheissuhteiden ylläpitoa vankeusaikana vaikeuttavat muun muassa laitosturvallisuuteen liittyvät tekijät, vankien sijoittelu sekä joidenkin vankiloiden syrjäinen sijainti (Rikosseuraamusvirasto 2003).

Vankien läheisten ja etenkin vankien lasten asemaan on alettu viime aikoina kiinnittää huomiota. Ensimmäinen merkittävä avaus vankiloiden perhetyön edistämiseksi oli vuonna 2003 julkaistu Rikosseuraamusviraston työryhmämietintö ”Perhe muurin toisella puolella”. Mietintö sisältää useita kehittämissuhteita kuten esim. perhetyön yhdyshenkilöiden nimeäminen jokaiseen vankilaan. Työryhmämietinnön valmistumisen jälkeen vankiloiden myös edellytettiin tekemään perhetyön kokonaisvaltaiset suunnitelmat.

Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä Perhe -hanke (2007–2010) on toimintansa aikana aktiivisesti pyrkinyt vaikuttamaan vankien perheiden asemaan. Vankien lasten ja muiden läheisten tilanteeseen on osaltaan herätty myös eduskunnan oikeusasiamiehelle tulleiden kanteluiden kautta. Sekä oikeus- että apulaisoikeusasiamies ovat viimeisen vuoden sisällä ottaneet useamman kerran kantaa tapaamiskäytännöissä esiin tulleisiin epäselvyyksiin (D 3016/4/07, D 3042/4/07, D 3044/4/07 ja D 824/4/08). Myös lapsiasiavaltuutettu on kiinnittänyt huomiota vankiloiden tapaamiskäytäntöihin YK:n Lapsen oikeuksien näkökulmasta (Lapset Näkyviksi -seminaari 21.4.2010). Lisäksi muun

muassa lapsiasiain neuvottelukunnan lastensuojelijaosto on viimeisimmissä kokouksissaan paneutunut vankien lasten tilanteeseen. Kriminaalihuollon tukisäätiön kriminaaliasiamiehen toimisto on myös ottanut kantaa vankien läheisten tilanteeseen ja tapaamiskäytäntöihin (Kaurala 2009, Kaurala ja Kylämarttila 2010). Lasten näkyvyys rikosseuraamustyössä korostuu myös uuden lastensuojelulain johdosta, joka edellyttää lastensuojeluilmoituksen tekemistä myös Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön toimesta ”jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä” (Laki lastensuojelulain muuttamisesta 88/10).

Ruotsissa on vuodesta 2005 toiminut yksi tai useampia lapsivaltuutettuja jokaisessa rikosseuraamuslaitoksen yksikössä (vankilat ja yhdyskuntaseuraamustoimistot). Lapsivaltuutetut huolehtivat virkatehtäviensä ohella vankien lasten huomioimisesta vanhemman rangaistuksen eri vaiheissa, esimerkiksi tapaamiskäytäntöjen lapsiystävällisyydestä. Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe -hanke on pyrkinyt herättämään keskustelua, pitäisikö Suomen ottaa mallia Ruotsin käytännöistä.

Ilman tarkempia tietoja vankien läheissuhteista, läheisten tilanteesta, lukumääristä ja läheissuhteiden ylläpidosta sekä niiden ongelmista suunnitelmallinen toiminta sosiaalisen kuntoutuksen ja läheissuhteiden ylläpidon kehittämiseksi on vaikeaa.

Selvityksen tavoitteena on tuottaa tietoa yhteydenpidon mahdollisuuksista ja yhteydenpidon käytännön toteutumisesta vankien ja heidän läheistensä välillä. Lisäksi tarkoituksena on paikata tiedollista aukkoa vankien läheisten lukumäärästä. Tavoitteena on myös tarkastella niitä mekanismeja, jotka vaikuttavat läheissuhteiden ylläpitoon. Selvityksen toivotaan nostavan läheissuhteiden merkityksen näkyvämmiin esiin osana vangin kuntoutusta ja yhteiskuntaan integroitumista sekä luovan tietopohjaa läheissuhteiden ylläpitotapojen kehittämiseksi.

Raportti alkaa kirjallisuuskatsauksella, jossa kotimaisen ja ulkomaisen kirjallisuuden lisäksi tarkastellaan vankilasta toteutettavia nykyisten säännösten puitteissa olevia yhteydenpitomahdollisuuksia. Tämän jälkeen raportti käy läpi tutkimuksen toteutuksen ja aineiston, jonka jälkeen vuorossa on aineiston analyysi. Aineistossa on eriteltyinä vankeusvankeja koskeva aineisto läheisiltä kerätystä aineistosta. Johtopäätös-kappaleessa näiden kahden aineiston tulokset vedetään yhteen. Selvityksen suunnittelusta, kirjallisuuskatsauksesta, aineiston keruusta ja alustavasta analyysistä vastasi projektitutkija Hannakaisa Ryyänen. Selvityksen viimeistelystä on vastannut kehittämispäällikkö Maarit Suomela.

1.2. Keskeiset tutkimuskysymykset

Selvityksessä pyritään vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Kuinka suurella osalla vangeista on lapsia ja kuinka paljon lapsia on yhteensä?
2. Kuinka suurella osalla vangeista on puoliso, avopuoliso tai nais- / miesystävä?
3. Ketä muita henkilöitä vankien läheisiin kuuluu ja kuinka paljon heitä on?
4. Yhteydenpidon tavat:

- a. Millä tavoin ja kuinka usein läheiset ja vangit pitävät toisiinsa yhteyttä?
 - b. Miten yhteydenpito toteutuu käytännössä?
5. Mitkä tekijät muodostuvat yhteydenpidon esteiksi vankien ja läheisten näkökulmasta?
 6. Miten vankeusaika vaikuttaa läheissuhteisiin?
 7. Mitkä mekanismit vaikuttavat läheissuhteiden ylläpitoon?

1.3. Läheisten määritelmä

Selvityksessä läheisten määritelmä jätettiin mahdollisimman laajaksi, sillä tavoitteena oli kartoittaa tietoa myös siitä, keitä vangit kokevat läheisikseen. Läheistä ei näin ollen esimerkiksi kyselylomakkeissa erikseen lähdetty määrittelemään. Tässä raportissa läheisistä puhuttaessa tarkoitetaan siten kaikkia niitä henkilöitä, jotka vangit tuntevat läheisikseen. Läheisten eri ryhmiä, kuten lapsia ja puolisoita, on raportissa käsitelty myös erikseen. Raportissa käsitellään parisuhteessa olevia niin yhtenä ryhmänä kuin erilaisissa suhteissa olevia erikseen. Parisuhteessa olevilla tarkoitetaan tässä raportissa naimisissa, avoliitossa tai seurustelusuhteessa olevia. Käsiteltävät ryhmät on mainittu tekstissä.

2. Vangit ja heidän läheisensä yhteiskunnassa

2.1. Kirjallisuus

Vankien läheisiä sekä vankeusajan vaikutuksia läheissuhteisiin on Suomessa tutkittu huomattavan vähän. Läheisten asema kuntoutumisessa on tunnistettu, mutta konkreettinen tieto vankien läheissuhteiden tilanteesta on niukkaa. Etenkin numeraalinen tieto vankien läheissuhteista, kuten läheisten lukumäärästä, puuttuu lähes tyystin. Niin kotimainen kuin ulkomainenkin kirjallisuus painottuu kuvaamaan vankeusajan vaikutuksia läheissuhteisiin siviiliin jääneiden puolisoitten, ja heistä etenkin naisten, elämän kautta. Myös lasten kokemuksia vanhemman vankeudesta sekä vankeusajan vaikutuksia lapsiin on lähestytty vapaudessa elävien naisten kautta. Vankien muita läheissuhteita, kuten vanhempien selviytymistä kuvaavaa kirjallisuutta, on joitakin lehtiartikkeleita lukuun ottamatta saatavilla erittäin niukasti. Jyväällä -projektin väliarvioinnissa toteutetussa kyselyssä vankien vanhempien reaktioita lapsen vankeusrangaistukseen sekä avuntarpeita on selvitetty osana projektin asiakkaina olleiden läheisille tarkoitettua kyselyä (Nieminen ja Tuokkola 2008).

Suomessa tietoa vankien läheissuhteista on kerätty muutamissa tutkimuksissa (Rikosseuraamusvirasto 2006 ja Enroos 2008), mutta pääpaino kirjallisuudessa on vankien omaisille tarkoitettujen projektien yhteydessä kerättyissä aineistoissa. Niissä kuvataan vankeusajan vaikutuksia läheisten elämään. Projektien aikana kerätty tieto on arvokasta, mutta projektien luonteen vuoksi valikoitunutta jo siksi, että läheiset on valittu eri projektien asiakkaiksi tietyin kriteerein. Projektien aikana tuotettu tieto painottuu lisäksi nimenomaan läheisten elämässä tapahtuneiden muutosten, tarpeiden ja tuntemusten kuvaamiseen eikä kokonaisuudessa tuo tietoa esimerkiksi vankien läheisten määrästä. ”Syvä tieto” läheisten elämästä auttaa tukirakenteiden sisällön rakentamisessa. Myös numeraalista tietoa tarvitaan vankien läheissuhteiden näkyväksi tekemiseen sekä tukirakenteiden suunnitelmalliseen kehittämiseen.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa vankien läheissuhteita koskeva kirjallisuus on jaoteltu kolmeen osaan: vankia, heidän puolisoitaan ja lapsia koskevaan kirjallisuuteen. Pääpaino, niiltä osin kuin se on mahdollista, on suomalaisessa kirjallisuudessa. Tutkimuskirjallisuuden niukkuuden vuoksi katsaukseen on valittu mukaan niin selvityksiä kuin läheisten elämää kuvaavia kirjoituksiakin. Joukossa on myös joitakin opinnäytetöitä.

2.1.1. Vankien läheissuhteita koskeva kirjallisuus

Viimeisimmät laajimmat¹ numeraaliset tiedot suomalaisten vankien läheissuhteista pohjautuvat Hypénin ja Kyngäksen (Rikosseuraamusvirasto 2006, 19-20) vuonna 2005 toteuttamiin

¹ Vankien läheissuhteita on tutkittu vuoden 2005 jälkeenkin, mutta selvitykset ovat rajautuneet joko esimerkiksi naisvankeihin tai lyhytaikaista vankeustuomiota suorittaviin.

haastatteluihin (250 vankeusvankia). Niissä kaksi kolmasosaa naisvangeista ilmoitti eläneensä tai elävänsä avioliitossa, miesvangeista näin ilmoitti eläneensä joka kolmas. Kaikilla haastatelluilla naisilla oli ollut parisuhteeksi luokiteltava ihmissuhde. Miehistä kahdeksan ilmoitti, ettei heillä ollut yhtään parisuhteeksi luokiteltavaa suhdetta. Miehillä oli ollut useita avio- tai avioliittoja ja useat ilmoittivat olevansa parisuhteessa haastatteluhetkellä.

Hypén ja Kyngäs (Rikosseuraamusvirasto 2006) tiedustelivat haastatelluilta vangeilta parisuhdetietojen lisäksi lapsista. Mukaan laskettiin nykyisessä liitossa olevat, yhteiset ja ei yhteiset lapset lasten iästä riippumatta sekä aikaisemmissa suhteissa syntyneet lapset. Isolla osalla haastatelluista oli aiemmissa suhteissa syntyneitä lapsia ja vähän yli puolella vangeista oli omia lapsia. Yksi oma lapsi oli 61 vangilla haastatelluista 250:stä ja loppuilla 73 useampia lapsia. Keskimäärin vangeilla, joilla oli lapsia, oli vähän yli kaksi lasta vankia kohti (aineiston vangeilla oli yhteensä 279 lasta). Lapset asuivat pääasiassa toisen biologisen vanhempansa luona. Neljännes heistä, joilla oli lapsia, ilmoitti että lapsi tai lapsia oli otettu huostaan. Pääasiassa nämä lapset asuivat sijaisperheissä. (ibid. 20)

Enroosin (2008, 58) tutkimuksessa selvitettiin vankilassa olevien lasten tilanteen lisäksi naisvangeille tehdyn kyselyn avulla niiden lasten tilannetta, joista vankeusrangaistusta suorittaneet tai tutkintavankeina olleet naiset kantoivat äidillistä vastuuta². Kyselyyn vastanneesta 145 naisesta 99 oli synnyttänyt ja äidillistä vastuuta naiset kertoivat kyselyhetkellä kantavansa 213 lapsesta. Biologisia lapsia naisille oli syntynyt yhteensä 242, mutta osa lapsista oli jo täysi-ikäistynyt ja muutama lapsista oli kuollut. Kyselyn mukaan vastuu lapsista kosketti yhteensä sataa naista. Osa naisista koki kantavansa äidillistä vastuuta myös muista kuin omista lapsistaan (esimerkiksi puolison lapsista) ja osa koki äidillisen vastuun jatkuvan myös täysi-ikäisten lasten kohdalla (ibid., 61). Enroos toteaaakin lapsikysymyksen koskettavan noin kahta kolmasosaa naisvangeista (ibid., 62).

Enroosin (2008) tutkimuksessa mukana olleista naisista 37 prosenttia ilmoitti olevansa avo- tai avioliitossa, 32 prosenttia ilmoitti siviilisäädyn eronnut, 23 prosenttia oli naimattomia ja 6 prosenttia leskiä.

Vankien läheissuhteita on kartoitettu myös Kivivuoren ja Linderborgin (2009, 32-33) toteuttamassa lyhytaikaisvankeja koskevassa tutkimuksessa. Kyselyyn vastanneet vangit olivat aloittaneet seurustelun 17,1 vuoden iässä ja 83 prosenttia vastaajista oli ollut elämänsä aikana avio- tai avioliitossa. Vastaushetkellä lähes puolet (46 %) vastaajista oli avio- tai avioliitossa. Koko elämänsä aikana kyselyyn vastanneet olivat olleet avio- tai avioliitossa 2,7 eri puolison kanssa. Vangit raportoivat kokeneensa vertailuryhmää enemmän parisuhteen negatiivisia puolia, kuten lähisuhdeväkivaltaa. Tutkimuksen vangeista 61 prosentilla oli lapsia ja keskimääräinen lapsiluku oli kaksi. Ensimmäinen lapsi oli saatu alle 24 vuoden ikäisenä (23,8). (ibid., 34).

² Enroosin tutkimuksessa vanhemmuutta tarkasteltiin laajan sosiaalisen vanhemmuuden pohjalta. Tavoitteena oli saada kuva niiden lasten tilanteesta, jotka olivat vankilassa oleville naisille tärkeitä.

Kivivuoren ja Linderborgin tutkimuksen vangeista vajaa puolet kertoi tavanneensa läheisiään vankeusaikana. 26 prosenttia oli tavannut vankeusaikana puolisoaan (avio- tai avo-) ja 10 prosenttia naisystäväänsä. 13 prosenttia oli tavannut lapsiaan vankeusaikana, 22 prosenttia ystäviään tai kavereitaan, äitiään 17 prosenttia ja isäänsä 9 prosenttia. Vierailut olivat yleisempiä nuorempien kuin vanhempien vankien kohdalla (Kivivuori ja Linderborg 2009, 52).

Vankien läheissuhteiden tilasta on saatavilla joitakin tietoja, jotka pohjautuvat rangaistusaikana tehtävään riski- ja tarvearvioon. Riski- ja tarvearvioon, joka toteutetaan pääsääntöisesti pitkäaikaisvangeille (tuomion pituus vähintään noin 2 vuotta), kerätään tietoja muun muassa vankien sosiaalisesta taustasta. Vuoden 2007 riski- ja tarvearviotietojen mukaan noin 35 prosentilla vangeista oli ongelmia suhteessa läheisiinsä ja perheenjäseniinsä. Naisvangeista, joille riski- ja tarvearvio oli tehty, 61 prosentilla oli ongelmia suhteessa nykyiseen puolisoon tai kumppaniin ja miehistä vastaavia ongelmia oli 26 prosentilla. Ongelmia vanhemmuuden taidoissa oli kirjattu 55 prosentille nais- ja 41 prosentille miesvangeista. Lähisuhdeväkivallan uhriksi oli riski- ja tarvearviotietojen mukaan joutunut 72 prosenttia naisvangeista ja 27 prosenttia miesvangeista. Vajaalla puolella vangeista alkoholin käyttö oli vaikuttanut ongelmallisesti perhe- tai muihin läheissuhteisiin. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen oli kirjattu rangaistusajan suunnitelmiin tavoitteeksi 24 prosentille nais- ja 15 prosentille miesvangeista. (Rikosseuraamusvirasto 2008, 50–54)

Vastaavasti vuonna 2002 toteutetun kartoituksen mukaan joka toisella vangilla oli puoliso tai kumppani. Noin puolella vangeista oli lisäksi lapsia. 60 prosentilla kartoituksen vangeista läheissuhteet parisuhdetta lukuun ottamatta oli todettu kuntoutumista tukeviksi ja 20 prosentilla ne oli määritelty ongelmallisiksi. Ongelmia suhteessa puolisoon oli noin viidenneksellä vangeista. Vanhemmuuden taidoissa ongelmia oli ainakin joka neljännellä. Kartoitus koski 167 yli kahden vuoden tuomiota suorittavaa vankia. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 50–51)

Englantilaisessa tutkimuksessa (tulokset esitelty Murray 2005, 454) 81 prosenttia miesvangeista ilmoitti yhteydenpidon perheeseen olevan heille erittäin tärkeää, mutta vain 55 prosenttia vankilassa olevista isistä oli tavannut lapsiaan vankiloiden tapaamisajoilla. Naisista lähes kaikki (95 %) ilmoitti kokevansa yhteydenpidon perheeseensä erittäin tärkeäksi ja äideistä 67 prosenttia oli tavannut lapsiaan vankiloiden tapaamisajoilla. Tapaamisten vähyyteen heijastuivat matkustamisen ongelmat, kuten matkakustannukset, välimatka sekä vankiloiden tapaamisajat.

Enroosin (2008, 74–75) tutkimuksessa vankilassa olevat naiset nimesivät tärkeimmäksi yhteydenpidon muodoksi vankilan ulkopuolella oleviin lapsiin kirjeet ja puhelut. Näitä yhteydenpitotapoja käytti 80 prosenttia vastaajista. 35 prosenttia oli tavannut lapsiaan valvomattomissa perhetapaamisissa ja 19 prosenttia lomiansa aikana. Joka kymmenennen (12 %) vastaajan lapset kävivät valvotuissa tapaamisissa ja 6 prosenttia ilmoitti, ettei pidä yhteyttä lapsiinsa. Vastaajista yhteydenpitoon tyytymättömiä oli 28 prosenttia ja epäkohdat jakautuivat kolmeen ryhmään: vankilakäytäntöjen vaikutuksiin (esim. soittoajat), resurssien puutteeseen (omat taloudelliset ja vankilan resurssit) sekä yhteydenpidon rajoituksiin lastensuojelun puolelta. Opinnäytetyötään varten vankilassa olevia miehiä haastatelleen Kaukorannan (2009, 51) mukaan yhteydenpidon esteet näyttäytyivät hyvin samantyyppisinä myös vankilassa olevien isien kohdalla.

Enroosin tutkimuksen naisista 43 prosenttia ilmoitti olevansa huolissaan lapsen tai lastensa tilanteesta. Huolen aiheet liittyivät tuomion vaikutuksista lapsiin, huoleen suhteen etäännyttämisestä sekä siihen, millä tavoin vankilassa olevan äidin on mahdollista vaikuttaa lastensa asioihin (ibid. 70–71). Myös Ehjä Perhe -hankkeen vertaisryhmätoiminnan arvioinnissa (Sassi ja Huhtimo 2009) nousi esiin, kuinka vankilassa olevat isät kuljettivat lasta mielessään paljon. Miehet kuvasivat kuinka tieto lasten hyvinvoinnista rauhoitti omaa mieltä ja kuinka perheiden yhteinen toiminta (ryhmät ja leirit) lisäsi luottamusta ja avoimuutta lasten ja vanhempien välillä. Miesten mielestä oli myös tärkeää kuulla lasten kokemuksia vanhemman vankeudesta ja ne herättivät pohtimaan omaa isyyttä (ibid., 23). Toisaalta Ruotsissa Mie Melinin (1998, 46) haastattelemien vankien mukaan vankeusajan mukanaan tuomat tunteet läheisiä kohtaan saattavat aiheuttaa tilanteen, jossa vanki toteaa helpommaksi olla pitämättä yhteyttä läheisiinsä. Etenkin lasten kohdalla syyllisyyden tunne voi olla niin raju, että vankilassa oleva vanhempi ajattelee, että on parempi olla pitämättä lapseen mitään yhteyttä.

2.1.2. Vankien puolisoita koskeva kirjallisuus

Kaurala (2009) kartoitti vankien läheisten sosiaalista tilannetta osana rangaistuksesta vapautuvan kuntoutujan asemaa koskevaa selvitystä (Kaurala ja Kylämarttila 2010). Kyselyn tavoitteena oli selvittää miesvankien puolisoitten (avo- ja aviopuolisot sekä naisystävät) sosiaalista tilannetta, asumista, taloudellista tilannetta, avun saantia sekä yhteydenpitoa vangin kanssa. Vastaajista suurella osalla (70 %) oli alaikäisiä lapsia. Yhteensä 54 vastaajalla alle 18-vuotiaita lapsia oli 65. Kaiken kaikkiaan vastaajien perherakenteet olivat monisyisiä. (Kaurala 2009, 2-4).

Selvityksessä nousi keskeiselle sijalle vankeusrangaistuksen vaikutus perheen taloudelliseen tilanteeseen. Kauralan mukaan vankeusrangaistus vaikutti etenkin perheen toimeentuloon. Lähes puolet kyselyyn vastanneista arvioi toimeentulonsa huonontuneen jonkin verran tai selvästi huonompaan suuntaan puolison vankeusrangaistuksen myötä (Kaurala 2009, 10). Huonontuneen taloudellisen tilanteen lisäksi puolison vankeus oli vaikuttanut myös vastaajien mielialaan. Yli puolet vastaajista koki mielialansa huonontuneen puolison vankeusrangaistuksen aikana. Myös yksinäisyyden kokemukset olivat yleisiä (ibid., 13–15).

Taloudellisen tilanteen ja mielialamuutosten lisäksi Kauralan (2009) selvityksessä nousi esiin yhteydenpitoon liittyvät ongelmat vankilassa olevaan läheiseen. Vastaajat kokivat puhelin- ja puheaikojen rajoitukset, puheluiden kalleuden sekä tapaamisaikojen vähyyden ongelmana. Yhteydenpidon ongelmat vankilassa olevien miesten ja heidän lastensa välillä tulivat naisten vastauksissa esiin muun muassa lomaoikeuksien puuttumisena tai tapaamisiin mukaan otettavien lasten määrän rajoituksina. Merkittävimmin yhteydenpitoa vastaajien mukaan vaikeuttivat kuitenkin puheluiden rajoitukset (ibid. 19–21).

Ruotsissa Bergström ja Cederström (2009) tutkivat opinnäytetyössään, millaisia seurauksia miehen vankeusrangaistus aiheutti naisille ja heidän lapsilleen naisten näkökulmasta katsottuna. Lisäksi he tutkivat, millaista tukea naiset olivat saaneet ja millaista tukea he kaipasivat puolisoittensa

vankeusaikana. Bergströmin ja Cederströmin (ibid, 50–51) mukaan naisilla oli erilaisista taustoista huolimatta samanlaisia kokemuksia: psyykkistä stressiä, taloudellista huolta ja häpeäntunteita. Vaikka kaikki haastatelluista eivät kertoneetkaan läpikäyvänsä kriisiä, kaikilla haastatelluilla oli Bergströmin ja Cederströmin mukaan myös kriisireaktioita ja stressioireita. Monet olivat kokeneet joutuneensa tilanteeseen, jota he eivät osanneet käsitellä ja jossa he eivät tieneet, mitä tulisi tapahtumaan seuraavaksi. Tunteista vahvasti olivat läsnä muun muassa yksinäisyys, ikävä, voimattomuus, kaaosmaisuus ja tietämättömyys.

Kaaosmaisuus ja tietämättömyys tulevasta näyttäytyivät esimerkiksi suhteessa arkeen. Bergström ja Cederström (2009, 50-51) toteavat, että vaikka parisuhde jatkuisikin puolison vankeusaikana, voi vankeusaikaa kuvata tahdonvastaiseksi eroiksi. Puolison äkillinen katoaminen arkielämästä voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi muuttoa, tavaroiden myymistä tai elämän järjestämistä muutoin uudelleen.

Arkielämän epävarmuuden lisäksi tutkimuksessa mukana olleet naiset olivat kokeneet häpeän ja stigmatisoitumisen tunteita. Osin näiden tunteiden johdosta he olivat olleet valikoivia kenelle kertovat puolisonsa vankeusrangaistuksesta. Sen lisäksi, että vankeusrangaistuksesta puhuminen tuntui tabulta, haastatellut totesivat, etteivät he jaksaneet vastaanottaa muiden ihmisten reaktioita – olivat ne sitten positiivisia tai negatiivisia. Kertomattomuus oli myös tapa suojella lasta. Kaikki haastatellut naiset kertoivat tunteneensa huolta lastensa puolesta ja totesivat kaipaavansa lapset huomioivaa katsantokantaa rikosseuraamusalalle. (Bergström & Cederström 2009, 52)

Taloustilanteen huonontuminen on Murrayn (2005) (ref. Bergström & Cederström 209, 53) mielestä suurin seuraus puolison vankeusrangaistuksesta. Bergströmin ja Cederströmin haastattelemissa naisista talousvaikeuksia oli vankeusrangaistuksen myötä kokenut jokainen. Tiukka taloustilanne oli johtanut muun muassa lisätöiden tekemiseen, asuinpaikan vaihtoon ja irtaimiston myymiseen. Huonontuneen taloustilanteen lisäksi puolison vankeusaika oli tuonut muutoksia vapaa-ajan viettoon. Haastatellut naiset kertoivat suuren osan vapaa-ajastaan kuluvan vankilassa olevan puolison luona vierailuihin ja lasten hoitoon. Monet kertoivat, ettei heillä ollut intoa taikka aikaa ystäviensä tapaamiseen ja työmotivaatio oli laskenut. (ibid.)

Paitsi naisten arkielämään ja mielialaan, vankeusaika oli vaikuttanut myös parisuhteeseen. Yhtä lukuun ottamatta tutkimukseen osallistuneet naiset olivat edelleen suhteessa vankilaan joutuneen puolisonsa kanssa. Vihan tunteista huolimatta moni koki suhteen vahvistuneen ja keskusteluyhteyden parantuneen sekä miesten vankeusaikana läpikäymät muutokset positiivisina. (Bergström & Cederström 2009, 54-55)

Sosiaalisella tuella, tai sen puutteella, oli keskeinen merkitys tutkimukseen osallistuneille naisille. Kaikki olivat toivoneet tukea ja peräänkuuluttivat parempia tukirakennelmia muille samaan tilanteeseen joutuneille naisille. (Bergström & Cederström 2009, 55) Käytännön tuesta taloudelliselle tuelle oli kaikkein suurin tarve. Kaiken kaikkiaan käytännön tukea naiset olivat saaneet vain vähän. Informatiivista tukea, kuten tietoa tai apua ongelmien ratkaisussa, naiset olivat saaneet haettuaan sitä eri viranomaisilta, mutta tiedon saaminen esimerkiksi rikosseuraamusjärjestelmän eri toimijoilta ei aina ollut yksinkertaista. Pidätyksen aikainen epätietoisuus oli suurta kaikkien haastateltujen

naisten kohdalla ja tutkintavankeusaikana koettiin stressaavana. Moni toivoi, että olisi löytänyt apua tarjoavat palvelut heti pidätyksen aikoihin. (ibid., 56-57)

Miller ja Felmlee (2005, 2) tutkivat, mikä motivoi vankilassa olevien miesten puolisoita pitämään yllä suhdetta vankeusaikana siitä huolimatta, että suhteen ylläpitoon kuluu runsaasti aikaa, rahaa sekä emotionaalista energiaa. Miller ja Felmleen mukaan miesvankien puoliset olivat usein hyvin tyytyväisiä ja erittäin sitoutuneita pysymään suhteessa. Osa naisista kuvasi vankeusrangaistusta suhteen kannalta positiiviseksi asiaksi, herätykseksi, joka lisäsi läheisyyttä suhteessa sekä monissa tapauksissa vähensi päihteiden käyttöä. Naisilla oli usein myös matalat odotukset suhteessa, perustuen useimmiten aikaisempiin vaikeuksiin ihmissuhteissa. Toisaalta he olivat investoineet suhteisiinsa paljon. Naiset myös ilmoittivat näkevänsä vain vähän vaihtoehtoja nykyisille suhteilleen mm. ikänsä ja lastensa vuoksi. (Ibid., 14)

Myös Melinin (1998, 17) mukaan rangaistus saattaa parantaa perheen sisäisiä suhteita, jos sen aikana pystytään avoimeen keskusteluun. Monet parit myös eroavat vankeusaikana. Vankeusrangaistus voi tuoda helpotuksen perheen kaoottiseen, rikosten ja päihteiden ympärillä pyörivään elämään. Melinin mukaan siviilissä olevat puoliset tuntevat vankeusajan ”ei-elämäksi”, vankilassa olevan puolison vapautumisen odotteluksi (ibid., 48).

2.1.3. Vankien lasten tilanne

Kirjallisuudessa vankien lapsien on todettu olevan harvoin nimettyjä ja usein unohdettuja rikoksen uhreja. Lasten ja vanhemman erosta puhutaan usein vain sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat eroavat tai lapsi sijoitetaan pois kotoa, mutta harvoin silloin, kun lapsi tahtomattaan joutuu eroon vanhemmastaan vankeusrangaistuksen tai pidätyksen vuoksi. (Melin 1998, 7) Lowenstein (1986, 76) toteaa isän erityyppisten poissaolojen vaikuttavan lapsiin eri tavoin. Tärkeää on tehdä ero etenkin sosiaalisesti hyväksytyjen ja hyväksymättömien erojen välille.

Edellä esitettyjen tutkimusten mukaan vangeista puolella–kahdella kolmanneksella on lapsia. Osuus vaihtelee tutkimusmenetelmän lisäksi muun muassa vankien sukupuolen mukaan. Lasten lukumäärän arviot vaihtelevat muun muassa sen mukaan, miten lapset on määritelty. Edellä mainituissa tutkimuksissa lasten lukumääriä on laskettu niin biologisen kuin ”sosiaalisen” vanhemmuuden pohjalta. Ruotsissa vankien lapsia (lapsia, joiden toinen tai molemmat vanhemmat ovat vankilassa) on arvioitu olevan vähintään 8 000 (Nyberg 2003).

Lowensteinin (1986, 82), joka haastatteli 118 vangin puolisoa, mukaan isän vankeus oli vaikuttanut lapsiin yleisemmin emotionaalisisella tasolla. Lapsilla oli havaittavissa terveysongelmia, ongelmia koulunkäynnissä sekä välien huonontumista äidin sekä ystävien kanssa. Lowensteinin mukaan lasten sopeutuminen isän vankeuteen oli riippuvainen niin äidin resursseista ja selviytymisvalmiuksista (*coping strategies*) kuin rikostapahtuman stigmatisoivasta luonteesta. Perheissä, joissa ei aiemmin oltu tekemisissä tai käsitelty rikollisuutta tai joissa rikos, johon isä oli syyllistynyt, oli moraalisesti tuomittava (esimerkiksi seksuaalirikos), lapsien raportoitiin olevan traumatisoituneempia. Vanhemman vankeusrangaistukseen valmistautuminen oli riippuvaista siitä,

kuinka paljon lapsi tiesi koko prosessista ja mitä hänelle oli kerrottu isän vankeusrangaistuksesta. Useimmissa tapauksissa lapsille kerrottu tieto oli sekaista ja epätotuudenmukaista. (ibid., 83).

Bergstömin ja Cederströmin (2009, 51–52) tutkimuksessa haastateltujen naisten mukaan puolison vankeusaika oli vaikuttanut myös lapsiin. Lapset olivat voineet huonosti ja olleet allapäin. Naisten oli alkuvaiheessa vaikeaa kertoa lapsille, mitä oli tapahtumassa osittain siksi, että heillä itsellään oli vain hajanaista tietoa asioista. Myös myöhemmässä vaiheessa heille aiheutti päänvaivaa, mitä lapsille voisi kertoa ja missä laajuudessa. Monen haastatellun naisen mielestä heidän oma psyykkinen huonovointisuutensa siirtyi myös lapsiin. Toisaalta naiset kertoivat lasten pitäneen heidät liikkeessä ja antaneen voimaa.

Myös Melin (1998, 13) toteaa pientenkin lasten reagoivan voimakkaasti menetykseen, jonka vankeusrangaistus aiheuttaa. Lasten reaktiot riippuvat siitä, millaisen tilan suru saa, millaista apua lapset saavat surunsa käsittelyyn ja kuinka vaikeasti käsiteltävä ero on. Melinin mukaan tilanteissa, joissa lapsi ei tiedä syytä toisen vanhempansa katoamiselle, lapsen mielikuvitus pääsee helposti valloilleen ja hän voi kuvitella, että vanhempi on kadonnut lopullisesti tai että vanhemman poislähtö on hänen syytään (ibid., 13–16). Uusi shokkitilanne koetaan usein vanhemman vankeusrangaistuksen päättyessä. Lapset joutuvat ottamaan pitkään poissa olleen vanhempansa takaisin kotiinsa tai lapsen synnyttyä vanhemman vankeusaikana jopa opettelemaan ensi kertaa elämistä molempien vanhempiensa kanssa. Samoin vanhempi joutuu rakentamaan suhteen lapseensa uudelleen tai ensi kertaa (Melin 1998, 7).

Vankeuden negatiivisia vaikutuksia lapseen voidaan vähentää järjestämällä vangeille ja heidän lapsilleen mahdollisuus säännölliseen yhteydenpitoon (Murray 2005, 454). Bergströmin ja Cederströmin (2009, 57–58) haastattelemat naiset korostivat miestensä tärkeää roolia isänä ja antoivat suuren painoarvon sille, että lapsilla tulisi olla hyvä kontakti isäänsä. Murrayn tekemässä tutkimuskatsauksessa todetaan, että vangit, joilla on mahdollisuus pitää yhteyttä lapsiinsa, sopeutuvan paremmin vankilaympäristöön. Tapaamiset ovat tärkeitä myös lapsille ja Murrayn siteeraamien tutkimusten mukaan lapset pitivät mahdollisuudesta pitää yhteyttä vanhempaansa. Toisaalta tutkimuskatsauksessa nousee esiin tapaamisten negatiiviset puolet lasten kannalta. Tapaamistilanteet voivat olla pelottavia, sisältää epämiellyttäviltä tuntuja turvallisuuskäytäntöjä ja tilat voivat olla vastenmielisiä. Lapsille suunnatut tapaamiskäytännöt ovatkin paras tapa pitää yhteyttä vankilassa olevaan vanhempaan. (Murray 2005, 454–455) Myös Bergström ja Cederströmin (2009, 51–52) mukaan huomiota tulisi kiinnittää lyhyisiin vierailuajakoihin ja epäsopiviin vierailutiloihin.

2.2. Yhteydenpidon nykykäytännöistä vankiloissa

Vankeusaikana vanki voi pitää yhteyttä läheisiinsä kirjeitse ja puhelimitse, valvotuissa ja valvomattomissa (nk. perhetapaaminen) tapaamisissa sekä poistumislupien (lomien) yhteydessä. Perhetapaamisten ja poistumislupien edellytyksenä on, että turvallisuusnäkökulmat täyttyvät.

Kirjeenvaihtoon ei ole määrällisiä rajoituksia, mutta posti voidaan tarvittaessa avata ja tarkistaa. (Vankeuslaki 767/06, 12 luku 1 §). Vangeille on annettava mahdollisuus olla omalla kustannuksellaan puhelimitse yhteydessä vankilan ulkopuolelle. Puhelimen käyttöajoista voidaan antaa määräyksiä perustuen vankilan toiminnan ja järjestyksen ylläpitämiseen. Vankia voidaan myös pyytää ilmoittamaan kenelle hän on soittamassa. Puheluita voidaan kuunnella ja puhelu voidaan tarvittaessa keskeyttää. (Vankeuslaki 767/06, 12 luku 6-7 §)

”Vangilla on oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista varten varattuina aikoina niin usein kuin se vankilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista. Tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vangin yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä.” (Vankeuslaki 767/06, 13 luku 1 §).

”Tapaaminen voidaan sallia ilman valvontaa (valvomaton tapaaminen), jos se on perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä eikä tapaamisesta aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle.” (Vankeuslaki 767/06, 13 luku 3 §).

Vankien yhteydenpito läheisiin on huomioitu vankeuslaissa myös sijoittelua varten annetuissa ohjeissa. *”Sijoitettaessa vankeja vankilaan on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelman mukaisesti vangin kotipaikka, yhteyksien säilyminen lähiomaisiin tai muihin läheisiin, ikä, sukupuoli, terveydentila, rangaistuskertaisuus, vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin oma toivomus sekä mahdollisuudet sijoittua rangaistusajan suunnitelman edellyttämään toimintaan.”* (Vankeuslaki 767/06, 4 luku 8 §).

Rikosseuraamuslaitoksen ohjeessa tapaamisten järjestämisestä (15/004/2010) todetaan, että *”Kunkin vankilan järjestyssäännöstä ilmenee tarkemmin vankilan tapaamisajat ja tapaamisiin liittyvät ehdot sekä menettelytavat tapaamisia varattaessa. Lain mukaan tapaaminen voidaan järjestää myös muulloin kuin tapaamisaikoina, jos siihen on erityistä syytä. Järjestyssäännöstä käy ilmi myös valvomattoman tapaamisen edellytykset ja tapaamisen ehtona oleva päihitteettömyyden valvonta. Jos vangilla ei ole mahdollisuutta poistumisluupiin, on erityisesti huolehdittava siitä, että vangilla on mahdollisuus tavata lapsiaan ja muuta perhettään vankilan järjestämisissä tapaamisissa.*

Vangilla on lähtökohtaisesti oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena. Tapaamisjärjestelyt on toteutettava siten, että ne eivät tosiasiallisesti vaikeuta tai estä tämän oikeuden toteutumista. Tapaamistilojen ja eriasteista valvontaa edellyttävien tapaamisten valvonnan järjestelyissä on otettava huomioon toisaalta vangin ja vieraan yksityisyyden tarve ja toisaalta vankilaturvallisuuteen liittyvät näkökohdat. Vankilalla on mahdollisuus rajoittaa tapaajien määrää.”

Kun sääntely tapaamisten käytännön järjestelyistä tapahtuu kunkin vankilan järjestyssäännön tasolla, vankiloiden käytännöt vaihtelevat. Järjestelyihin vaikuttavat mm. laitosturvallisuuden aste, vankilan sijainti ja tilaratkaisut. Monet suomalaisista vankiloista ovat ns. suovankiloita, jotka sijaitsevat kaukana asutuskeskuksista ja julkisen liikenteen sujuvista palveluista. Toiset vankilat taas sijaitsevat kaupungeissa. Yhteydenpitomahdollisuudet kasvukeskuksessa sijaitsevaan vankilaan ovat paremmat kuin sijainniltaan hyvin syrjässä olevaan laitokseen. Laitosturvallisuudeltaan

korkeamman tason vankiloissa kiinnitetään enemmän huomiota tapaamisten vaikutukseen vankilaturvallisuuteen kuin matalamman turvallisuustason vankiloissa. Keskeinen laitosturvallisuudessa huomioitava seikka on mahdollinen huumeiden kulkeutumisen estäminen vankilaan tapaajien mukana. Muuan muassa tästä syystä valvotut tapaamiset suljetuissa vankiloissa ovat usein ns. pleksitapaamisia eli vankien ja läheisten mahdollisuus koskettaa toisiaan on estetty.

3. Tutkimuksen toteutus ja aineisto

3.1. Kyselytutkimus vankeusvangeille

Selvityksen ensimmäinen osa koostui vankeusvangeille toteutetusta kyselytutkimuksesta. Tutkimus toteutettiin valikoiduissa vankiloissa (taulukko 1, alla) eri puolilla Suomea toukokuussa 2010. Otannassa mukana olevien vankiloiden valintaan vaikutti niin niiden sijainti (maantieteellinen sijainti Suomessa, matkustusmahdollisuudet) kuin turvallisuustaso (avoimuus–suljettuus). Tavoitteena oli siis valita otantaan erityyppisiä vankiloita eri puolilta Suomea siten, että ne edustaisivat Suomen tämän hetkistä vankilakantaa mahdollisimman hyvin. Kyselyn ulottaminen kaikkiin Suomen vankiloihin ei tutkimusajan puitteissa ollut mahdollista.

Taulukko 1: Otantavankilat ja vankeusvankien osuus otoksessa (N=300)

Vankila	Osuus otannasta %
Helsingin vankila	13
Keravan vankila	4,3
Riihimäen vankila	12
Pyhäselän vankila	5,3
Oulun vankila	1
Pelson vankila	9,7
Turun vankila	18,7
Suomenlinnan vankila	14,3
Keravan avo	6,3
Kuopion vy	2,7
Vanajan osasto	3
Köyliö	9,7
Yht.	100

Otanta toteutettiin toukokuun 17. päivänä vankitietojärjestelmän (VaTi) päivityksen yhteydessä. Otantaa painotettiin siten, että nais- ja miesvankien osuus vastasi heidän osuuttaan vankeusvangeista otantapäivänä. Myös avolaitosvankien sekä suljetussa laitoksessa olevien vankien osuudet painotettiin otantapäivän tilannetta vastaavaksi. Otannasta poistettiin kielisyistä ulkomaan kansalaiset ja otantaviikolla vapautuneet vankeusvangit.

Kysely lähetettiin yhteensä 300 vankeusvangille ja lomakkeiden postitus aloitettiin otantapäivänä. Jokaisessa otantavankilassa oli yksi tai useampia yhdyshenkilöitä, jotka vastasivat tutkimuksen käytännön järjestelyistä laitoksissa. Lomakkeiden täyttämiseen oli annettu aikaa vajaa kaksi

viikkoa, joskin toiveena oli, että kysely voitaisiin suorittaa vankiloissa jo otantaviikolla. Laitokset pysyivät annetussa aikataulussa ja kyselyn toteutus oli organisoitu hyvin laitoksissa. Omalta osaltaan kyselytutkimuksen toteuttamista laitostasolla helpotti varmasti kyselyn lähestulkoon identtinen metodi vuonna 2008 toteutetun lyhytaikaisvankitutkimuksen kanssa (Kivivuori ja Linderborg 2008).

Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja kaikissa vankiloissa vastaajien kesken arvottiin puhelinkortteja sen mukaan, kuinka moni vanki kyselyyn vastasi.

3.2. Kyselytutkimus vankien läheisille

Vankeusvangeille suunnatun kyselyn lisäksi vankien tapaajia pyydettiin vastaamaan kyselytutkimukseen seitsemässä otannassa mukana olleessa vankilassa³. Vankien tapaajille jaettiin kyselylomakkeita jokaisessa näissä vankiloissa yhtenä tapaamispäivänä touko-kesäkuun viikonloppujen aikana. Tapaamiseen tulleilta tiedusteltiin halukkuudesta ottaa osaa kyselyyn ja myönteisen vastauksen antaneille annettiin kyselylomake sekä postimaksulla varustettu palautuskuori mukaan kotona täytettäväksi. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tapaajille oli tarkoitus antaa mahdollisuus kyselylomakkeen täyttämiseen jo paikanpäällä, mutta käytännössä tämä osoittautui mahdottomaksi tiukkojen tapaamisaikojen ja rajallisten odotustilojen vuoksi. Vankien läheisiä pyydettiin osallistumaan kyselyyn myös toukokuussa järjestetyssä omaisten illassa Vankien omaiset ry:n (VAO) esittelystandilla sekä VAOn kesäkuisella leirillä. Suurin osa (87 %) vastauksista saatiin kuitenkin vankiloiden tapaamisten yhteydessä. Lomakkeita jaettiin yhteensä 157 kpl ja niistä palautui 61 eli noin 39 prosenttia.

Tapaajille suunnatun kyselyn tuloksia voi pitää suuntaa antavina alhaisen vastausprosentin ja otosjoukon valikoituneisuuden vuoksi. Kyselyyn vastanneet ovat valikoitunut joukko vankien läheisiä eli niitä, joilla on mahdollisuus vierailta vankilassa.

3.3. Kyselylomakkeista

Kyselylomakkeet pyrittiin pitämään mahdollisimman yksinkertaisena ja lyhyenä. Tämän toivottiin kasvattavan vastausprosenttia. Potentiaalisesti hyvin erilaisten elämäntilanteiden huomioiminen lomakkeissa oli kuitenkin vaativaa ja niihin päädyttiin jättämään tilaa avovastauksille. Avovastaukset koettiin tärkeäksi siksi, että vangit ja heidän läheisensä saivat äänensä kuuluviin ja voisivat tuoda esiin sellaisia näkökulmia, joita tutkija ja muut lomakkeen suunnittelussa mukana olleet henkilöt eivät olleet osanneet ottaa huomioon.

Kyselylomakkeiden suunnittelussa käytettiin apuna aiempia vangeille ja heidän läheisilleen tehtyjä tutkimuksia ja niissä käytettyjä kyselylomakkeita, joissa oli kysytty vankien läheissuhteista (Kaurala 2009, Kivivuori ja Linderborg 2009, Nieminen ja Tuokkola 2009).

³ Helsingin, Riihimäen, Pyhäselän, Pelson, Turun ja Suomenlinnan vankilat sekä Vanajan vankilan Vanajan osasto.

Molempia lomakkeita testattiin kohderyhmällä ennen varsinaisen kyselyn suorittamista. Vangeille tarkoitettua lomaketta testasivat Kriminaalihuollon tukisäätiön asiakkaat. Testitöiden jälkeen lomake käytiin kohta kohdalta läpi yhdessä tutkijan ja koevastaajan kanssa ja testaajat saivat esittää palautetta lomakkeen rakenteesta, sisällöstä ja sopivuudesta kohderyhmälle. Tapaajille tarkoitettua lomaketta testasivat Vankien omaiset ry:n jäsenet. Testaus osoittautui kannattavaksi, sillä molempia lomakkeita muokattiin saadun palautteen perusteella.

Tapaajille tarkoitettua kyselyä saatiin palautetta pääosin lomakkeita jaettaessa. Kyselyn tarpeellisuutta kiiteltiin ja muutamien tapaajien kanssa tutkija päätyi käymään pidempiä keskusteluja tapaajan läheisen vankeusrangaistukseen ja siihen liittyviin elämänmuutoksiin liittyen.

Kyselylomakkeiden tietoja on analysoitu pääosin esittämällä suoria jakaumia. Lisätietoja otannan vangeista kerättiin vankitietojärjestelmästä. Vankitietojärjestelmän tietoja käytettiin myös katoanalyysissä. Vertailutietoina⁴ käytettiin Rikosseuraamuslaitoksen 1.5.2010 toteuttamaa vankirakennekartoitusta (Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2010, Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2010). Vankirakennekartoituksen vangeille poimittiin 4.8.2010 lisäksi siviilisäätyyn ja lapsiin liittyviä tietoja sikäli, kun niitä vankitietojärjestelmässä oli saatavilla. Vankitietojärjestelmän tietoja tarkasteltiin paitsi kyselytutkimusta täydentävänä tietolähteenä myös siitä näkökulmasta, missä määrin läheissuhteita koskevaa tietoa vankitietojärjestelmään kirjautuu.

4. Kokonaisaineiston kuvailua

4.1. Vankeusvangit

Taulukko 2: Lähetetyt lomakkeet, prosenttiosuus otannasta (N=300). Suluisissa N.

	Suljettu	Avo	Yht.
Miehiä	60 (180)	33 (99)	93 (279)
Naisia	4 (12)	3 (9)	7 (21)
Yht.	64 (192)	36 (108)	100 (300)

Taulukko 3: Palautuneet lomakkeet (192), palautusprosenttiosuus koko otannasta (300)

	Suljettu	Avo	Yht.
Miehiä	39,3 (118)	18,6 (56)	58 (174)
Naisia	3 (9)	3 (9)	6 (18)
Yht.	42,3 (127)	21,6 (65)	63,9 (192)

⁴ Vastaajajoukkoa verrattiin kaikkiin vankeusvankeihin.

Taulukko 4: Palautuneet lomakkeet (N=192), palautusprosenttiosuus lähetetyistä / laitostyyppi ja sukupuoli. Suluissa N.

	Suljettu	Avo
Miehiä	65,5 (118)	56,5 (56)
Naisia	75 (9)	100 (9)

Taulukoista 2, 3 ja 4 käy ilmi, että miehille lomakkeista lähti 93 prosenttia eli 279 kappaletta ja naisille puolestaan seitsemän prosenttia eli 21 kappaletta. Miehistä kyselyyn vastasi vajaa kaksi kolmannesta, naisista puolestaan noin 86 prosenttia. Suljettuihin laitoksiin miehille lähetetyistä lomakkeista palautui kaksi kolmannesta, avolaitoksiin lähetetyistä noin puolet. Naisille suljettuihin laitoksiin lähetetyistä lomakkeista palautui kolme neljäsosaa ja avolaitoksiin lähetetyistä lomakkeista kaikki.

Otanta rakennettiin siten, että se vastaa mies- ja naisvankien jakaumaa koko vankeusvankiryhmässä. Naisvankien määrällinen osuus otannassa jää näin ollen alhaiseksi ja tästä johtuen jatkossa tuloksia ei pääsääntöisesti eritellä mies- ja naisvangeittain. On myös joitakin muita vankeusvankien alaryhmiä, kuten nuorisovangit ja ulkomaalaistaustaiset vangit, jotka otannan rakentamisessa olisi voinut ottaa erikseen huomioon. Nyt tehty ratkaisu on lähinnä käytännöllinen: selvityksen toteutusaika oli hyvin rajallinen ja erilaisten alaryhmien huomioiminen ei ollut sen puitteissa mahdollista.

Otannan vangeista elinkautisvankeja oli seitsemän prosenttia (N = 21) samoin kuin kyselyyn vastanneista (N = 14). Otannan elinkautisvangeista kyselyyn vastasi näin ollen kaksi kolmasosaa. Kokonaisuudessaan elinkautista vankeusrangaistusta suoritti 1.5.2010 yhteensä 158 vankia mikä vastaa hivenen alle kuutta prosenttia kaikista vankeusvangeista (N = 2726). Myöskään elinkautisvankien vastauksia ei jatkossa erotella muista, koska heidän määrällinen osuutensa otannasta on pieni.

4.1.1. Katoanalyysiä

Kyselylomakkeiden jaon yhteydessä yhdyshenkilöitä pyydettiin täyttämään lomake katoanalyysiä varten. Lomakkeeseen merkittiin tieto siitä, onko lomake jaettu kyseiselle vangille, onko se saatu takaisin sekä syy, jos lomaketta ei ollut jaettu.

Niistä 108 vangista, jotka eivät vastanneet kyselyyn, 38 prosenttia (N=41) jätti vastaamatta itsestään riippumattomista syistä. Vanki oli esimerkiksi sairaalassa tai poistumisluvalla ja hänelle ei ollut voitu jakaa kyselylomaketta. Loput (N=67) eivät joko ottaneet kyselylomaketta vastaan, palauttivat avaamattoman kirjekuoren sisältäen lomakkeen ja nimettömän palautuskuoren takaisin yhdyshenkilölle tai eivät palauttaneet samaansa lomaketta lainkaan. (Taulukko 5, alla)

Taulukko 5: Palautumattomat lomakkeet (N=108)

	%	N
Lomaketta ei otettu vastaan, palautettu tai lomakekuori palautettiin avaamattomana	62	67
Koevapaudessa	11	12
Sairaalassa, vankimielisairaalassa	8	9
Siirretty toiseen laitokseen	6	7
Ei paikalla (lupa)	6	6
Ei paikalla (luvatta)	3	3
Ei kielitaitoa vastata	3	3
Vapautunut	1	1
Yhteensä	100	108

Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta lomakkeet oli täytetty tarkasti. Avovastauksia oli kysymyksestä riippuen täytetty keskimäärin noin puolessa lomakkeista. Etenkin lapsia koskeviin avokysymyksiin tuli paljon vastauksia. Vain yhdessä lomakkeessa oli useampaan kysymykseen vastattu useisiin kohtiin siten, että tutkijan oli mahdotonta päätellä, mitä vaihtoehtoa vastaaja tarkoitti. Myös muista lomakkeista puuttui paikoitellen tietoja. Tämän raportin taulukoissa on esitetty N-lukuna kysymykseen vastanneiden lukumäärä.

4.1.2. Ikä, rangaistuksen vaihe, vankilakertaisuus ja tuomion pituus

Vastanneiden vankeusvankien itse ilmoitettu keski-ikä oli 37,6 (36,8) vuotta. Vastanneiden naisten keski-ikä oli 42,3 (38,1) vuotta, miesten puolestaan 37,1 (36,7) vuotta. Suluissa olevat luvut kertovat vastaavat keski-iat kaikkien vankeusvankien osalta 1.5.2010 vankirakennekartoituksessa. Nuorin naisvastaajista oli 23-vuotias, vanhin puolestaan 61. Vastaavasti nuorin miesvastaaja oli 20 ja vanhin 79-vuotias. Taulukossa 6 on eritelty vastaajat ikäryhmittäin. Ikäryhmäluokitus on vankirakennekartoituksen luokitusta vastaava.

Taulukko 6: Vastanneiden ikä ikäryhmittäin (N=190)

Ikäryhmä	%	N
15-17	-	-
18-20	1	2
21-29	24	45
30-39	35	66
40-49	26	50
50 ja yli	14	27
yht.	100	190

Rikosseuraamuslaitoksen toteuttaman vankirakennekartoituksen mukaan vankeusvankien ikäjakauma näytti 1.5.2010 seuraavalta.

Taulukko 7: Vankeusvankien ikä ikäryhmittäin (N=2726)

<i>Ikäryhmä</i>	<i>%</i>	<i>N</i>
15-17	0,1	3
18-20	1,6	44
21-29	28,5	777
30-39	33	899
40-49	23,3	635
50 ja yli	13,5	368
yht.	100	2726

Vastaajista 28 (32,2) prosenttia oli suorittamassa ensimmäistä vankeustuomiotaan. Toista, kolmatta tai neljättä tuomiotaan suoritti yhteensä 33 (31) prosenttia vastaajista. Viidettä tai sitä useampaa tuomiota suoritti 38 (36,7) prosenttia vastaajista. Suluissa olevat luvut kertovat vastaavat prosenttiosuudet kaikkien vankeusvankien osalta 1.5.2010 vankirakennekartoituksessa.

Korkein vankilakertaisuuden määrä vastaajilla oli 23 vankeustuomiota. Naisista ensikertaisia oli 44 prosenttia ja miehistä 26 prosenttia. Suurempi osa miehistä (40 %) kuin naisista (28 %) suoritti viidettä tai sitä useampaa tuomiota.

Otannan ensikertaisista kyselyyn vastasi 62 prosenttia, toista – neljättä vankeustuomiota suorittavista 67 prosenttia, viidettä – yhdeksättä tuomiota suorittavista 65 prosenttia ja 10 tai sitä useampaa tuomiota suorittavista alle 50 prosenttia.

Taulukko 8: Vastanneiden vankilakertaisuus vankitietojärjestelmän tietojen perusteella* (N=192)

<i>Vankilakertaisuus</i>	<i>%</i>	<i>N</i>
1	28	54
2	11	22
3	14	26
4	8	16
5	9	18
6	7	13
7-10	16	31
11 tai useampi	6	12
yht.	100	192

* poiminta tehty 4.8.2010

Vankilassaoloajan osalta⁵ alle kahdeksan kuukauden vankeusrangaistusta oli suorittamassa noin 16 (25,9) prosenttia vastaajista. Noin 36 (33,5) prosenttia vastaajista suoritti oman ilmoituksensa mukaan 8kk–kahden vuoden mittaista tuomiota. 2–4 vuoden tuomiota suoritti noin 21 (18,8) prosenttia vastaajista, 4–8 vuoden tuomiota noin 16 (13) prosenttia vastaajista ja yli kahdeksan vuoden tuomiota 12 (7,6) prosenttia vastaajista. Suluissa olevat luvut kertovat vastaavat prosenttiosuudet kaikkien vankeusvankien osalta 1.5.2010 vankirakennekartoituksessa

Otokseen tulleet vangit olivat siis keskimäärin hieman vanhempia, useampikertaisia ja pitempää rangaistusta suorittavia kuin vankeusvankien koko ryhmä. Tutkimuksessa ei ollut mahdollista selvittää, ovatko erot tilastollisesti merkitseviä ja onko näillä eroilla yhteydenpidon kannalta merkitystä.

Vastaajista noin viidesosa (22 %) ilmoitti vankeusrangaistuksensa olevan alkuvaiheessa. Tuomionsa puolivälissä oli kolmannes (33 %) vastaajista ja vajaa puolet (45 %) puolestaan ilmoitti, että tuomio oli jo loppupuolella. Suljetussa laitoksessa vankeusrangaistustaan suoritti lähes kaksi kolmasosaa (65 %) vastaajista. Avolaitoksessa puolestaan noin kolmannes (35 %) vastaajista. Vastaajien ja vastaamatta jättäneiden päärikosluokitukset löytyvät liitteistä (taulukot 37 a ja b).

4.1.3. Siviilisäätty, siviilisäädyn muutos, liittojen määrä, yhdessä asuminen ennen vankeutta

Kyselyssä vangeilta kysyttiin siviilisäättytietoja tiedustelemalla vankeusaikaa edeltävää sekä kyselyajankohdan perhesuhdetta. Vastausvaihtoehtoja molemmissa kohdissa oli kuusi (avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, avoliitossa, seurustelusuhteessa, naimaton eronnut, leski).

Suurempi osa naisista (72 %) kuin miehistä (54 %) ilmoitti olevansa parisuhteessa, naimattomien miesten osuus (26 %) oli puolestaan korkeampi kuin naisten (6 %). Eronneita miehistä oli noin 18 prosenttia ja naisissa 22 prosenttia.

Taulukko 9: Vastaajien nykyinen siviilisäätty kyselyn tietojen mukaan (N=189)

<i>Siviilisäätty</i>	%	<i>N</i>
Avoliitossa tai rek. parisuhd.	19	35
Avoliitossa	24	46
Seurustelusuhteessa	13	24
Naimaton	24	46
Eronnut	19	35
Leski	1	2
Suhteen tilanne epäselvä	1	1
Yht.	100	189

⁵ Kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan vankeustuomion pituus vain vankilassaoloajan osalta.

Kyselyyn vastanneiden siviilisäädyt poikkesivat jokseenkin niistä siviilisäätytiedoista, joita vankitietojärjestelmään oli heidän kohdalleen merkitty. Vankitietojärjestelmässä siviilisäätövaihtoehtoja on tällä hetkellä viisi (eronnut, leski, naimaton, naimisissa, rekisteröidyssä parisuhteessa). Esimerkiksi seurustelusuhde tai avoliitossa elävät ovat siten voineet kirjautua vankitietojärjestelmään naimattomina. Vankitietojärjestelmässä on myös toinen läheissuhdetta kuvaava muuttuja, lähiomaissuhde, mutta tässä muuttujassa avio- ja avoliitot kirjautuvat samaan luokkaan. Lisäksi vangit nimeävät usein lähimmäksi omaisekseen äidin, vaikka parisuhde olisikin olemassa (Tyni, 2011). Otannan vankitietojärjestelmän tiedoissa 37,3 prosenttia vangeista oli nimennyt lähiomaissuhteeksi avio- tai avopuolison. Isän tai äidin nimesi 39 prosenttia.

Erilaisten vastausvaihtoehtojen lisäksi erot tiedoissa voivat johtua ajankohdasta jolloin vankitietojärjestelmän siviilisäätytietoja on kysytty ja päivitetty. Vankitietojärjestelmän pohjalta otannan eronneista kyselyyn vastasi 72 prosenttia, leskistä 50 prosenttia, naimattomista 58 prosenttia ja naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevista 70 prosenttia.

Taulukosta 10 käyvät ilmi vankitietojärjestelmään merkityt siviilisäätytiedot kyselyyn vastanneiden, kyselyyn vastaamattomien, koko otannan sekä 1.5.2010 vankilassa olleiden vankeusvankien osalta. Vankitietojärjestelmään kirjatut tiedot naimisissa ja rekisteröidyissä parisuhteissa olevista on ryhmitelty yhteen.

Taulukko 10: Siviilisäätty vankitietojärjestelmän tietojen osalta

<i>Siviilisäätty</i>	Vastanneet (vati) N = 192	Vastaamattomat (vati) N = 108	Koko otanta (vati) N = 300	Kaikki vankeusvangit* N = 2601
Avoliitossa tai rek. parisuhd.	25 %	19 %	23 %	20 %
Naimaton	48 %	61 %	53 %	55 %
Eronnut	26 %	18 %	23 %	23 %
Leski	1 %	2 %	1 %	2 %
Yht.	100	100	100	100

* Joille tieto merkitty

Vankitietojärjestelmän tietojen perusteella otannan vangit vastasivat hyvin kaikkia vankeusvankeja siviilisäätystatukseltaan. Kyselyyn vastanneissa oli jonkin verran enemmän avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevia sekä eronneita ja vähemmän naimattomia niissä vankeusvangeissa, jotka eivät vastanneet kyselyyn. Niiden vastaamattomien välillä, jotka olivat jättäneet vastaamatta omasta tahdostaan ja niiden, jotka eivät pystyneet esimerkiksi poissaolosten vastaamaan, ei ollut merkittäviä eroja siviilisäätystatuksessa.

Kyselyn vastausten mukaan siviilisäädtyissä oli tapahtunut jonkin verran muutoksia vankeusaikana. Naimattomista 21 prosenttia oli joko muodostanut parisuhteen tai vakiinnuttanut aikaisemman parisuhteen. Naimisissa olleista 84 prosenttia oli edelleen naimisissa ja 16 prosenttia oli eronnut.

Avoliitossa olleista suhteet oli päättynyt 23 prosentin osalta. Seurustelusuhdeissa olleista puolet ilmoitti parisuhteen purkautuneen, 39 prosenttia ilmoitti suhteen jatkuvan ja 11 prosentin osalta suhteet olivat vakiintuneet avio- tai avoliitoksi. Kokonaisuudessaan noin 17 prosenttia vastaajista ilmoitti parisuhteensa päättyneen eroon vankeusaikana. Kaiken kaikkiaan 27 prosentin kohdalla parisuhdestatuksessa oli tapahtunut muutos vankeusaikana.

Edellä olevan perusteella voi todeta, että vankeuden vaikutukset parisuhteisiin ja niiden kestävyys eivät aina ole yksiselitteisen negatiivisia, joskin suhteiden purkautumisia myös tapahtuu. Vakiintuneet suhteet (avioliitot) näyttävät kestävän vankeusrangaistuksen vaikutuksia paremmin kuin esim. seurustelusuhdeet.

Vähiten muutoksia siviilisäädissä oli tapahtunut lyhyitä tuomioita suorittavien kohdalla. Suhteita oli päättynyt eroon prosentuaalisesti eniten 4–8 vuoden vankeusaikaa suorittavien kohdalla. Pidempiä tuomioita suorittavien kohdalla parisuhteita myös syntyi tai vakiintui (esim. seurustelusta avoliitoksi) enemmän kuin lyhyempiä tuomioita suorittavien kohdalla. (Taulukko 11, alla). Parisuhteita päättyi eroon enemmän myös ensimmäistä vankeustuomiota suorittavien kohdalla verrattuna useampikertaisiin (taulukko 12, alla).

Taulukko 11: Muutos siviilisäädissä (%) tuomion pituuden mukaan (N=187)

Tuomion pituus	Ei muutosta	Ero	Parisuhde syntynyt tai vakiintunut	N
Alle 8 kk	93 %	7 %	0 %	30
8kk - 2 vuotta	79 %	10 %	10 %	68
2 - 4 vuotta	68 %	21 %	11 %	38
4 - 8 vuotta	50 %	33 %	17 %	30
yli 8 vuotta	62 %	19 %	19 %	21

Taulukko 12: Eroon päättyneet parisuhteet vankilakertaisuuden mukaan (N=188)

Vankilakertaisuus	Ei muutosta	Ero	Parisuhde syntynyt tai vakiintunut	N
Ensimmäinen	63 %	25 %	12 %	52
Toinen	76 %	14 %	10 %	21
Kolmas	81 %	12 %	8 %	26
Neljäs	81 %	6 %	13 %	16
Viides tai useampi	74 %	15 %	11 %	73

Parisuhteita oli päättynyt eroon enemmän myös niiden kohdalla, joilla tuomio oli edennyt puoliväliin tai loppupuolelle saakka verrattuna vankeusrangaistuksen alkuvaiheessa oleviin. Taulukko 13, alla.

Taulukko 13: Eroon päättyneet parisuhteet tuomion vaiheen mukaan (N=187)

<i>Tuomion vaihe / ero</i>	Ei muutosta	Ero	Parisuhde syntynyt tai vakiintunut	<i>N</i>
Alkuvaihe	79 %	7 %	14 %	42
Puoliväli	69 %	20 %	11 %	61
Loppupuoli	73 %	19 %	8 %	84

Yli puolet vastaajista ilmoitti olleensa avo- tai avioliitossa yhden tai kahden kumppanin kanssa (taulukko 14, alla). Naisista kaikki ilmoittivat eläneensä avo- tai avioliitossa ainakin yhden kumppanin kanssa, miehistä puolestaan 11 prosenttia ei ollut koskaan elänyt avo- tai avioliitossa. Nämä miehet olivat pääasiassa 20–39-vuotiaita. Korkeimmaksi avo- tai avioliittojen määräksi ilmoitettiin 15 liittoa miehillä ja 6 liittoa naisilla.

Taulukko 14: Liittojen määrä, (N=187)

<i>Liittojen määrä</i>	%	<i>N</i>
Yksi	30	56
Kaksi	29	55
Kolme	12	23
Neljä	9	17
Viisi	5	9
Kuusi tai useampia	4	8
Ei liittoja	10	19
Yht.	100	187

Jonkun läheisensä kanssa ennen vankeustuomiota oli asunut lähes 70 prosenttia vastaajista. Pääosa (83 %) niistä vastaajista, jotka olivat asuneet jonkun läheisensä kanssa ennen vankeustuomiota, oli asunut yhdessä (silloisen) seurustelukumppaninsa tai puolisonsa kanssa. Viisi prosenttia heistä ilmoitti asuneensa vanhempiensa kanssa, viisi prosenttia ystäviensä kanssa ja 22 prosenttia lastensa kanssa. Kysymyksessä oli mahdollista valita useampia vastausvaihtoehtoja ja neljännes (24 %) heistä, jotka olivat asuneet jonkun läheisen kanssa, ilmoittikin asuneensa yhdessä useamman läheisensä kanssa ennen vankeustuomiota. Pääasiallisesti (76 %) tämä joukko koostui lasten ja puolisonsa kanssa asuneista.

4.1.4. Vankien yhteydenpito läheisiin

Kysyttäessä, kuinka moneen läheiseen henkilöön vankeusvangit pitivät yhteyttä vankeusaikana, vähän yli 60 prosenttia vastaajista (N=183) ilmoitti pitävänsä yhteyttä yhdestä viiteen läheiseen. 34 prosenttia vastaajista piti yhteyttä kuudesta kymmeneen läheiseen ja noin viisi prosenttia yli 15 läheiseen. Muutama miesvastaaja ilmoitti, ettei pidä yhteyttä keneenkään. Kaikki naisvastaajat puolestaan ilmoittivat pitävänsä yhteyttä ainakin yhteen läheiseensä. Naisvastaajat pitivät yhteyttä korkeintaan 10 läheiseen, suurin osa (72 %) yhdestä viiteen läheiseen. Myös miesvastaajista suurin osa (59 %) piti yhteyttä yhdestä viiteen läheiseen, mutta miesten joukossa oli myös niitä, jotka ilmoittivat pitävänsä yhteyttä useampaan kymmeneen läheiseen henkilöön vankeusaikana. Yhteensä kysymykseen vastanneet vangit ilmoittivat pitävänsä yhteyttä 1 083 läheiseen, mikä tekee jokaista vastaajaa kohti lähemmäs kuusi (5,9) läheistä henkilöä.

Luvussa 1.1. todettiin, että kaiken kaikkiaan vankilassa oli vuoden 2009 aikana 9409 eri vankia. Jos läheisten keskimäärä on 5,9 vankia kohden, vankeuden voi arvioida koskettavan vuosittain noin 55.500 vangin läheistä.

Useimmat vastaajista pitivät yhteyttä ystäviinsä, vanhempiinsa, puolisoonsa, sisaruksiinsa tai lapsiinsa. Yhteyttä pidettiin myös ex-puolisoon, lasten toiseen vanhempaan, isovanhempiin ja tukihenkilöön. (Taulukko 15, alla). Vastaajien oli mahdollista listata lisäksi muita henkilöitä, joihin he pitivät yhteyttä vankeusaikana. Yhteyttä pidettiin muun muassa anoppiin, serkkuihin ja muihin sukulaisiin, lapsen sijaisvanhempiin sekä puolison lapsiin. Vankien läheisten ryhmä koostuu siten ”ydinperhettä” suuremmasta joukosta henkilöitä, johon vankeusrangaistus vaikuttaa.

Taulukko 15: Keneen vangit pitävät yhteyttä vankeusaikana, (N=190)

	%
Ystäviin	71
Vanhempiini	66
Puolisoon	57
Sisaruksiin	54
Lapsiin	45
Ex-puolisoon	20
Isovanhempiini	16
Muu läheinen	11
Lasteni toiseen vanhempaan	11
Tukihenkilöön	7

Useampi avolaitoksessa (56 %) kuin suljetussa laitoksessa (32 %) tuomiotaan suorittava vanki piti läheisiinsä yhteyttä päivittäin. Suljetussa laitoksessa tuomiotaan suorittavista puolestaan 18 % piti yhteyttä läheisiinsä vain muutamia kertoja kuukaudessa tai sitä harvemmin. Avolaitosvankien osalta vastaava prosenttiosuus oli 8. Yhteydenpidon useuden erot suljetussa ja avolaitoksissa olevien

välillä kuvaavat hyvin suljettujen ja avolaitosten yhteydenpitomahdollisuuksien eroja. Parisuhteessa olevista 53 prosenttia ilmoitti pitävänsä yhteyttä läheisiinsä päivittäin.

Taulukko 16: Yhteydenpidon useus läheisiin, (N=188)

	%	N
Päivittäin	40	75
Muutamia kertoja viikossa	29	54
Kerran viikossa	16	31
Muutamia kertoja kuukaudessa	7	14
Kerran kuukaudessa	2	3
Harvemmin kuin kerran kuukaudessa tai ei ollenkaan	6	11
Yht.	100	188

Harvoin tai ei ollenkaan läheisiinsä yhteyttä pitäviä oli eniten heissä, jotka olivat vankeusrangaistuksensa puolivälissä tai loppupuolella (20 % ja 14 %) verrattuna alkuvaiheessa oleviin (7 %). Muutoin erot rangaistuksen eri vaiheissa olevien kohdalla olivat pieniä. Päivittäin läheisiinsä yhteyttä pitäviä oli hivenen enemmän heissä, jotka olivat rangaistuksensa loppupuolella (42 %) verrattuna vankeusrangaistuksen alkuvaiheessa oleviin (37 %). Tämä pienen eron voisi tulkita johtuvan siitä, että päivittäinen yhteydenpito on helpompaa avolaitoksissa. Avolaitosjaksot sijoittuvat tuomion loppupäähän. Tulkintaa vastaan asettuu kappaleen alussa oleva havainto, että myös harvoin läheisiinsä yhteyttä pitäviä oli eniten vankeusrangaistuksen loppupuolella olevissa. Rangaistuksen eri vaiheilla ei siis voi katsoa olevan yksiselitteistä vaikutusta yhteydenpidon useuteen.

Lyhyempiä vankeustuomioita suorittavat ilmoittivat pidempiä tuomioita suorittavia useammin pitävänsä yhteyttä läheisiinsä päivittäin tai vähintään muutamia kertoja viikossa, vastaavasti pidempiä tuomioita suorittavat pitivät lyhyempiä tuomioita suorittavia useammin yhteyttä läheisiinsä muutamia kertoja kuussa tai sitä harvemmin, (taulukko 17, alla). Tämän voi varovasti tulkita johtuvan siitä, että pitkää tuomiota suorittavat ovat vankeusajastaan suhteellisesti suuremman osuuden suljetussa vankilassa kuin lyhyempää tuomiota suorittavat.

Taulukko 17: Yhteydenpidon useus läheisiin tuomion pituuden mukaan, (N=187)

Tuomion pituus	Vähintään muutamia kertoja viikossa	Kerran viikossa	Muutamia kertoja kuukaudessa tai harvemmin
Alle 8 kk	86 %	7 %	7 %
8 kk – 2 vuotta	77 %	11 %	12 %
2 – 4 vuotta	58 %	23 %	20 %
4 – 8 vuotta	60 %	23 %	17 %
yli 8 vuotta	50 %	27 %	23 %

Yhteyttä pidettiin useimmiten puhelimitse. Kaksi kolmesta soitti läheisilleen joko päivittäin tai muutamia kertoja viikossa. Myös kirjeitse oltiin yhteydessä usein. Noin kolmannes vastaajista ilmoitti olevansa kirjeitse yhteydessä läheisiinsä ainakin viikoittain. Tapaamisissa läheisiään tapasi vähintään viikoittain neljäsnes vastaajista. Kerran tai muutaman kerran kuukaudessa perhetapaamisiin osallistui kolmannes vastaajista. Teksti-tv:n viestejä luki noin viidennes vastaajista. (Taulukko 18, alla).

Parisuhteessa olevat pitivät läheisiinsä yhteyttä puhelimitse koko vastaajajoukkoa useammin päivittäin (50 %). He olivat läheisiinsä aktiivisesti yhteydessä myös kirjeitse. Parisuhteessa olevista lähes puolet (47 %) ilmoitti pitävänsä läheisiinsä kirjeitse yhteyttä vähintään viikoittain. Lisäksi parisuhteessa olevista 43 prosenttia oli osallistunut perhetapaamisiin kerran kuukaudessa. Kaikkein useimmin perhetapaamisia olivat saaneet naimisissa olevat. Kymmenen prosenttia heistä ilmoitti, ettei ollut koskaan osallistunut perhetapaamiseen. Yli puolet (52 %) naimisissa olevista tapasi läheisiään perhetapaamisissa kerran kuukaudessa. Avoliitossa olevista 21 prosenttia ilmoitti, ettei ollut koskaan osallistunut perhetapaamiseen ja alle puolet (43 %) kertoi tapaavansa läheisiään perhetapaamisissa kerran kuukaudessa. 39 prosenttia vastaajista ilmoitti voineensa tavata läheisiään lomalla ollessaan. Erot perhetapaamisiin osallistumisessa avio- ja avoliitossa olevien välillä voivat johtua siitä, että avoliitossa olevan on vaikeampi todistaa parisuhteen pysyvää luonnetta. Vankiloiden näkökulmasta tärkeää on, että perhetapaamisilla tuetaan aitoa parisuhdetta. Tässä avoliitot muodostavat hankalasti määriteltävän rajapinnan.

Taulukko 18: Yhteydenpitotavat ja useus

	Päivittäin	Muutamia kertoja viikossa	Viikoittain	Muutamia kertoja kuukaudessa	Kerran kuukaudessa	Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	En koskaan	<i>N</i>
Puhelimitse	37 %	25 %	17 %	11 %	2 %	6 %	2 %	188
Kirjeitse	4 %	12 %	20 %	22 %	15 %	23 %	3 %	175
Käynnit tapaamisajoilla	-	2 %	23 %	19 %	13 %	29 %	14 %	164
Perhetapaamiset	-	-	-	3 %	31 %	24 %	42 %	154
Lukemalla teksti-tv:n viestejä	5 %	2 %	6 %	2 %	3 %	4 %	79 %	137

Vastaajilta kysyttiin myös mitä yhteydenpitotapaa he pitivät tärkeimpänä. Kolmannes (32 %) vastaajista mainitsi lomat tärkeimpänä yhteydenpidon muotona läheisiinsä. 27 prosenttia puolestaan piti puhelinkeskusteluja tärkeimpänä. 16 prosenttia mainitsi perhetapaamiset tärkeimpänä yhteydenpidon muotona.

4.1.5. Yhteydenpitoa vaikeuttavat tekijät

Vangeilta kysyttiin yhteydenpitoa vaikeuttaneista tekijöistä (taulukko 19, alla). Selkeimmäksi hankaloittavaksi tekijäksi nousivat puheluiden rajoitukset. Asiaa käsiteltiin myös avokysymyksessä, jossa vangit saivat kertoa yhteydenpitoa helpottavia tekijöitä. Parisuhteessa olevista vähän yli puolet (51 %) koki puheluiden rajoitusten vaikeuttaneen yhteydenpitoa läheisiin.

”Soittoajat täytyisi suunnitella sillä tavoin, että voisi vankilasta soittaa myös iltaisin, kun sukulaiset/ystävät ovat päässeet töistä pois”. (Mies, suljettu laitos)

”Vankilan järjestyssäännöt estää soittamisen muulloin kun soittoaikana, vaikka vartija on läsnä ja soittaminen olisi muutoin mahdollista.” (Mies, suljettu laitos)

”Puhelinaika on 11–12 arkisin. Lapsi koulussa ja puoliso töissä. Järjenvastainen käytäntö (vankilassa).” (Mies, suljettu laitos)

”Puhelimen käyttö helpommaksi. ... Puhelin sijaitsee käytävällä, ei mitään yksityisyyttä soitettaessa. Puoliso soittoaikaan töissä ja lapsi koulussa, tavoittaminen arkisin lähes mahdotonta ja viikonloppuisin vaikeaa.” (Mies, suljettu laitos)

”Olen vapaudessa aina yhteydessä läheisiini päivittäin useasti, täällä vankilassa vaikeaa kun vain 1 puhelu / päivä” (Mies, suljettu laitos)

”Yhteydenpito lähiomaisiin siviilissä oli päivittäistä, vankilassa yhteydenpito on heikompa, koska kuukauden raha ei välttämättä riitä puhelinkortteihin. Kirjeen kirjoittaminen on halvempaa.” (Mies, suljettu laitos)

”Yhteydenpito on hankalaa nykykäytännöillä. Jos soitan siskolle niin en ehdi soittamaan vaimolle, eli soitan vaimolle.” (Mies, suljettu laitos)

Myös läheisen pitkä välimatka kodin ja vankilan välillä sekä lomaoikeuden tai lomalupien puuttuminen nähtiin ongelmana.

”Vankila lähempänä kotipaikkakuntaa.” (Mies, avolaitos)

”Loma-ajan palauttaminen entiselleen, jos osallistuu aktiivisesti toimintoihin, ei käytösrikkeitä, päihitteettömyys yms. Niin kun puolet suoritettu tuomiosta lomat pitäisi alkaa pyöriä. Tämähän olisi koevapauttakin ajateltuna järkevää, koska tällöin saatais parempi näkemys poistumisista yms.” (Mies, suljettu laitos)

Vastaaja viittaa tässä vuonna 2006 vankeuslain myötä tulleeseen muutokseen loma-ajan määräytymisessä, jonka mukaan poistumislupa rangaistusajan pituuden perusteella voidaan

myöntää, kun vankilassaoloajasta on suoritettu kaksi kolmasosaa (Vankeuslaki 767/06, 14. luku 3 §). Em. lakia edeltävässä sääntelyssä ”L-aika” eli aikaisin mahdollinen ajankohta, jolloin poistumislupa voitiin hakemuksesta myöntää, alkoi kun vankilassaoloajasta oli suoritettu puolet.

”Säännölliset lomat tai saatetut lomat! Äitini on huonossa kunnossa ja välimatka vankilaan on tosi pitkä. Olisi kiva saada hieman luottamusta, vaikka suoritan pitkää vankeustuomiota!” (Mies, suljettu laitos)

”Itse asiassa, ongelma ratkeaa kun loma-aika alkaa n. vuoden päästä ja rupee lomat pyörimään, lomat tulen viettämään tytärtäni ja omaisiani tapaamalla.” (Mies, suljettu laitos)

Tapaamisaikojen vähyys ja perhetapaamisten järjestelyn vaikeus olivat myös vaikeuttaneet yhteydenpitoa. Parisuhteessa olevista 40 prosenttia koki tapaamisaikojen vähyysongelmana. Perhetapaamisten järjestelyn vaikeus iski rankimmin avoliitossa oleviin. Heistä 37 prosenttia ilmoitti sen vaikeuttaneen yhteydenpitoa läheisiin verrattuna naimisissa oleviin, joista 29 prosenttia koki näin.

”Onneksi pääsin tänne avotaloon ja täällä olen saanut perhetapaamisia ja olimme mieheni kanssa myös suhdeleirillä. Olisi ollut todella paljon raskaampaa olla kivitalossa, missä meiltä evättiin perhetapaamiset eikä lomamahdollisuuttakaan ollut.” (Nainen, avolaitos)

Myös laitosten välillä oli vastaajien mukaan eroja:

”Olen itse ollut lukuisissa eri suljetuissa vankiloissa. Miksi, miten on mahdollista, että yksi vankila, (vankilan nimi), eroaa kaikista muista Suomen vankiloista kielteisesti juuri perhettä tukevissa asioissa, lomat, tapaamiset jne. Miksi?” (Mies, suljettu laitos)

Tapaamisaikojen joustamattomuus esimerkiksi myöhästymisissä oli vaikeuttanut yhteydenpitoa. Lisäksi hieman yli neljännes vastaajista ilmoitti läheistensä kokevan vankilavierailut epämiellyttävinä.

”Pitäisi lopettaa toi tiukkapipaisuus jos vähän myöhästyy.” (Mies, suljettu laitos)

”Ei ole mielekäs paikka tulla ’nuorten’ lapsien, koska epäkypsät vartijat ovat heistä pelottavia käytöksellään.” (Mies, avolaitos)

Taulukko 19: Yhteydenpitoa vaikeuttaneet asiat, (N=179)

	%
Rajoitukset puheluissa	46
Läheiseni pitkä välimatka kodin ja vankilan välillä	44
En ole saanut lomalupaa/lomaoikeutta	41
Läheisen matkakustannusten kalleus	34
Tapaamisaikojen vähyys	32
Perhetapaamisten järjestelyn vaikeus	31
Läheiseni kokee vankilavierailut epämiellyttävinä	27
Tapaamisaikojen joustamattomuus (esim. myöhästymisissä)	26
Läheisen työajat	24
Vankilasta soitettavien puheluiden kalleus	21
Läheiseni ei saa toimeentulotukea matkakustannuksiin	17
Vaikeus järjestää tapaamisia	17
Läheisen lastenhoito-ongelmat	9

Taulukko 20: Tyytyväisyys yhteydenpidon määrään, (N=188)

	%	N
Tunnen, että pidämme läheisten kanssa yhteyttä tarpeeksi usein	39	74
Toivoisin, että pitäisimme läheisten kanssa yhteyttä useammin	54	102
En oikeastaan halua pitää yhteyttä läheisiini vankeusaikana	6	12
Yht.	100	188

Parisuhteessa olevista 57 prosenttia toivoi voivansa pitää läheisiinsä yhteyttä useammin vankeusaikana. 40 prosenttia parisuhteessa olevista oli tyytyväisiä yhteydenpidon määrään.

Tyytyväisimpiä yhteydenpidon määrään olivat lyhyempiä, neljän vuoden tai sitä lyhyempiä tuomioita suorittavat. Heistä 43 prosenttia tunsu pitävänsä tarpeeksi usein yhteyttä läheisiinsä. Yli neljän vuoden tuomioita suorittavista näin tunsu 30 prosenttia vastaajista. Yli kahdeksan vuoden tuomiota suorittavista 73 prosenttia toivoi voivansa pitää yhteyttä läheistensä kanssa useammin, neljän vuoden tai sitä lyhyempiä tuomioita suorittavista näin toivoi hivenen alle puolet (49 %).

Myös alkuvaiheessa tuomiotaan olevat toivoivat muita useammin voivansa pitää yhteyttä läheisiinsä useammin (66 % verrattuna puolivälissä ja loppupuolella oleviin 48 %). Alkuvaiheessa tuomiota vankien yhteydenpito läheisiin on rajoitetumpaa kuin tuomion edetessä, kun esimerkiksi

lomaoikeus saavutetaan vasta kun tuomiosta on suoritettu kaksi kolmasosaa. Tuomion edetessä myös mahdollisuus avolaitokseen siirtymiseen kasvaa. Suljetuissa laitoksissa tuomiotaan suorittavista 64 prosenttia toivoi voivansa pitää läheistensä kanssa yhteyttä useammin, avolaitosvangeista näin toivoi 35 prosenttia. Vastaavasti suljetuissa laitoksissa tuomiotaan suorittavista 29 prosenttia tunsivat pitävänsä tarpeeksi yhteyttä läheistensä kanssa kun avolaitosvangeista näin tunsivat 60 prosenttia.

Vankeusvankien kokeman mukaan siis yhteydenpitoa selkeimmin vaikeuttavat tekijät ovat puheluiden rajoitukset, pitkät välimatkat vankilan ja kodin välillä, lomalupien puuttuminen, tapaamisaikojen vähäisyys ja perhetapaamisten järjestelyn vaikeus erityisesti avopuolisoiden osalta, vankilavierailujen epämiellyttäväisyys sekä tapaamisaikojen joustamattomuus. Toisaalta kuitenkin lähes sama määrä vangeista oli tyytyväinen yhteydenpidon määrään verrattuna tyytymättömien osuuteen.

Se, että suljetuissa laitoksissa olevat toivovat voivansa pitää yhteyttä läheisiinsä avolaitoksissa olevia useammin, kertoo siitä, että avolaitoksissa yhteydenpito on helpompaa. Tätä tukee myös havainto, että pitkää tuomiota suorittavat pitävät yhteyttä läheisiinsä lyhyttä tuomiota suorittavia vähemmän (ks. kappale 4.1.4.) ja toivoisivat voivansa pitää yhteyttä enemmän. Johtuuko tämä siitä, että pitkää tuomiota suorittavat ovat suhteellisesti suuremman osuuden vankeusajasta suljetussa vankilassa kuin lyhyttä tuomiota suorittavat? Selvityksen aineisto ei tuo tähän kysymykseen suoraa vastausta. Päätelmää voi tukea havainto, että tuomionsa alkuvaiheessa olevat toivovat voivansa pitää yhteyttä läheisiinsä useammin kuin tuomion loppupuolella olevat. Myös vuoden 2006 vankeuslain muutos lomaoikeuden osalta vaikeuttaa yhteydenpitoa enemmän pitkä- kuin lyhyttuomioisten kohdalla.

Tulkintaa monimutkaistaa kappaleessa 4.1.4. kuvattu tulos, että faktisesti harvoin tai ei ollenkaan läheisiinsä yhteyttä pitäviä oli eniten heissä, jotka olivat vankeusrangaistuksensa puolivälissä tai loppupuolella verrattuna alkuvaiheessa oleviin. Osaltaan siis tyytyväisyys yhteydenpitoon rangaistuksen loppupuolella voi johtua myös siitä, että syystä tai toisesta osa vangeista ei halukaan pitää tiivistä yhteyttä läheisiinsä kun vapautuminen alkaa lähestyä.

4.1.6. Vankeusajan vaikutukset läheissuhteisiin

Vastaajista yli 80 prosenttia oli joko täysin tai jossain määrin sitä mieltä, että vankeusaika oli vaikeuttanut suhteita läheisiin. Naimisissa olevista näin koki 87 prosenttia ja avoliitossa olevista 90 prosenttia. Puolet vastaajista oli täysin tai jossain määrin sitä mieltä, että läheisen tai läheisten elämä romahti vankeusrangaistuksen johdosta. (Taulukko 20, alla). Naimisissa olevista näin koki 57 prosenttia ja avoliitossa olevista puolestaan 42 prosenttia.

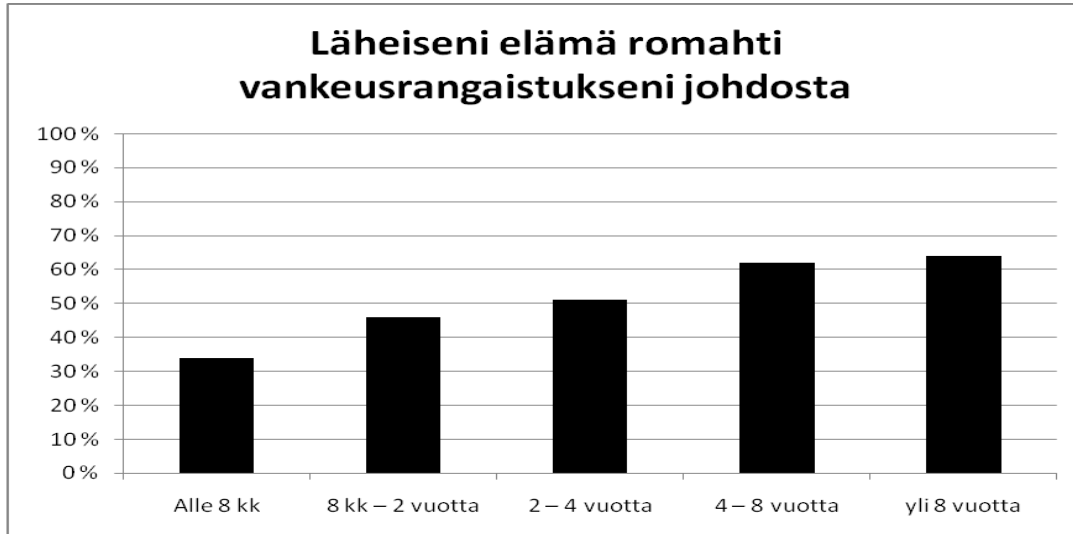
Taulukko 20: Vankeusajan vaikutuksista läheissuhteisiin, (N = 187)

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä	N
Vankeusaika on vaikeuttanut suhdettani läheisiini	50 %	32 %	9 %	4 %	5 %	187
Läheisten elämä "romahti" vankeusrangaistukseni johdosta	17 %	33 %	22 %	11 %	17 %	187

Suljetuissa laitoksissa tuomiota suorittavistaan 85 prosenttia oli täysin tai jossain määrin samaa mieltä väittämän ”vankeusaika on vaikeuttanut suhdettani läheisiini” kanssa kun avolaitosvangeista täysin tai jossain määrin samaa mieltä oli 75 prosenttia. Avolaitosvangeista 58 prosenttia oli puolestaan täysin tai jossain määrin samaa mieltä väittämän ”läheisten elämä romahti vankeusrangaistuksen johdosta” kun suljetussa laitoksessa olevista näin koki 46 prosenttia. Jälkimmäisen väittämän osalta avovastauksissa päihteettömyys nousi esiin tekijänä, jonka myötä omien valintojen vaikutus läheisten elämään oli kirkastunut (kts. s. 34 avovastaukset). Ensimmäisen väittämän kohdalla puolestaan laitostyyppi ja sen mukanaan tuomat yhteydenpito-ongelmat voivat selittää eroja vastaajien kesken.

Mitä pidempää tuomiota oltiin suorittamassa, sitä useampi oli täysin tai jossain määrin samaa mieltä sen kanssa, että läheisten elämä oli romahtanut oman vankeusrangaistuksen johdosta. Kuva 1, alla. Tuomion pituus ei puolestaan vaikuttanut merkittävästi siihen, kokivatko vastaajat vankeusajan vaikeuttaneen suhdetta läheisiin. Myöskään vankeusrangaistuksen vaihe ei vaikuttanut näihin kokemuksiin. Tulosten tulkinnassa on huomioitava, että kysymys ”elämän romahtamisesta” on moniselitteinen. Onko kyseessä esim. psyykinen järkytys siitä, että läheinen on tehnyt pitkään ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen, jolloin rikoksen on myös täytynyt olla vakava? Tätä tulkintaa tukee havainto, että tuomion pituudella ei ollut vaikutusta siihen, kokivatko vastaajat vankeusajan vaikeuttaneen suhdetta läheisiin.

Kuva 1: Tuomion pituus / Läheiseni elämä romahti vankeusrangaistukseni johdosta, (N=186)

Parisuhteessa olevista lähes kaikki (93 %) olivat kokeneet ikävän tunteen erityisen raskaaksi vankeusaikana. Myös alaikäisten lasten vanhemmat kokivat koko vastaajajoukkoon verrattuna useammin ikävääntunteen erityisen raskaaksi vankeusaikana (90 % täysin tai jossain määrin samaa mieltä). Parisuhteessa olevat kokivat myös huolen läheisten taloudellisesta pärjäämisestä (82 %) erityisen raskaaksi useammin verrattuna koko vastaajajoukkoon. Etenkin naimisissa olevat vastaajat (88 % täysin tai jossain määrin samaa mieltä) kokivat huolen läheisten taloudellisesta pärjäämisestä erityisen raskaaksi vankeusaikana. Avoliitossa olevista näin tunsivat 86 prosenttia. Myös alaikäisten vanhempien keskuudessa huoli läheisen taloudellisesta pärjäämisestä koettiin useammin erityisen raskaaksi (82 % täysin tai jossain määrin samaa mieltä). Parisuhteessa (43 %) ja etenkin naimisissa olevat (39 %) olivat hivenen vähemmän huolissaan läheissuhteiden toimivuudesta vankeusajan jälkeen verrattuna kaikkiin vastaajiin.

Taulukko 21: Vankeusaikana erityisen raskaina koetut asiat

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä	N
Ikävääntunne	50 %	32 %	11 %	3 %	3 %	185
Huoli läheisten pärjäämisestä taloudellisesti	37 %	36 %	10 %	7 %	11 %	185
Huoli läheisten pärjäämisestä arkipäivän asioissa	31 %	36 %	8 %	13 %	12 %	186
Pelko läheissuhteiden muuttumisesta vankeuden aikana	24 %	38 %	13 %	11 %	14 %	186
Huoli läheissuhteiden toimivuudesta vapauduttuani	17 %	32 %	20 %	8 %	23 %	189
Luottamuksen heikentyminen läheisten ja minun välillä	14 %	29 %	17 %	16 %	24 %	182

Alkupäässä tuomiotaan olevista useampi (90 %) ilmoitti olevansa huolissaan läheisten pärjäämisestä taloudellisesti verrattuna tuomion puolivälissä tai loppupuolella oleviin (68 % ja 67 %). Tuomion alkupuolella on luultavasti vaikeampaa nähdä, millä tavoin läheiset selviävät siviilissä, kun taas tuomion edetessä on jo nähty, miten läheiset selviävät taloudellisesti. Huoli läheisten pärjäämisestä arkipäivän asioiden kanssa oli tasaista tuomion kohdasta riippumatta.

Taulukko 22: Läheissuhteiden tila tällä hetkellä, (N=186)

	%	N
Välini suurimpaan osaan läheisistäni ovat hyvät	66	122
Välini suurimpaan osaan läheisistäni ovat kohtalaiset	11	20
Välini osaan läheisistäni ovat hyvät, osaan huonot. Haluaisin suhteitteni olevan paremmassa kunnossa.	18	33
Välini osaan läheisistäni ovat hyvät, osaan huonot ja en toivo asiaan muutosta	4	7
Välini suurimpaan osaan läheisistäni ovat huonot, mutta haluaisin niiden olevan paremmassa kunnossa	2	4
Välini suurimpaan osaan läheisistäni ovat huonot ja en toivo asiaan muutosta	0	0
Yht.	100	186

Avolaitoksissa tuomioitaan suorittavat (25 %) kokivat suljetussa laitoksissa tuomioita suorittavia (15 %) useammin suhteidensa parantuneen vankeusaikana. Sekä suljetuissa, että avolaitoksissa olevista vastaajista noin 30 prosenttia koki suhteidensa heikentyneen.

Tuomion alku- ja loppupuolella olevista noin 40 prosenttia koki suhteidensa heikentyneen, kun taas puolessa välissä tuomiota olevista näin koki vain 24 prosenttia. Rangaistuksen puolivälissä tai loppupuolella olevista useampi (23 % ja 20 %) kertoi suhteidensa parantuneen vankeusaikana verrattuna tuomionsa alkuvaiheessa oleviin (10 %).

Tuomion pituus vaikutti selkeimmin kokemuksiin suhteiden muuttumisesta vankeusaikana. Mitä pidempi tuomio oli, sitä useampi koki suhteidensa muuttuneen vankeusaikana. Tämä päti niin suhteiden parantumiseen kuin niiden heikentymiseen. Esimerkiksi alle kahdeksan kuukauden tuomiota suorittavista 67 prosenttia koki, ettei suhde ollut muuttunut vankeusaikana, 10 prosenttia koki suhteidensa parantuneen ja 23 prosenttia puolestaan tunsu suhteidensa heikentyneen vankeusaikana. Yli kahdeksan vuoden tuomiota suorittavista 27 prosenttia koki, ettei suhteissa ollut tapahtunut muutosta, 27 prosenttia tunsu suhteidensa parantuneen ja 46 prosenttia puolestaan tunsu suhteidensa heikentyneen.

Taulukko 23: Suhteiden muuttuminen vankeusaikana, (N=190)

	%	N
Suhteeni läheisiini on parantunut	18	35
Suhteeni läheisiini on heikentynyt	34	64
Suhteeni läheisiini ei ole muuttunut	47	89
Yht.	100	190

Suhteiden muuttumiseen liittyvässä avokysymyksessä vastaukset voitiin luokitella viiteen: eroihin ja muuten kriisiytyneisiin tilanteisiin, läheissuhteiden etääntymiseen ja yhteydenpidon ongelmiin, suhtautumisen muutoksiin läheisten taholta, positiivisiin muutoksiin sekä muuttumattoman tilanteen kuvauksiin. Lisäksi muutama vastaus oli hankalasti luokiteltavissa ja osa vastauksista ei suoranaisesti vastannut kysymykseen.

Muutama vastaus kuvasi eroa ja kriisiytynyttä tilannetta:

”Vankeusaikana erosin avopuolisostani.” (Mies, suljettu laitos)

”Tyttäri huostaan otettiin ja avovaimolta lähti asunto.” (Mies, avolaitos)

Osa vastauksista liittyi suhteiden etääntymiseen ja yhteydenpidon ongelmiin:

”En näe läheisiäni enää niin usein kuin ennen, minkä takia olen vieraantunut heistä. Tarvitsen yhteistä aikaa perheeni kanssa enemmän.” (Mies, suljettu laitos)

”Jollain lailla iän karttuessa oppinut oikeesti arvostamaan läheisiä, yhteydenpidot on vaan vähissä.” (Mies, suljettu laitos)

”Kun ei saa tavata kovin usein nii ei saa oikee puhuttuu asioista.” (Mies, suljettu laitos)

”On tullut etäiseksi ja luottamus mennyt.” (Mies, suljettu laitos)

”Pitkä erillään olo, yhteydenpidon vaikeus on tehnyt tehtävänsä. Lapsi vierastaa.” (Mies, suljettu laitos)

Positiivisia muutoksia kuvaavissa vastauksissa korostui oman muutoksen rooli läheissuhteiden parantumisessa sekä päihteidenkäytön vähentyminen:

”Avoimemmin voi keskustella kun on puhdas pöytä eli kaikki on yleisessä tiedossa mitä on tehnyt.” (Mies, avolaitos)

”Itse olen muuttunut. Niin muhun luotetaan entistä enempi.” (Nainen, suljettu laitos)

”Olen osannut puhua asioista eri tavalla. Saanut luottamuksen takaisin.” (*”Olen huomannut läheisten tärkeyden eri tavoin ja rakastan heitä paljon enemmän.”*) (Mies, suljettu laitos)

”Vankilaan jouduttuani lopetin huumeiden käytön, joten suhteeni läheisiini on näin ollen parantunut.” (Nainen, suljettu laitos)

”Parantunut, päihdehoidon vuoksi. Luottamuksen takaisin saaminen parantunut.” (Mies, suljettu laitos)

”Mulla on pitkä päihdehistoria ja olen ollut lapsille paikalla, mutta en läsnä aina vaikka olisin fyysisesti paikalla. Tuomion aikana olemme tavallaan tutustuneet kunnolla uudelleen ja olen kiitollinen sijaisperheelle, tehnyt hyvää työtä tyttäreni suhteen.” (Mies, avolaitos)

”Osaan ajatella asioita paremmin vaimoni kantilta, sekä ymmärrän häntä paremmin tietyissä asioissa, oppii arvostamaan pieniäkin asioita. Ei asiat ole ollut niin huonosti siviilissä kun on ajatellut nyt jälkeen päin tietyissä asioissa.” (Mies, suljettu laitos)

”Selvinpäin pystynyt herättämään taas luottamusta.” (Mies, avolaitos)

”Olen ymmärtänyt perheen tärkeyden”. (Mies, suljettu laitos)

”Vankeusaikanani olen ollut raittiina, joten siltä osin välit on parantuneet.” (Mies, suljettu laitos)

Kyselyssä vangit saivat kertoa myös millaista apua he kokivat tarvitsevansa läheissuhteisiinsa vankeusajan jälkeen. Kysymykseen vastanneista puolet ei joko osannut sanoa, ei ollut ajatellut asiaa tai ei kokenut tarvitsevansa minkäänlaista apua läheissuhteissaan vapauduttuaan:

”En usko, että silloin on enää ongelmia jos vain suhteemme avopuolison kanssa kestää.” (Mies, suljettu laitos)

”En ole vielä ajatellut, koska siihen on vielä pitkä aika ennen kuin olen siviilissä.” (Mies, suljettu laitos)

”Vaikea sanoa tässä vaiheessa tuomiota.” (Mies, suljettu laitos)

Osa koki tarvitsevansa tukea ammattiapua läheissuhteisiinsa:

”Ihmissuhdekoulutusta.” (Mies, avolaitos)

”Ammattiauttajalta keskusteluapua, jotta ex-puoliso saisi välit jollakin tavalla paremmalle tolalle. Kummallakin olisi hyvä tai parempi olla.” (Mies, suljettu laitos)

”Uskon, että nyt toimivat järjestelyt voivat riittää, mutta perheterapia saattaisi olla tarpeen.” (Mies, suljettu laitos)

Avun tarvetta koettiin myös taloudellisissa asioissa ja asunnon etsimisessä:

”No kyllä kait täytyy olla asunto ja muuta, että vois pitää yllä läheissuhteita, kun on oma kämpppä eikä ole tuuliajolla.” (Mies, suljettu laitos)

Vastaajista muutama kiinnitti huomiota myös läheissuhteiden säilymiseen vankeusaikana:

”Jos läheissuhteiden ylläpitoon kiinnitettäisiin huomiota jo vankeusaikana, niin ei tarvitsisi minkäänlaista apua. Ja jos ei kiinnitetä huomiota, niin ei ole mitään läheissuhteita enää vankeusajan jälkeen!” (Mies, suljettu laitos)

”Niin tietysti kysymyksen pohdinta edellyttäis, että suhde/suhteet säilyis ensin tän jo olemassa olevan tuomion ajan...vaikee sanoa.” (Mies, suljettu laitos)

”Eikö se silloin ole jo myöhäistä, kun ei vankeusaikanakaan tueta millään tavoin.” (Mies, suljettu laitos)

Yhteenvedona voidaan todeta, että tulokset vankeusajan vaikutuksista läheissuhteisiin eivät ole yksiselitteisiä. Kysyttäessä vankeusajan vaikutuksista läheissuhteisiin yli 80 prosenttia vastaa vankeuden vaikeuttaneen läheissuhteita. Kysyttäessä suhteiden muuttumisesta vankeusaikana kolmasosa vastaajista kokee, että vankeusaika on vaikeuttanut suhdetta läheisiin. Kuitenkin kaksi kolmasosaa vastaajista kokee, että suhde läheisiin ei ole muuttunut tai että se on jopa parantunut ja että välit suurimpaan osaan läheisistä ovat hyvät. Suhteiden paranemisen selittävinä tekijöinä avovastauksissa nousevat esille luottamuksen palautuminen ja päihteiden käytön väheneminen.

Tuomion pituus on selkeästi yhteydessä läheissuhteissa tapahtuviin muutoksiin. Huomionarvoinen tulos on, että lähes puolet yli 8 vuoden rangaistusta suorittavista koki suhteidensa heikentyneen vankeusaikana (vaikkakin 27 prosenttia koki niiden myös parantuneen). Pitkää rangaistusta suorittavien läheissuhteiden hoitoon olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Jotkut kyselytutkimuksen kysymyksistä osoittautuivat monitulkintaisiksi. Lienee väistämätöntä, että vankeusrangaistus vaikeuttaa suhdetta läheisiin: heidän kanssaan ei voi olla kontaktissa, kuten normaalielämässä vapaudessa. Tämä on kuitenkin eri asia kuin se, vaikeuttaako vankeusrangaistus läheissuhteita enemmän kuin vapauden menetyksestä väistämättä seuraa.

4.1.7. Lapset

Kyselyyn vastanneista miehistä 62 prosenttia ja naisista 78 prosenttia ilmoitti, että heillä oli omia lapsia⁶. Kokonaisuudessaan vajaa kaksi kolmannesta (62 %, 119 vankia) kyselyyn vastanneista ilmoitti, että heillä on omia lapsia. Vangeista, joilla lapsia oli, 69 prosenttia ilmoitti, että heillä on

⁶ Kyselylomakkeessa kysyttiin erikseen omista sekä puolison, samassa taloudessa asuvista lapsista.

yksi tai kaksi lasta. Noin 15 prosentilla vastaajista, joilla oli lapsia, lapsia oli kolme ja 16 prosentilla lapsia oli neljä tai useampia. Suurin ilmoitettu lapsimäärä oli seitsemän lasta.

Kaiken kaikkiaan lapsia kyselyyn vastanneilla oli 258, mikä tekee keskimääräiseksi lapsiluvuksi vähän yli kaksi (2,17) omaa lasta. Suurimmalla osalla lapsia oli yhden kumppanin kanssa (70 %). Kahden kumppanin kanssa lapsia oli 22 prosentilla ja loppuilla noin 8 prosentilla kolmen tai useamman kumppanin kanssa. Kyselyyn vastanneista 47 prosentilla (90 vankia) oli alaikäisiä, vuonna 1993⁷ tai sen jälkeen syntyneitä lapsia. Yhteensä kyselyyn vastanneilla oli 158 alaikäistä lasta. Alaikäisiä lapsia oli näin ollen jokaista alaikäisen lapsen vanhempaa kohti keskimäärin vähän alle kaksi (1,76). Vastaajista joka viides (19 %, N=37) ilmoitti puolisollla olevan lapsia, jotka asuivat vastaajan kanssa samassa paikassa vapaudessa ollessa. Yhteensä samassa paikassa asuvia puolison lapsia oli 68.

Luvussa 1.1. todettiin, että kaiken kaikkiaan vankilassa oli vuoden 2009 aikana 9409 eri vankia. Jos näistä 62 prosentilla on omia lapsia ja keskimääräinen lapsiluku on 2,17 lasta, vankeus koskettaa vuosittain noin 12.500 vangin lasta. Jos 47 prosentilla on alaikäisiä lapsia ja keskimääräinen lapsiluku on 1,76 vanhempaa kohden, vankeus koskettaa vuosittain noin 7.800 alaikäistä lasta. Näihin lukuihin tulevat lisäksi samassa taloudessa elävät puolison lapset.

Vankitietojärjestelmään tieto huollettavista lapsista oli merkitty 32 prosentille otannan vangeista (N = 96). Myös kyselyyn vastanneista tieto oli merkitty 32 prosentille (N = 62). Vankitietojärjestelmässä tiedon merkitseminen ei vielä tarkoita sitä, että vastaajalla olisi huollettavia lapsia, sillä joidenkin koko otannan vankien (N = 26) ja vastaavasti kyselyyn vastanneiden vankien (N = 14) kohdalla huollettavien määräksi oli merkitty nolla huollettavaa. Varsinaisia huollettavia oli siten merkitty 23 prosentille koko otannan vangeista ja 25 prosentille kyselyyn vastanneista. Kyselyyn vastaamattomista 20 prosentille oli merkitty huollettavia vankitietojärjestelmään. Vankitietojärjestelmän mukaan huollettavia oli vangeilla yhdestä kuuteen. Yhteensä huollettavia oli vankitietojärjestelmässä vastanneiden kohdalla 75 huollettavaa ja koko otannan kohdalla 118 huollettavaa. Luvut ovat huomattavasti alempia kuin kyselytutkimuksen kautta saadut.

Seuraavassa luvussa tarkastellaan pääasiassa vankien ja heidän alaikäisten lastensa⁸ tilannetta kyselyssä saatujen tietojen perusteella, sillä vankitietojärjestelmään tietoja oli merkitty puutteellisesti ja vangeilla on sellaisia lapsia, joiden huoltajia he eivät ole, mutta joiden elämään vanhemman vankeusrangaistus jollakin lailla vaikuttaa.

4.1.7.1. Alaikäiset lapset

Alaikäisten lasten vanhemmista noin puolet (57 %) ilmoitti, että lapsista yksikään ei asunut vastaajan kanssa hänen vapaudessa ollessa. Noin neljännes (27 %) puolestaan kertoi kaikkien

⁷ Kyselyssä kysyttiin lasten syntymävuosia. Vuosi 1993 otettiin alaikäisten ”taitekohdaksi” sillä vuonna 1992 syntyneet täyttävät 18 vuotta vuoden 2010 aikana. Vuonna 1992 syntyneitä lapsia vangeilla oli 8 kpl. Vangeista, joilla oli vuonna 1992 syntyneitä lapsia, vain kaksi oli sellaisia, joilla ei ollut muita alaikäisiä lapsia. Lomakkeessa olisi ollut järkevämpää tiedustella, onko vastaajalla alaikäisiä lapsia, sekä kuinka monta alaikäistä lasta vastaajalla on.

⁸ Alaikäisillä lapsilla tarkoitetaan kyselyssä saatua tietoa alaikäisten lasten määrästä. Huollettavien määrällä tarkoitetaan puolestaan vankitietojärjestelmään kirjattua huollettavien lasten määrää.

lapsien asuvan vastaajan kanssa. Loput 16 prosenttia kertoi osan lapsista asuvan samassa taloudessa vastaajan ollessa vapaudessa. Vajaa neljännes (23 %) ilmoitti lisäksi, että heillä on puoliso, jolla on lapsia ja jotka asuvat samassa paikassa vastaajan kanssa vastaajan ollessa vapaudessa. Tämä kertoo osaltaan vankien perheiden monimuotoisuudesta, jossa ns. uusperheiden määrä korostuu. Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe -hankkeessa tästä saatiin myös käytännön kokemusta rakennettaessa vertaistukiryhmiä vangeille, heidän puolisoilleen ja lapsilleen. Läheissuhteiden määrittely oli ajoittain hyvin monimutkaista. Tätä ilmiötä ja sen syitä olisi kiinnostavaa selvittää tarkemmin.

Vastaajilta kysyttiin lisäksi, missä lapset asuivat, jos he eivät asuneet samassa taloudessa vastaajan kanssa. Vanhempien, joilla oli alaikäisiä lapsia, lapsista 81 asui toisen vanhempansa kanssa, kuusi sukulaisten luona ja 21 sijoitettuna joko perhekotiin tai lastensuojelulaitokseen. Muualla asui kymmenen lasta ja heistä suurin osa (8) asui omassa taloudessaan.

74 prosentilla alaikäisten lasten vanhemmista perhesuhde ei ollut muuttunut nykyisen tuomion aikana. 15 prosenttia heistä oli eronnut ja 12 prosenttia perustanut uuden parisuhteen nykyisen tuomionsa aikana.

Alaikäisten lasten vanhempien vankilakertaisuus noudatti pitkälti muiden kyselyyn vastanneiden vankilakertaisuuksia (taulukko 38, liitteet). Alaikäisten lasten vanhemmista hivenerä harvempi (22 % verrattuna 28 % koko vastaajajoukosta) suoritti neljän vuoden tai sitä pidempää tuomiota. Suljetuissa laitoksissa heistä tuomiotaan suoritti 73 prosenttia ja avolaitoksissa 27 prosenttia.

Alaikäisten lasten vanhemmista kolme neljännestä (75 %) ilmoitti pitäneensä lapsiinsa yhteyttä säännöllisesti ennen tuomiotaan, 16 prosenttia silloin tällöin. Kolme prosenttia kertoi, ettei juuri koskaan pitänyt lapsiinsa yhteyttä ennen vankeusrangaistusta ja kuusi prosenttia ilmoitti, ettei ollut pitänyt ennen vankeustuomiota lainkaan yhteyttä lapsiinsa.

Vankeusaikana jollakin tavoin alaikäisiin lapsiinsa piti yhteyttä 83 prosenttia alaikäisten lasten vanhemmista.

Avovastauksissa yhteydenpitoa alaikäisiin lapsiin kommentoitiin muun muassa seuraavilla tavoilla:

”Vaikea tavata pleksin läpi, lapsi pitkästyy.” (Mies, suljettu laitos, yhteys lapsiin puhelimitse, valvotuissa tapaamisissa ja lomilla)

”Koska ei ole sama osoite lapsen äidin kanssa, ei saa perhetapaamisia & poika vielä niin nuori, että ei yksin häntä voi ottaa. Tämä on väärin.” (Mies, avolaitos, yhteys lapsiin puhelimitse)

”Olen naimisissa ja lapseni käy vaimoni kanssa, meillä on kaksi lasta.” (Mies, suljettu laitos, yhteys lapsiin kirjeitse, puhelimitse, erilaisissa tapaamisissa ja lomilla)

”Avovankila on tukenut isä-lapsisuhteen ylläpitoa ts-lomilla.” (Mies, avolaitos, yhteys lapsiin puhelimitse ja lomilla)

”Lapsemme on syntynyt 3 ½ kuukautta sitten ja olen vankilassa.” (Mies, suljettu laitos, ei yhteyttä lapseen)

”Olen vieraantunut lapsestani, näen hänet 40 min. kerran kuussa. Hän oli muutaman kuukauden vanha, kun lähdin.” (Mies, suljettu laitos, yhteys lapsiin kirjeitse, puhelimitse, tapaamisissa)

”Ok avolaitoksessa, suljetussa olisi vaikeaa. Vankeusrangaistuksen häpeä on vaikea lapsille, vankeusrangaistus kohdistuu eniten lapsiin.” (Mies, avolaitos, yhteys lapsiin kirjeitse, puhelimitse ja lomilla)

Alaikäisten lasten vanhemmista noin puolet (54 %) kertoi, että lapset olivat voineet pitää yhteyttä vankilassa olevaan vanhempaansa huonosti tai erittäin huonosti. Hyvin tai erittäin hyvin yhteydenpito oli ollut mahdollista vähän alle viidenneksen (19 %) kohdalla. (Taulukko 24, alla)

Taulukko 24: Missä määrin lapsesi ovat, heidän niin halutessaan, voineet pitää sinuun yhteyttä vankilassa ollessasi? (N=89)

	%	N
Erittäin hyvin	7	6
Hyvin	12	11
Kohtalaisesti	27	24
Huonosti	30	27
Erittäin huonosti	24	21
Yht.	100	89

Alaikäisten lasten yhteydenpitoa vaikeuttaneet asiat on kuvattu alla olevassa taulukossa (Taulukko 25). Muina kuin taulukossa lueteltuina asioina mainittiin muun muassa kosketuskielto tapaamisissa, pitkät välimatkat, perhetapaamisten järjestämisen vaikeudet ja lapsen toisen vanhemman muut velvoitteet uutta perhettä kohtaan.

Taulukko 25: Alaikäisten lasten yhteydenpitoa vaikeuttaneet asiat, (N=88)

	%
Lyhyet tapaamisajat	41
Lasten tapaamiseen soveltumattomat tilat	36
Rajoitukset vankilasta soitettavissa puheluissa	34
Tapaamisaikojen vähyys	30
En halua, että lapseni tulee vankilaan tapaamisiin	26
Lapset kokevat vankilan pelottavaksi	23
Vankilasta soitettavien puheluiden kalleus	21
Tapaamisaikojen joustamattomuus	19
Kumppanini / ex-kumppanini ei halua tuoda lasta vankilaan	19
Tapaajien määrän rajoitukset	17
Lapseni ei tiedä, että olen vankilassa	15
En saa tavata lastani	7
Lapseni eivät ole halunneet tulla vankilaan	5

Kysyttäessä, millä tavoin tapaamisjärjestelyjä voitaisiin parantaa lasten kannalta, vastaajat esittivät konkreettisia ja useissa tapauksissa helposti toteutettavia ideoita. Suurin osa vastauksista liittyi tapaamistiloihin.

”Ei kukaan halua tuoda lapsia vankilaan. Jos jotain, niin perheille olis oma tila, jossa voisi leikkiä lasten kanssa, jos ei esim. pyöri perhe-lapsi-tapaamiset.” (Mies, suljettu laitos)

”Erillinen tila lapsiperheiden tapaamisiin, muutoinkin kuin perhetapaamisissa.” (Mies, suljettu laitos)

”Esim. mahdollisuus ulos lasten kanssa, pelejä (erilaisia) vaihtoehtoja, mahdollisuus askarrella, leipoa, katsoa filmi, tekemistä. Lapset tulee levottomaksi suljetussa tilassa, missä vaan istutaan, ollaan. ’Epänormaali’ tilanne muutenkin ja vaikea monille. Että lapsi voisi ’unohtaa’ ollaan vankilassa. Ei pelottaisi tai ahdistaisi.” (Nainen, suljettu laitos)

”Pieniä lapsia saattaa hämmästyttää / pelottaa tapaamistilojen ’suuret’ ihmismäärät. Joten perheen kesken vapautuneempi tunnelma ja kaikilla hyvä mieli.” (Mies, suljettu laitos)

”Tapaamiset esimerkiksi lapsien kanssa erillisessä lapsille suunnatussa ympäristössä!” (Mies, avolaitos)

”Tapaamiset sillä tavoin, että lapsen saisi ottaa esim. syliin, ei pakko kosketella muita.” (Mies, suljettu laitos)

”Tapaamisia (perhetapaamisia) pitäisi olla useammin, koska 5 tuntia kerran kuukaudessa liian vähän, eikä lapsen aikana vanhemmat voi viettää intiimiä kahden keskeistä aikaa, koko aika menee lapsien viihdyttämiseen, koska tapaamistilojen harvat lelut on tarkoitettu pienemmille lapsille. Perhetapaamistilakin on erittäin pieni ja likainen koska vangit itse hoitaa sen siisteyden ylläpitoa.” (Mies, suljettu laitos)

”Tapaaminen ulkopuolella.” (Mies, suljettu laitos)

”Lapsiperheille pitäisi olla semmoinen valvottu tapaaminen, jossa voisi koskettaa, puhua ilman, että välissä on pleksi ja puhuminen tapahtuu puhelimen kautta.” (Mies, suljettu laitos)

”Isommat tapaamistilat, lasten kanssa ulkoilu suljetulla pihalla, jossa keinu, hiekkalaatikko yms.” (Mies, suljettu laitos)

”Tapaamiset järjestettäisiin vanhemman, mutta ennen kaikkea lapsen kannalta suotuisassa ympäristössä, ilman häiriötä tai kiirettä.” (Nainen, suljettu laitos)

Selvityksen tulokset vankeusvankien mahdollisuudesta pitää yhteyttä lapsiinsa ovat karut. Eniten yhteydenpitoa vaikeuttaneiksi seikoiksi koettiin tapaamisaikojen lyhyedet, lasten tapaamiseen soveltumattomat tilat, puhelujen rajoitukset ja tapaamisaikojen vähyys. Avovastauksissa tuotiin esiin kehittämisehdotuksia koskien lasten kanssa tapahtuvien tapaamisten tilaratkaisuja, joita toivottiin lapsiystävällisemmiksi. Esille tuotiin myös, että tapaamisaikoja tulisi olla enemmän, jolloin tapaamiset lasten kanssa ja aikuisten välillä voidaan pitää ominaan.

4.2. Vankien tapaajat

4.2.1. Yleisiä lukuja

Vankien tapaajille tarkoitettuun kyselyyn vastasi yhteensä 61 henkilöä. Suurin osa vastauksista saapui viikon kuluessa lomakkeiden jakamisesta, mutta osa lomakkeista saapui pitkälti virallisen vastausajan jälkeen. Kaikki elokuun 2010 alkuun mennessä saapuneet lomakkeet (yhteensä 60) otettiin analyysissä huomioon. Kuten vankien lomakkeet myös vankien läheisten täyttämät lomakkeet oli täytetty tarkasti. Avokysymyksiin oli vastattu kysymyksestä riippuen yli puolessa, joidenkin kysymysten kohdalla jopa noin 70 prosentissa lomakkeista.

Analyysiin mukaan ehtineistä vastanneista 80 prosenttia sai lomakkeen suljetun laitoksen tapaamisajalla ja 8 prosenttia avolaitoksen tapaamisajalla. 12 prosenttia vastanneista sai lomakkeen muualla, esimerkiksi vankien omaisten järjestämällä leirillä. Kokonaisuudessaan lomakkeista 82 prosenttia jaettiin suljetuissa vankiloissa ja 12 prosenttia avolaitoksissa. 6 prosenttia lomakkeista jaettiin vankiloiden ulkopuolella.

Vastaajista neljä viidestä (N=48) oli naisia ja yksi viidesosa (N=12) miehiä. Vastaajien keski-ikä oli 39 vuotta nuorimman vastaajan ollessa 18 vuotta ja vanhimman 70 vuotta. Tapaajien suhteesta vankiin ks. Taulukko 26 alla.

Taulukko 26: Tapaajan suhde vankiin (N = 60)

	%	N
Vanhempi	25	15
Avopuoliso	23	14
Aviopuoliso	17	10
Sisar tai veli	10	6
Nais- tai miesystävä	8	5
Ystävä	8	5
Muu (ex-puoliso, veljen vaimo, anoppi)	5	3
Lapsi	3	2
Yht.	100	60

Vankilassa olevien läheisten keski-ikä oli vastaajien ilmoituksen mukaan 34 vuotta. Nuorin heistä oli 20 vuotta ja vanhin 57 vuotta. Suurin osa (88 %) vankilassa olevista läheisistä oli miehiä, naisia heistä oli 12 prosenttia. Läheisistä 13 prosenttia oli suorittamassa⁹ alle kahdeksan kuukauden vankeustuomiota, kahdeksan kuukauden–kahden vuoden tuomiota suoritti puolestaan 23 prosenttia läheisistä. 28 prosenttia oli suorittamassa kahden–neljän vuoden tuomiota, 23 prosenttia neljän–kahdeksan vuoden tuomiota ja kahdeksan prosenttia yli kahdeksan vuoden tuomiota. Kolme prosenttia vastaajista ei osannut sanoa, kuinka pitkää tuomiota heidän läheisensä oli suorittamassa. Läheisten vankilatuomioiden kertaisuudet on esitetty alla olevassa taulukossa (27).

Kyselyyn vastanneiden läheiset suorittivat useammin 2-8 vuoden tuomiota ja harvemmin alle kahden vuoden mittaista tuomiota, kuin otoskyselyyn vastanneet vangit (ks. luku 4.1.2.) Läheisen pidemmän tuomion suorittaminen on voinut lisätä kiinnostusta vastata kyselyyn.

Taulukko 27: Vankilassa olevien läheisten vankilatuomioiden kertaisuus vastaajan ilmoituksen mukaan (N = 60)

<i>Vankilakertaisuus</i>	<i>%</i>	<i>N</i>
1	35	21
2	15	9
3	13	8
4	6	5
5 tai useampi	23	14
En osaa sanoa	5	3
yht.	100	60

Tavattavista vangeista 35 prosenttia oli vankeuden alkuvaiheessa, 37 prosenttia noin puolivälissä ja 25 prosenttia loppupuolella tuomiotaan. Kolme prosenttia vastaajista ei osannut sanoa, missä vaiheessa vankeusrangaistusta heidän läheisensä oli. Huomattavasti suurempi osa tavattavista vangeista oli tuomion alkupuolella ja pienempi osa tuomion loppupuolella kuin otoskyselyyn vastanneista vangeista. Ero selittyy sillä, että vastanneista läheisistä 80 prosenttia oli saanut lomakkeen suljetun laitoksen tapaamisessa kun taas vankiotoksen vastanneista 66 prosenttia oli suljetussa vankilassa.

4.2.2. Yhteydenpitokäytännöt

Vastaajat pitivät vankilassa olevaan läheiseensä yhteyttä useimmiten päivittäin tai muutamia kertoja viikossa. Vähintään kerran viikossa yhteyttä piti kolme neljästä vastaajasta. Kerran kuukaudessa tai sitä harvemmin yhteyttä piti 12 prosenttia vastaajista. (Taulukko 28, alla.) Läheiset pitivät yhteyttä hieman harvemmin päivittäin kuin vankiotokseen vastanneet vangit. Toisaalta vastanneiden läheisten lukumäärä on siinä määrin vähäinen, ettei vertailuja vankiotoksen tuloksiin ole syytä tehdä, ellei tuloksissa ole merkittäviä eroja.

⁹ Konkreettinen vankilassaoloaika.

Taulukko 28: Yhteydenpidon useus, (N=59)

	%	N
Päivittäin	34	20
Muutamia kertoja viikossa	31	18
Kerran viikossa	10	6
Muutamia kertoja kuukaudessa	14	8
Kerran kuukaudessa	9	5
Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	3	2
Yht.	100	59

Lähes kaikki vastaajat pitivät yhteyttä puhelimitse ja / kirjeitse. Lähes puolet vastaajista vieraili vankilassa olevan läheisensä luona tapaamisajoilla vähintään viikoittain. Tapaamisajoilla harvemmin kuin kerran kuukaudessa tai ei koskaan kävi 22 prosenttia vastaajista. Perhetapaamisiin oli lähes puolet vastaajista. Teksti tv:n viestit olivat yhteydenpitotavoista vähiten käytössä. (Taulukko 29, alla). Vankien puolisoista perhetapaamisiin oli osallistunut 62 prosenttia. Vankien vanhemmista puolestaan 64 prosenttia ei ollut koskaan osallistunut perhetapaamiseen ja sisaruksista perhetapaamiseen ei ollut koskaan osallistunut 80 prosenttia. Vastaajista 15 prosenttia ilmoitti voineensa tavata läheistään lomien aikana.

Taulukko 29: Yhteydenpitotavat ja useus

	Päivittäin	Muutamia kertoja viikossa	Viikoittain	Muutamia kertoja kuukaudessa	Kerran kuukaudessa	Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	En koskaan	N
Puhelimitse	35 %	23 %	12 %	12 %	5 %	7 %	7 %	60
Kirjeitse	8 %	11 %	19 %	23 %	8 %	25 %	8 %	53
Käynnit tapaamisajoilla	-	3 %	44 %	15 %	15 %	20 %	2* %	59
Perhetapaamiset	-	-	-	-	25 %	23 %	52 %	
Lähetämällä teksti-tv:n viestejä	14 %	-	-	-	-	2 %	84 %	51

* Osa läheisistä vastasi kyselyyn muualla kuin vankilan tapaamisajalla.

Yhteydenpitoa läheisiin vaikuttaneista asioista ks. Taulukko 30, alla. Vankiotoksen vastauksiin verrattuna läheisten vastauksissa painottuvat rajoitukset puheluissa. Tätä selittää se, että vanki pystyy soittamaan vankilasta läheiselleen mutta läheinen ei voi soittaa vangille vankilaan. Muuttuja ei tosin erottele, kumpi on yhteydenotossa aloitteellinen, vanki vai läheinen. Myös tapaamisaikojen vähyden läheiset kokevat huomattavasti vankeja useammin yhteydenpitoa vaikeuttavana seikkana.

Taulukko 30: Yhteydenpitoa vaikeuttaneet asiat, (N=57)

	%
Rajoitukset puheluissa	65
Tapaamisaikojen vähyys	54
Lomalupien / lomaoikeuden puute	47
Perhetapaamisten järjestelyn vaikeus	37
Vankilasta soitettavien puheluiden kalleus	33
Pitkä välimatka kodin ja vankilan välillä	28
Matkakustannusten kalleus	23
Vankilassa vierailu tuntuu epämiellyttävältä	21
Omat työajat	21
Toimeentulotukea ei saa matkakustannuksiin	14
Vaikeus järjestää tapaamisia	7
Lastenhoito-ongelmat	4

Läheisiltä kysyttiin avovastauksissa asioista, jotka helpottaisivat yhteydenpitoa vankilassa olevaan läheiseen. Yli puolessa vastauksista yhteydenpitoa helpottavina tekijöinä ehdotettiin puhelukäytäntöjen tarkistamista:

”Jos soittaa voisi useampaan aikaan päivällä, tällä hetkellä soittoaika klo 11–12, joten jos esim. olen töissä, enkä pysty vastaamaan ei koko päivänä ole mahdollista soittaa uudelleen.” (Avopuoliso, läheinen suljetussa laitoksessa)

”Että voisi edes jättää soittopyynnön.” (Veli, läheinen suljetussa laitoksessa)

”Puhelujen pituus saisi olla suurempi, 5 min. on hyvin vähän.” (Naisystävä, läheinen suljetussa laitoksessa)

Myös tapaamiskäytäntöihin puututtiin useissa vastauksissa:

”Pleksitapaamiset on nöyryyttäviä. Jos tiedetään, että vanki ja omainen ei käytä huumeita, on koskettamisen rajoittaminen brutaalia.” (Naisystävä, läheinen suljetussa laitoksessa)

”Perhetapaaminen voisi (vankilassa) olla 2 kertaa kuukaudessa, kun se on vain 2,5 tuntia per kerta.” (Aviopuoliso, läheinen suljetussa laitoksessa)

”(Vankilassa) tapaamiset vain lauantaisin, jos olisi myös sunnuntaisin, muu perhe voisi myös vieraila.” (Avopuoliso, läheinen suljetussa laitoksessa)

Välimatka ja matkakustannusten kalleus nousi myös esiin avovastauksissa:

”Jos läheinen olisi lähempänä olevassa vankilassa, varsinkin kun ei ole vielä lomaoikeutta. Matkoihin menee paljon rahaa.” (Naisystävä, läheinen suljetussa laitoksessa)

Muutama vastaaja mainitsi myös olevansa tyytyväinen yhteydenpitoon:

”On tottunut näihin menetelmiin mitkä (vankilasta) on sallittu ja olen niihin ihan tyytyväinen. (Läheinen) saa soittaa useasti, kirjeet kulkevat ja tapaamiset ok. Tuskin voi alkaa vaatia sähköposteja ym. En keksi mitään parantamisen varaa.” (Tytär, läheinen suljetussa laitoksessa)

Vastaajat olivat suhteellisen tyytyväisiä yhteydenpidon määrään (Taulukko 31, alla). Vankien puolisoista (avio- ja avopuolisot ja seurustelukumppanit, ex-puoliso) hivenen yli puolet (53 %) oli tyytyväisiä yhteydenpidon määrään, kun taas vankien vanhemmista näin koki 80 prosenttia. Vankiotokseen verrattuna läheiset olivat vankeja tyytyväisempiä yhteydenpidon määrään.

Taulukko 31: Tyytyväisyys yhteydenpidon määrään, (N=60)

	%	N
Tunnen, että pidämme läheiseni kanssa yhteyttä tarpeeksi usein	63	38
Toivoisin, että pitäisimme läheiseni kanssa yhteyttä useammin	37	22
Yht.	100	60

Vankien läheisille esitettiin kyselylomakkeessa joukko väittämiä, jotka koskivat vankeusajan mukanaan tuomia muutoksia. 42 prosenttia vastaajista oli täysin tai jossain määrin samaa mieltä väittämän ”vankeusrangaistuksen voi nähdä myönteisenä” kanssa. Eri mieltä edellä mainitun väittämän kanssa oli 34 prosenttia vastaajista. 60 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että heidän oma elämänsä oli romahtanut läheisen vankeusrangaistuksen myötä, 30 prosenttia ei kokenut näin. Vastaajista 38 prosenttia koki vankeusrangaistuksen vaikeuttaneen suhdetta läheiseen, 43 prosenttia ei puolestaan kokenut näin. Tämän kysymyksen vastaukset eroavat vankiotoksen vastauksista, jossa yli 80 prosenttia vastaajista koki vankeuden vaikeuttaneen läheissuhteita. Tulos on kiinnostava mutta tämän selvityksen aineiston pohjalta vaikeatulkintainen. Yksi mahdollinen selitys on, että vangit kokevat eristämisen muusta maailmasta ylipäätään raskaana.

Vastaajista 43 prosenttia oli eri mieltä väittämän ”olen saanut tarpeeksi tukea läheiseni vankeusrangaistuksen aikana” kanssa. Mielenkiintoista on, että kolmannes koki tähän kysymykseen vastaamisen vaikeaksi. Kertooko tämä siitä, että osa läheisistä ei oikeastaan tiedä tai osaa kuvitella, minkälaista tukea heille olisi syytä olla tarjolla? (Taulukko 32, alla)

Vankien puolisoista 70 prosenttia oli samaa mieltä väittämän ”elämäni romahti läheisen rangaistuksen myötä”. Vanhemmista puolestaan 80 prosenttia oli samaa mieltä edellä mainitun

väittämän kanssa. Puolisoista puolet oli sitä mieltä, että vankeusaika oli vaikeuttanut suhdetta ainakin jossain määrin. Vanhemmista näin koki 27 prosenttia.

Vanhemmista 60 prosenttia oli täysin eri mieltä väittämän ”olen saanut tarpeeksi tukea läheiseni vankeusrangaistuksen aikana” kanssa. Vanhemmista 36 prosenttia oli samaa mieltä väittämän ”vankeusrangaistuksen voi nähdä myönteisenä” kanssa. Puolisoista näin koki 40 prosenttia.

Kuten aiemmin todettu, tämän selvityksen aineistojen pohjalta edellä kuvattujen tulosten tulkinta on vaikeaa ja vastaajien määrät liian pieniä pitkälle menevien johtopäätösten tekemiseen. Jonkinlaisena suuntaa antavana tulkintana voi esittää, että vankien vanhemmat ilmeisesti kokevat lapsensa vankeusrangaistuksen emotionaalisesti raskaampana kuin muut läheisryhmät.

Taulukko 32: Vankeusajan mukanaan tuomat muutokset

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä	<i>N</i>
Vankeusrangaistuksen voi nähdä myönteisenä	5 %	37 %	24 %	15 %	19 %	60
Elämä romahtanut	22 %	38 %	10 %	10 %	20 %	60
Vankeusaika on vaikeuttanut suhdettamme	18 %	20 %	18 %	23 %	20 %	60
Olen saanut tarpeeksi tukea läheiseni vankeusaikana	9 %	15 %	34 %	14 %	29 %	59

Ikäväntunne nousi päällimmäiseksi asiaksi kysyttäessä läheisen vankeusaikana erityisen raskaiksi koettuja asioita (86 % samaa mieltä). Myös huoli läheisen pärjäämisestä vankilassa (74 % samaa mieltä) sekä pelko läheisen pärjäämisestä siviilissä vankeusajan jälkeen (75 % samaa mieltä) oli koettu erityisen raskaiksi läheisen vankeusaikana. Läheisen oman hädän tilanteestaan koki raskaaksi vähän yli puolet vastaajista. 44 prosenttia vastaajista koki erityisen raskaana yksin jäämisen arjen velvollisuuksien kanssa. Suurta huolta sen sijaan eivät herättäneet luottamuksen heikentyminen (72 % eri mieltä), pelko suhteen muuttumisesta vankeusaikana (56 % eri mieltä) tai suhteen toimivuus vapautumisen jälkeen (45 % eri mieltä). (Taulukko 33, alla)

Eroja vankien vastauksiin nousee näiden kysymysten kohdalla esiin. Vangeista suuri osa (43 %) on huolissaan luottamuksen heikentymisestä, suhteen muuttumisesta vankeusaikana (42 %) ja läheissuhteen toimivuudesta vapautumisen jälkeen (38 %). Läheistensä arkipäivän pärjäämisestä on huolissaan 67 prosenttia.

Vankien puolisoista kaikki olivat samaa mieltä, että ikäväntunne oli erityisen raskasta läheisen vankeusaikana. Vanhemmista täysin samaa mieltä oli 87 prosenttia ja jossain määrin eri mieltä 13 prosenttia.

Puolisoista 67 prosenttia oli kokenut arjen velvollisuuksien kanssa yksin jäämisen erityisen raskaana. Puolisoista puolet oli huolissaan suhteen muuttumisesta vankeusaikana, vanhemmista puolestaan 73 prosenttia ei ollut tästä huolissaan.

Puolisoista 69 prosenttia koki ainakin jossain määrin raskaaksi pelon läheisen pärjäämisestä vankeuden jälkeen ja 73 prosenttia huolen läheisen pärjäämisestä vankeusaikana. Vanhemmista 93 prosenttia koki erittäin raskaaksi huolen lapsensa pärjäämisestä vankeusaikana. Vanhemmista kaikki olivat sitä mieltä, että pelko lapsen pärjäämisestä siviilissä vankeuden jälkeen oli ollut erittäin raskasta lapsen vankeusaikana.

Vanhemmista 67 prosenttia oli samaa mieltä, että läheisen oma hätä tilanteestaan oli ollut erittäin raskasta läheisen vankeusaikana, yksikään vanhemmista ei ollut eri mieltä tämän väittämän kanssa. Puolisoiden osalta vastaavat luvut olivat 53 ja 33 prosenttia.

Tulokset kuvaavat osaltaan puolisoiden välisen suhteen eroja verrattuna vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Puolisoiden huolenaiheissa nousee enemmän esille läheisen vankeusrangaistuksen vaikutus omaan elämään. Vanhemmat puolestaan ovat enemmän huolissaan lapsen elämäntilanteesta ja selviytymisestä ylipäätään. Puolisoiden ja vanhempien tuen tarpeet ovat näin ollen hieman erilaiset. Puolisot tarvitsevat enemmän tukea arjen asioissa selviytymisessä ja parisuhteen hoidossa. Vanhemmat puolestaan tarvitsevat tukea huolen ja pelon tunteen käsittelemiseen, mitä omalle lapselle on tapahtumassa.

Taulukko 33: Läheisen vankeusaikana erittäin raskaina koetut asiat (N = 60)

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä	N
Ikävääntunne	68 %	18 %	7 %	5 %	2 %	60
Läheisen oma hätä tilanteestaan	28 %	25 %	23 %	17 %	7 %	60
Luottamuksen heikentyminen	3 %	15 %	10 %	25 %	47 %	60
Pelko suhteen muuttumisesta vankeusaikana	10 %	22 %	12 %	23 %	33 %	60
Yksin jääminen arjen velvollisuuksien kanssa	22 %	22 %	17 %	5 %	34 %	59
Huoli läheisen pärjäämisestä vankilassa	37 %	37 %	10 %	7 %	10 %	60
Pelko läheisen pärjäämisestä siviilissä	41 %	34 %	7 %	5 %	14 %	60
Huoli suhteen toimivuudesta vapauduttua	23 %	15 %	17 %	12 %	33 %	60

Koetusta läheissuhteiden tilasta ja suhteiden muuttumisesta vankeusaikana ks. Taulukot 34 ja 35, alla. Vankien vastauksiin verrattuna suurempi osa läheistä kokee läheissuhteiden tilan hyväksi. Ero johtunee siitä, että läheisötös on valikoitunut eli se koostuu henkilöistä, jotka pitävät yhteyttä vankilassa olevaan ainakin tapaamisten muodossa.

Puolisoista lähes kaikki (93 %) ilmoittivat välien vankilassa olevaan läheiseen olevan hyvät. 43 prosenttia mukaan suhde oli parantunut ja puolet puolisoista oli sitä mieltä, ettei suhde ollut muuttunut läheisen rangaistuksen aikana. Seitsemän prosenttia puolisoista koki suhteen heikentyneen vankeusaikana. Vanhemmista 47 prosenttia koki suhteidensa vankilassa olevaan läheiseen parantuneen ja 53 prosenttia mielestä suhde ei ollut muuttunut vankeusaikana. Vanhemmista 87 prosenttia ilmoitti välien vankilassa olevaan läheiseen olevan hyvät ja 13 prosenttia mielestä välit olivat kohtalaiset. Yksikään vanhempi ei kokenut suhdettaan vankilassa olevaan lapseensa huonoksi.

Taulukko 34: Läheissuhteiden tila tällä hetkellä, (N=60)

	%	N
Välimme ovat hyvät	88	53
Välimme ovat kohtalaiset	10	6
Välimme ovat huonot, mutta haluaisin niiden olevan paremmassa kunnossa	2	1
Yht.	100	60

Myös suhteiden muuttumisen osalta vankien vastaukset eroavat läheisten vastauksista. Huomattavasti suurempi osa läheisistä kokee suhteiden parantuneen vankiotoksen vastauksiin verrattuna. Vastaavasti suhteiden heikentymisen osuus läheisten vastauksissa on huomattavasti pienempi. Suunnilleen sama prosentuaalinen osuus vastaajista kokee suhteen pysyneen samana. Ero selittyy jälleen läheisaineiston valikoituneisuudella. Positiivinen tulkinta eroille voisi olla, että rangaistuksen myötä vangin elämäntilanne on muuttunut avoimeksi myös nurjine puolineen ja kriisiytyntä tilannetta on pystytty käsittelemään.

Taulukko 35: Suhteiden muuttuminen vankeusaikana, (N=58)

	%	N
Suhteeni läheiseeni on parantunut	41	24
Suhteeni läheiseeni on heikentynyt	7	4
Suhteeni läheiseeni ei ole muuttunut	52	30
Yht.	100	58

Avovastaukset tukevat jälkimmäistä tulkintaa. Suhteiden parantumiseen olivat läheisten mielestä vaikuttaneet muun muassa päihteistä irti pääseminen, luottamuksen kasvaminen, avoimuus ja aika mieltä asioita:

”Avoimuutta tullut väleihin.” (Vanhempi, läheinen suljetussa laitoksessa)

”Hankala tilanne suhteessa ennen vankeutta, nyt saanut rauhassa pohtia yhteistä tulevaisuutta.” (Avopuoliso, läheinen avolaitoksessa)

”Koska läheiseni on päässyt vieroittautumaan riippuvuudestaan päihteisiin, välimme ovat paremmat.” (Naisystävä, läheinen suljetussa laitoksessa)

”Luottamus kasvanut” (Vanhempi, läheinen avolaitoksessa)

Suhteen heikentymisen kokemuksiin heijastui pelko välien heikentymisestä vankeustuomion myötä:

”Ennen nähtiin päivittäin, nykyään liian harvoin.” (Sisar, läheinen suljetussa laitoksessa)

”Välit viilentyneet, pelko, että kasvetaan erillemme pitkän tuomion aikana.” (Avopuoliso, läheinen suljetussa laitoksessa)

Avovastauksissa läheiset toivoivat saavansa vankeusaikana apua läheissuhteidensa säilymiseen tiheimmistä tapaamisista ja keskusteluavusta:

”Perhelomia ns. tapaamisia normaali tilanteissa, mahdollisesti terapiaa, jossa voisimme käydä tapahtumia läpi ammattilaisen kanssa.” (Avopuoliso, läheinen suljetussa laitoksessa).

”... tapaamisten tiheämpi toistuminen, pidempi kesto olisi tärkeää, huolista puhuminen/tukihenkilötoiminta olisi hyvä.” (Aviopuoliso, läheinen suljetussa laitoksessa)

Vankeusajan jälkeen apua toivottiin etenkin vapautuvalle läheiselle, mutta myös koko perheelle:

”Enemmän seurantaa kun pääsee vankilasta ja tukea.” (Aviopuoliso, läheinen suljetussa laitoksessa)

”Itse en tarvitse apua, toivoisin, että läheiselleni tulisi tukea muiltakin (virallisilta) tahoilta hänen aloittaessaan puhtaalta pöydältä.” (Naisystävä, läheinen suljetussa laitoksessa)

”Koko perheen tilanne muuttuu sitten taas, lapset pihalla kun isä onkin kotona, isä pihalla vapaudesta, minä pihalla kun toinen onkin jakamassa arkea ja sotkemassa rutiinit. Ehkä jotain perheterapiaa. Tilanteen seuraamista kuinka asiat lähtee rullaamaan.” (Avopuoliso, läheinen avolaitoksessa)

4.2.3. Lapset tapaaja-aineistossa

Läheistään tapaamaan tulleilta puolisoilta ja kumppaneilta kysyttiin vastauslomakkeessa lapsista. Heitä pyydettiin erittelemään, onko heillä yhteisiä lapsia vankilassa olevan puolison kanssa, onko heillä omia lapsia edellisistä liitoista sekä onko vankilassa olevalla puolisollla omia lapsia.

Vastanneilla puolisoilla (30) oli yhteensä 18 lasta ja heidän vankilassa olevilla puolisoillaan omia lapsia oli yhteensä 21. Yhteisiä lapsia oli yhteensä 14, jonka lisäksi kaksi lasta oli syntymässä. Yhteensä tapaajien ilmoituksen mukaan lapsia oli siten 53 sekä kaksi syntyvää lasta. Kahdeksan näistä lapsista oli jo aikuisia. Jo syntyneiden alaikäisten lasten lukumääräksi jäi näin ollen 45. Pariskuntia aineistossa oli yhteensä 30, näistä 24:llä eli 80 prosentilla oli lapsia tai syntymässä lapsi. Jokaista pariskuntaa kohden, joilla oli lapsia, oli vähän yli kaksi syntynyttä lasta (2,2) pariskuntaa kohti.

Puolisoita, joilla oli lapsia, pyydettiin arvioimaan missä, määrin lapset olivat halutessaan voineet pitää yhteyttä vankilassa olevaan vanhempaansa. Vastaajista, jotka olivat kertoneet pariskunnalla olevan omia tai yhteisiä alaikäisiä lapsia¹⁰ (yhteensä 17 vastaajaa), kaksi kertoi lasten voineen pitää hyvin tai erittäin hyvin yhteyttä vankilassa olevaan vanhempaansa. Kuusi ilmoitti yhteydenpidon sujuneen kohtalaisesti ja kahdeksan huonosti tai erittäin huonosti.

Alaikäisten lasten yhteydenpitoa olivat vaikeuttaneet vastaajien mukaan eniten lyhyet tapaamisajat ja tapaamisaikojen vähyyt. Vastaajista neljä ilmoitti, ettei vankilassa oleva vanhempi halua lasten vieraillevan vankilassa. Kolme kertoi lasten kokevan vankilan pelottavana, kolme mainitsi lasten tapaamiseen soveltumattomat tilat yhteydenpitoa vaikeuttavana tekijänä ja neljä sekä puheluiden kalleuden että rajoitukset vankilasta soitettavissa puheluisissa yhteydenpitoa vaikeuttavina tekijöinä. Kaksi kertoi, ettei ollut halunnut viedä lasta tai lapsia vankilaan ja kaksi, ettei lapsi tai lapset tiedä toisen vanhemman vankeusrangaistuksesta.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan myös vankeusrangaistuksen vaikutuksia lapseen tai lapsiin. Kysymykseen vastasi 15 puolisoa, joilla oli vangin kanssa yhteisiä tai omia alaikäisiä lapsia. Viisi kertoi lasten vaikuttavan levottomammilta ja viisi ilmoitti lapsilla olevan enemmän pelkotiloja, kahdeksan kertoi lasten vaikuttavan surullisilta ja kaksi kertoi lasten vetäytyneen kuoreensa. Kolmen mukaan lapset olivat saaneet huomautuksia häiriköinnistä joko koulussa tai päivähoitossa ja yksi kertoi lapsen kantavan syyllisyyttä vanhemman vankeusrangaistuksesta.

Puolisoita, joilla oli lapsia, pyydettiin myös arvioimaan erinäisten väitteiden paikkansapitävyyttä (taulukko 36, alla). Keskeisinä asioina nousevat esiin taloudellisen tilanteen huonontuminen, huoli vankeuden vaikutuksesta lapsiin ja tuen puute perheelle. Vanhemman vankeusrangaistuksesta kertomisen ja vankilassa olevasta vanhemmasta vieraantumisen osalta vastauksissa esiintyi enemmän hajontaa.

¹⁰ Avovastauksissa oli mahdollista selvittää perheen tilannetta tarkemmin.

Taulukko 36: Puolisot, joilla lapsia

	Täysin tai jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Täysin tai jossain määrin eri mieltä	<i>N</i>
Taloudellinen tilanteeni on huonontunut	58 %	13 %	29 %	24
Olen huolissani vankeuden vaikutuksesta lapsiin	55 %	27 %	18 %	22
Perheemme on saanut tarpeeksi tukea	-	39 %	61 %	23
Olen puhunut lapsille avoimesti vankeusrangaistuksesta	45 %	20 %	35 %	20
Lapset ovat vieraantuneet vankilassa olevasta vanhemmastaan	43 %	24 %	33 %	21

4.3. Yhteenvetoa aineistojen pohjalta

Vankien kyselyyn vastanneista noin puolet (56 %) ilmoitti olevansa parisuhteessa vastausaikana. Naimattomia vastaajista oli neljännes (24 %) ja eronneita viidennes (19 %) vastaajista. Kaikki kyselyyn vastanneet naiset ilmoittivat eläneensä avo- tai avioliitossa ainakin kerran, miehistä näin ilmoitti 89 prosenttia. Hypénin ja Kyngäksen (Rikosseuraamusvirasto 2006) haastattelujen tulokset olivat hyvin samansuuntaisia. Heidän haastattelemissa naisista kaikki kertoivat eläneensä parisuhteeksi luokiteltavassa suhteessa (avio- tai avioliitto tai seurustelusuhde) ja miehistä näin oli tehnyt 94 prosenttia.

Kyselyn vastausten mukaan siviilisäädädyissä oli tapahtunut jonkin verran muutoksia vankeusaikana. Naimattomista 21 prosenttia oli joko muodostanut parisuhteen tai vakiinnuttanut aikaisemman parisuhteen. Naimisissa olleista 84 prosenttia oli edelleen naimisissa ja 16 prosenttia oli eronnut. Avioliitossa olleista suhde oli päätynyt 23 prosentin osalta. Seurustelusuhdeissa olleista puolet ilmoitti parisuhteen purkautuneen, 39 prosenttia ilmoitti suhteen ja jatkuvan ja 11 prosentin osalta suhde oli vakiintunut avio- tai avioliitoksi. Kokonaisuudessaan noin 17 prosenttia vastaajista ilmoitti parisuhteensa päättyneen eroon vankeusaikana. Kaiken kaikkiaan 27 prosentin kohdalla parisuhdestatuksessa oli tapahtunut muutos vankeusaikana.

Edellä olevan perusteella voi todeta, että vankeuden vaikutukset parisuhteisiin ja niiden kestävyys eivät aina ole yksiselitteisen negatiivisia, joskin suhteiden purkautumisia myös tapahtuu. Vakiintuneet suhteet (avioliitot) näyttävät kestävän vankeusrangaistuksen vaikutuksia paremmin kuin esim. seurustelusuhdeet.

Läheisiä, joihin vastaajat pitivät vankeusaikana yhteyttä, oli keskimäärin lähes kuusi jokaista kysymykseen vastannutta vankia kohti. Vuonna 2009 kaiken kaikkiaan vankilassa oli 9409 eri

vankia. Jos läheisten keskimäärä on 5,9 vankia kohden, vankeuden voi arvioida koskettavan vuosittain noin 55.500 vangin läheistä.

Vastaajista suurin osa piti yhteyttä yhdestä viiteen läheiseen. Vain muutama vastaaja ilmoitti, ettei pidä vankeusaikana yhteyttä keneenkään. Yhteyttä pidettiin lähisukulaisten ja puolisoitten lisäksi pääasiassa ystäviin, ex-kumppaneihin, tukihenkilöön, anoppiin ja puolison lapsiin. Useimmat pitivät läheisiinsä yhteyttä ainakin muutamia kertoja viikossa (69 % vastaajista) ja yhteyttä pidettiin useimmiten puhelimitse. Tärkeimmiksi yhteydenpidon muodoksi vastaajat mainitsivat lomat sekä puhelinkeskustelut. Avolaitoksessa tuomiotaan suorittavat pitivät läheisiinsä yhteyttä suljetuissa laitoksissa olevia useammin. Vangeista suurimmalla osalla on siten tiiviitä läheissuhteita ja iso osa kyselyyn vastanneista eli parisuhteessa. Suljetussa laitoksessa oleminen itsessään näytti muodostuvan yhteydenpidon esteeksi.

Vankeusvankien kokeman mukaan yhteydenpitoa selkeimmin vaikeuttavia tekijöitä ovat puheluiden rajoitukset (lähes puolet vastaajista). Puheluiden rajoituksissa vastaajia häiritsivät etenkin soittoaajat, jotka sijoittuvat keskelle päivää. Tällöin läheiset ovat töissä tai koulussa. Haittaaviksi asioiksi koettiin myös pitkät välimatkat vankilan ja kodin välillä, lomalupien puuttuminen, tapaamisaikojen vähyytys ja perhetapaamisten järjestelyn vaikeus erityisesti avopuolisoiden osalta, vankilavierailujen epämiellyttävyys sekä tapaamisaikojen joustamattomuus. Läheisten kokemukset yhteydenpidon vaikeuksista ovat vastaavanlaisia.

Erityisesti on huomioitava, että avioliitossa olevat pystyivät saamaan perhetapaamisia avoliitossa olevia useammin. Erot perhetapaamisiin osallistumisessa avio- ja avoliitossa olevien välillä voivat johtua siitä, että avoliitossa olevan on vaikeampi todistaa parisuhteen pysyvää luonnetta. Vankiloiden näkökulmasta tärkeää on, että perhetapaamisilla tuetaan aitoa parisuhdetta. Tässä avoliitot muodostavat hankalasti määriteltävän rajapinnan. Siitä huolimatta avoliitot ovat yhteiskunnassa yhä enemmän yleisesti hyväksytyt parisuhteen muoto ja myös vankeinhoidon tulisi tämä huomioida.

Yhteydenpidon määrän osalta kuitenkin lähes sama määrä vangeista oli siihen tyytyväinen verrattuna tyytymättömien osuuteen. Yhteydenpidon määrään tyytyväisiä oli 45 prosenttia vangeista ja 63 prosenttia läheisistä. Erot vastaajaryhmien välillä tasaantuivat hieman tarkasteltaessa parisuhteessa olevia. Vankien puolisoista 47 prosenttia toivoi voivansa pitää vankilassa olevaan läheiseensä yhteyttä useammin. Parisuhteessa olevista vangeista näin toivoi 57 prosenttia. Vankien vanhemmat olivat tyytyväisempiä yhteydenpidon määrään kuin vankien puolisoita. Avolaitosvangit olivat suljetuissa laitoksissa tuomiotaan suorittavia huomattavasti useammin tyytyväisiä yhteydenpidon määrään.

Suljetuissa laitoksissa olevat toivovat voivansa pitää yhteyttä läheisiinsä avolaitoksissa olevia useammin. Tämä kertonee siitä, että avolaitoksissa yhteydenpito on helpompaa. Tätä tukee myös havainto, että pitkään tuomiota suorittavat pitävät yhteyttä läheisiinsä lyhyttä tuomiota suorittavia vähemmän ja toivoisivat voivansa pitää yhteyttä enemmän. Johtuuko tämä siitä, että pitkään tuomiota suorittavat ovat suhteellisesti suuremman osuuden vankeusajasta suljetussa vankilassa kuin lyhyttä tuomiota suorittavat? Selvityksen aineisto ei tuo kysymykseen suoraa vastausta. Päätelmää voi

tukea havainto, että tuomionsa alkuvaiheessa olevat toivovat voivansa pitää yhteyttä läheisiinsä useammin kuin tuomion loppupuolella olevat. Myös vuoden 2006 vankeuslain muutos loma- oikeuden osalta vaikeuttaa yhteydenpitoa enemmän pitkä- kuin lyhyttuomioisten kohdalla.

Tulkintaa monimutkaistaa tulos, että faktisesti harvoin tai ei ollenkaan läheisiinsä yhteyttä pitäviä oli eniten heissä, jotka olivat vankeusrangaistuksensa puolivälissä tai loppupuolella verrattuna alkuvaiheessa oleviin. Osaltaan siis tyytyväisyys yhteydenpitoon rangaistuksen loppupuolella voi johtua myös siitä, että syystä tai toisesta osa vangeista ei haluakaan pitää tiivistä yhteyttä läheisiinsä, kun vapautuminen alkaa lähestyä.

Tulokset vankeusajan vaikutuksista läheissuhteisiin eivät ole yksiselitteisiä. Kysyttäessä vankeusajan vaikutuksista läheissuhteisiin yli 80 prosenttia vastaa vankeuden vaikeuttaneen läheissuhteita. Kysyttäessä suhteiden muuttumisesta vankeusaikana kolmasosa vastaajista kokee, että vankeusaika on vaikeuttanut suhdetta läheisiin. Kuitenkin kaksi kolmasosaa vastaajista kokee, että suhde läheisiin ei ole muuttunut tai että se on jopa parantunut ja että välit suurimpaan osaan läheisistä ovat hyvät. Suhteiden paranemisen selittävinä tekijöinä avovastauksissa nousevat esille luottamuksen palautuminen ja päihteiden käytön väheneminen.

Tuomion pituus on selkeästi yhteydessä läheissuhteissa tapahtuviin muutoksiin. Huomionarvoinen tulos on, että lähes puolet yli 8 vuoden rangaistusta suorittavista koki suhteidensa heikentyneen vankeusaikana (vaikkakin 27 prosenttia koki niiden myös parantuneen). Pitkää rangaistusta suorittavien läheissuhteiden hoitoon olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Jotkut kyselytutkimuksen kysymyksistä osoittautuivat monitulkintaisiksi. Lienee väistämätöntä, että vankeusrangaistus vaikeuttaa suhdetta läheisiin: heidän kanssaan ei voi olla kontaktissa, kuten normaalielämässä vapaudessa. Tämä on kuitenkin eri asia kuin se, vaikeuttaako vankeusrangaistus läheissuhteita enemmän kuin vapauden menetyksestä väistämättä seuraa.

Myös kysymys ”elämän romahtamisesta” on moniselitteinen. Onko kyseessä esim. psyykkinen järkytys siitä, että läheinen on tehnyt pitkään ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen, jolloin rikoksen on myös täytynyt olla vakava? Vai järkytys läheisen poistumisesta arkipäivän elämästä? Ensimmäistä tulkintaa tukee havainto, että tuomion pituudella ei ollut vaikutusta siihen, kokivatko vastaajat vankeusajan vaikeuttaneen suhdetta läheisiin.

Jyvällä -projektin väliarvioinnissa Niemi ja Tuokkola (2008, 11–12) toteavat, että vanhemmille lapsen vankeusrangaistus tulee usein yllätyksenä verrattuna puolisoihin. Myös nyt puheena olevassa selvityksessä tulokset kuvaavat osaltaan puolisoitten välisen suhteen eroja verrattuna vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Puolisoiden huolenaiheissa nousee enemmän esille läheisen vankeusrangaistuksen vaikutus omaan elämään. Vanhemmat puolestaan ovat enemmän huolissaan lapsen elämäntilanteesta ja selviytymisestä ylipäättään. Puolisoiden ja vanhempien tuen tarpeet ovat näin ollen hieman erilaiset. Puolisot tarvitsevat enemmän tukea arjen asioissa selviytymisessä ja parisuhteen hoidossa. Vanhemmat puolestaan tarvitsevat tukea huolen ja pelon tunteen käsittelemiseen, mitä omalle lapselle on tapahtumassa.

Huoli läheisten taloudellisesta pärjäämisestä siviilissä kosketti etenkin tuomionsa alkupuolella olevia vankeja. Samainen huoli kosketti muita enemmän myös parisuhteessa olevia vankeja sekä alaikäisten lasten vanhempia. Toisaalta parisuhteessa olevat ja etenkin naimisissa olevat olivat muita vähemmän huolissaan läheissuhteiden toimivuudesta vankeusajan jälkeen.

Lapsia kyselyyn vastanneista vangeista oli lähes kahdella kolmanneksella (62 %). Naisista lapsia oli useammalla kuin miehillä. Keskimääräinen lapsiluku oli vähän yli kaksi. Alaikäisiä lapsia oli noin puolella (47 %) kyselyyn vastanneista vangeista ja keskimääräinen alaikäisten lasten lukumäärä oli vähän alle kaksi (1,76). Suurella osalla vastaajista (70 %) oli lapsia yhden kumppanin kanssa.

Kaiken kaikkiaan vankilassa oli vuoden 2009 aikana 9409 eri vankia. Jos näistä 62 prosentilla on omia lapsia ja keskimääräinen lapsiluku on 2,17 lasta, vankeus koskettaa vuosittain noin 12.500 vangin lasta. Jos 47 prosentilla on alaikäisiä lapsia ja keskimääräinen lapsiluku on 1,76 vanhempaa kohden, vankeus koskettaa vuosittain noin 7.800 alaikäistä lasta. Näihin lukuihin tulevat lisäksi samassa taloudessa elävät puolison lapset.

Kyselyssä saadut tiedot lasten määrästä vastaavat aiempien tutkimusten tuloksia, joissa vangeilta on kysytty heidän lapsistaan. Esimerkiksi Kivivuoren ja Linderborgin (2009) tutkimuksen vangeista 61 prosentilla oli lapsia ja keskimääräinen lapsiluku oli kaksi. Hypénin ja Kyngäksen (Rikosseuraamusvirasto 2006) tekemissä haastatteluissa vangeista harvempi (54 %) kuin tässä tutkimuksessa ilmoitti, että heillä on omia lapsia, mutta keskimääräinen lapsiluku oli heidänkin tutkimuksessaan kaksi. Myös Enroosin (2008) tutkimuksessa vankiäitien prosentuaalinen osuus oli nyt saatuja lukuja matalampi, Enroosin kyselyyn vastanneista naisvangeista 68 prosenttia kertoi synnyttäneensä. On mahdollista, että nyt toteutettuun kyselyyn vastanneissa oli jonkin verran enemmän vanhempia kuin vastaamatta jättäneissä kyselyn aihepiirin vuoksi. Nyt toteutettuun kyselyyn vastanneissa oli lisäksi jonkin verran enemmän avioliitossa olevia ja eronneita kuin vastaamatta jättäneissä, mikä osaltaan voi vaikuttaa joitakin aiempia tutkimuksia korkeampaan vanhempien prosentuaaliseen osuuteen.

Alaikäisten lasten vanhemmista valtaosa (75 %) kertoi pitäneensä lapsiinsa säännöllisesti yhteyttä ennen vankeustuomiotaan. Kuusi prosenttia kertoi, ettei pitänyt lapsiinsa lainkaan yhteyttä ennen vankeustuomiota. Vankilassa ollessaan alaikäisten lasten vanhemmista piti lapsiinsa jollakin tavoin yhteyttä 83 prosenttia.

Kokonaisuutena arvioiden selvityksen tulokset vankeusvankien mahdollisuudesta pitää yhteyttä lapsiinsa ovat karut. Vaikka useimmat pitivät lapsiinsa yhteyttä vankeusaikana, lapset olivat voineet halutessaan pitää vankilassa olevaan vanhempaansa yhteyttä huonosti. Vain viidennes alaikäisten lasten vankilassa olevista vanhemmista (19 %) oli sitä mieltä, että yhteydenpito oli sujunut hyvin tai erittäin hyvin. Vankien puolisoitten vastaukset tukivat vangeilta saatua tietoa. Eniten yhteydenpitoa vaikeuttaneiksi seikoiksi koettiin tapaamisaikojen lyhyedet, lasten tapaamiseen soveltumattomat tilat, puhelujen rajoitukset ja tapaamisaikojen vähyys. Sekä vankien että läheisten vastauksissa mainittiin myös lasten kokevan vankilan pelottavana ja osan lapsista olevan tietämättömiä vanhempansa vankeusrangaistuksesta. Avovastauksissa tuotiin esiin kehittämisehdotuksia koskien lasten parempaa huomioimista tapaamisissa sekä lasten kanssa tapahtuvien tapaamisten

tilaratkaisuja, joita toivottiin lapsiystävällisemmiksi. Esille tuotiin myös, että tapaamisaikoja tulisi olla enemmän, jolloin tapaamiset lasten kanssa ja aikuisten välillä voidaan pitää ominaan.

Tarve lasten ja perhetyön tunnistamiselle nousi esiin myös rangaistusajan suunnitelmaan kirjatuihin tavoitteisiin tai pikemminkin niiden puutteisiin. Alaikäisten lasten vanhemmista perheeseen liittyviä tavoitteita oli merkitty vain kolmannekselle. Toisaalta on huomioitava, että rangaistusajan suunnitelmiin kirjattavat tavoitteet rakentuvat uusintarikollisuuden ehkäisyn näkökulmasta. Kaikkien alaikäisten lasten vanhempien osalta perhetyön tarpeet ja rikosten uusimisriski eivät välttämättä kytkeydy yhteen ja tule kirjatuksi rangaistusajan suunnitelmaan. Mahdollisuus lasten tapaamiseen perustuu kuitenkin lapsen oikeuteen tavata vanhempansa ja näin ollen vankien esittämä toive lasten paremmasta huomioimisesta tapaamisten yhteydessä on perusteltu.

Vankien puolisoista, joilla oli lapsia, 58 prosenttia kertoi taloudellisen tilanteensa huonontuneen vankeusrangaistuksen myötä. Heistä noin puolet (55 %) oli myös huolissaan vankeusrangaistuksen vaikutuksista lapsiin. Alle puolet (45 %) oli puhunut lapsille avoimesti vanhemman vankeusrangaistuksesta ja 43 prosenttia oli sitä mieltä, että lapset olivat vieraantuneet vankilassa olevasta vanhemmastaan. Lähes kaksi kolmannesta (61 %) koki perheen saaman tuen riittämättömäksi eikä yksikään ollut sitä mieltä, että perhe oli saanut riittävästi tukea puolison vankeusaikana.

5. Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Selvityksessä pyrittiin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Kuinka suurella osalla vangeista on lapsia ja kuinka paljon lapsia on yhteensä?
2. Kuinka suurella osalla vangeista on puoliso, avopuoliso tai nais- / miesystävä?
3. Ketä muita henkilöitä vankien läheisiin kuuluu ja kuinka paljon heitä on?
4. Yhteydenpidon tavat:
 - a. Millä tavoin ja kuinka usein läheiset ja vangit pitävät toisiinsa yhteyttä?
 - b. Miten yhteydenpito toteutuu käytännössä?
5. Mitkä tekijät muodostuvat yhteydenpidon esteiksi vankien ja läheisten näkökulmasta?
6. Miten vankeusaika vaikuttaa läheissuhteisiin?
7. Mitkä mekanismit vaikuttavat läheissuhteiden ylläpitoon?

Tutkimuskysymys 1: Vankien lasten määrät

Vankilassa oli vuoden 2009 aikana 9409 eri vankia. Nyt käsillä olevan selvityksen perusteella 62 prosentilla vangeista on omia lapsia ja keskimääräinen lapsiluku on 2,17 lasta. Näin ollen vankeus koskettaa vuosittain noin 12.500 vangin lasta. Jos 47 prosentilla on alaikäisiä lapsia ja keskimääräinen lapsiluku on 1,76 vanhempaa kohden, vankeus koskettaa vuosittain noin 7.800 alaikäistä lasta. Näihin lukuihin tulevat lisäksi samassa taloudessa elävät puolison lapset aikaisemmista liitoista. Lisäksi on huomioitava, että eri vuosina vankilassa on vankeina eri henkilöitä, jolloin vanhemman vankeuden kokeneiden lasten lukumäärät kertautuvat huomasti. Vanhemman vankilaan joutumisesta lapselle mahdollisesti aiheutuvat traumat eivät rajoitu vankilassa olon ajankohtaan, vaan seuraavat pahimmillaan aikuisuuteen saakka.

Nyt käsillä oleva selvitys oli resursseiltaan rajallinen ja kaipaa tuekseen jatkoselvityksiä. Tätä ajatellen rangaistusjärjestelmän tulisi huomioida vankien lapset myös tilastollisesti. Huollettavien lasten lukumäärä samoin kuin muiden biologisten (ja etenkin alaikäisten) lasten lukumäärät tulisi kirjata entistä useammin vankitietojärjestelmään. Vankien lasten lukumäärää voitaisiin selvittää tarkemmin myös väestörekisteristä vankirakennekartoituksen yhteydessä. Säännöllinen tilastointi auttaisi tuomaan vankien lasten asemaa paremmin näkyväksi.

Selvityksen aineiston mukaan alaikäisten lasten vanhemmista noin puolet ilmoitti, että lapsista yksikään ei asunut vastaajan kanssa hänen vapaudessa ollessaan. Noin neljännes puolestaan kertoi kaikkien lapsien asuvan vastaajan kanssa. Loput 16 prosenttia kertoi osan lapsista asuvan samassa taloudessa vastaajan ollessa vapaudessa. Vajaa neljännes ilmoitti lisäksi, että heillä on puoliso, jolla on lapsia ja jotka asuvat samassa paikassa vastaajan kanssa vastaajan ollessa vapaudessa. Tämä kertoo osaltaan vankien perheiden monimuotoisuudesta ja läheissuhteiden määrittely voi käytännön työssä olla hyvin monimutkaista. Tätä ilmiötä ja sen syitä olisi kiinnostavaa selvittää tarkemmin.

Tutkimuskysymys 2: Vankien puolisoiden määrät

Tämän selvityksen aineiston pohjalta vangeista avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa oli noin 19 %. Avoliitossa oli neljäsosa ja 13 % oli seurustelusuhteessa. Naimattomia oli neljäsosa ja eronneita 19 %. Tulokset vastaavat kohtuullisesti vankitietojärjestelmän tietoja.

Avopuolisoiden status osoittautui aineiston perusteella hankalaksi. Vankitietojärjestelmässä siviilisäätyvaihtoehtoja on tällä hetkellä viisi (eronnut, leski, naimaton, naimisissa, rekisteröidyssä parisuhteessa). Esimerkiksi seurustelusuhteessa tai avoliitossa elävät voivat siten kirjautua vankitietojärjestelmään naimattomina. Vankitietojärjestelmässä on myös toinen läheissuhdetta kuvaava muuttuja, lähiomaissuhde, mutta tässä muuttujassa avio- ja avoliitot kirjautuvat samaan luokkaan. Lisäksi vangit nimeävät usein lähimmäksi omaisekseen äidin, vaikka parisuhde olisikin olemassa. Otannan vankitietojärjestelmän tiedoissa 37,3 prosenttia vangeista oli nimennyt lähiomaissuhteeksi avio- tai avopuolison. Isän tai äidin nimesi 39 prosenttia.

Vankitietojärjestelmä siis tunnistaa parisuhteeksi tällä hetkellä vain avioliitossa ja rekisteröidyssä parisuhteessa olevat. Parisuhteen vakiintuneisuutta kuvaavaa muuttujaa ei ole ja esimerkiksi perhetapaamisia varten tarvittavat avoliittotiedot on tarkistettava väestörekisteristä. Avoliitossa olevat kokivat avioliitossa olevia useammin hankaluuksia muun muassa perhetapaamisten järjestämisessä. ”Virallisen” ja ”vakiintuneen” avoliiton määrittely ei toki ole helppoa mutta siitä huolimatta myös vankitietojärjestelmässä voisi olla tähän kriteereitä, kuten esim. sama osoite tai yhteisiä lapsia, jolloin perhetapaamisten ehtojen täyttymisen tarkistaminen olisi yksinkertaisempaa.

Tutkimuskysymys 3: Vankien läheiset ja heidän määränsä kaikkiaan

Kysyttäessä, kuinka moneen läheiseen henkilöön vankeusvangit pitivät yhteyttä vankeusaikana, kysymykseen vastanneet vangit (N=183) ilmoittivat yhteensä pitävänsä yhteyttä 1.083 läheiseen, mikä tekee jokaista vastaajaa kohti lähemmäs kuusi (5,9) läheistä henkilöä.

Kuten jo aiemmin todettiin, kaiken kaikkiaan vankilassa oli vuoden 2009 aikana 9409 eri vankia. Jos läheisten keskimäärä on 5,9 vankia kohden, vankeuden voi arvioida koskettavan vuosittain noin 55.500 vangin läheistä.

Useimmat vastaajista pitivät yhteyttä ystäviinsä, vanhempiinsa, puolisoonsa, sisaruksiinsa tai lapsiinsa. Yhteyttä pidettiin myös ex-puolisoon, lasten toiseen vanhempaan, isovanhempiin ja tukihenkilöön. Vastaajien oli mahdollista listata lisäksi muita henkilöitä, joihin he pitivät yhteyttä vankeusaikana. Yhteyttä pidettiin muun muassa anoppiin, serkkuihin ja muihin sukulaisiin, lapsen sijaisvanhempiin sekä puolison lapsiin. Vankien läheisten ryhmä koostuu siten ”ydinperhettä” suuremmasta joukosta henkilöitä, johon vankeusrangaistus vaikuttaa.

Nyt toteutetun kaltainen selvitys läheissuhteista voitaisiin ylettää koskemaan kaikkia vankeja, jolloin myös tutkintavankeudessa olevat saisivat äänensä kuuluviin.

Tutkimuskysymys 4a: Millä tavoin ja kuinka usein läheiset ja vangit pitävät toisiinsa yhteyttä?

Kyselyyn vastanneista vangeista päivittäin tai vähintään muutamia kertoja viikossa puhelimitse läheisiinsä piti yhteyttä 62 prosenttia. Yhteydenpidon useuden näkökulmasta puhelin on tärkein

yhteydenpidon muoto. Kirjeitse tapahtuva yhteydenpito jakautuu ajallisesti tasaisemmin. Vähintään viikoittain yhteyttä piti kirjeitse 36 %, muutamia kertoja kuukaudessa 22 % ja tätä harvemmin 41 prosenttia.

Tämä voi kertoa monesta asiasta. Joillekin ihmisille puhelimesta puhuminen on luontainen ja välitön tapa kommunikoida. Toiset taas kokevat kirjallisen ilmaisun luontevammaksi. Kirjeitse tapahtuvan yhteydenpidon selkeä etu on sen edullisuus puheluihin verrattuna. Tämä näkökulma nousi avovastauksissa esiin: läheinen ei voi soittaa vangille vankilaan vaan ainoa puheluiden toteuttamismahdollisuus on vangin soitto läheiselle. Puhelut vankilan puhelinautomaateista puhelinkorteilla ovat kalliita.

Valvottujen tapaamisten puitteissa vangit pitivät yhteyttä vähintään viikoittain 25 %:n osalta. Määrä on kohtuullinen ottaen huomioon, että tapaamisten osalta kyselyssä tuli ilmi myös vaikeuksia, joista jäljempänä enemmän. Tapaamisia toteutui muutamia kertoja kuukaudessa 19 %:n kohdalla. Tätä harvemmin tapaamisia oli 56 %:n osalta. Viimeisen ryhmän osuus on huomattavan suuri, etenkin kun 14 % vastaajista ei ollut osallistunut tapaamiseen koskaan. Tapaamisiin osallistumisen vähyyden syitä arvioidaan tarkemmin tutkimuskysymyksessä 5.

Perhetapaamisiin oli osallistunut 3 % muutaman kerran kuukaudessa, 31 % kerran kuukaudessa, 24 prosenttia harvemmin ja 42 % ei koskaan. Parisuhteessa olevista 43 prosenttia oli osallistunut perhetapaamisiin kerran kuukaudessa. Kaikkein useimmin perhetapaamisia olivat saaneet naimisissa olevat. Kymmenen prosenttia heistä ilmoitti, ettei ollut koskaan osallistunut perhetapaamiseen. Avoliitossa olevista näin ilmoitti 21 prosenttia. Avoliitossa olevien aseman kohentamistarpeeseen viitattiin jo tutkimuskysymys 2:n johtopäätösten kohdalla.

Tutkimuskysymys 4b: Miten yhteydenpito toteutuu käytännössä?

Vangeista yli puolet (54 %) toivoi, että voisi pitää läheistensä kanssa yhteyttä useammin. Muutostarvetta ei kokenut 45 %. Läheisistä lähes kaksi kolmasosaa oli yhteydenpitoon tyytyväisiä. Vankien vanhemmat olivat tyytyväisempiä yhteydenpitoon kuin puoliset.

Suljetuissa laitoksissa olevat toivovat voivansa pitää yhteyttä läheisiinsä avolaitoksissa olevia useammin. Tämä kertonee siitä, että avolaitoksissa yhteydenpito on helpompaa. Esim. joissakin avovankiloissa vangit saavat käyttää omaa matkapuhelinta ja perhetapaamiset voivat olla viikonlopunkin kestäviä tätä varten tarkoitettussa erillisessä rakennuksessa.

Pitkää tuomiota suorittavat pitävät yhteyttä läheisiinsä lyhyttä tuomiota suorittavia vähemmän ja toivoisivat voivansa pitää yhteyttä enemmän. Myös vuoden 2006 vankeuslain muutos lomaoikeuden osalta vaikeuttaa yhteydenpitoa enemmän pitkä- kuin lyhyttuomioisten kohdalla. Pitkää tuomiota suorittavien osalta läheissuhteen ylläpitomahdollisuuksiin pitäisi kiinnittää erityistä huomiota. Vuoden 2006 vankeuslain henki on, että rangaistusajan suunnitelmaa noudattavaa vankia voidaan kannustaa avoimpien olosuhteiden sallimisen kautta. Rangaistusajan suunnitelmaa tulisi käyttää nykyistä enemmän aitona vangin kuntoutumisen työvälineenä myös niin, että suunnitelmaa noudattavaa vankia kannustetaan ja tuetaan.

Tämän selvityksen yksi selkeimmistä tuloksista on, että vankien yhteydenpitomahdollisuuksissa lapsiinsa on kehittämisen varaa. Vain viidennes alaikäisten lasten vankilassa olevista vanhemmista oli sitä mieltä, että yhteydenpito lapsiin oli sujunut hyvin tai erittäin hyvin. Vankien puolisoiden vastaukset tukivat vangeilta saatua näkemystä.

Tutkimuskysymys 5: Yhteydenpidon esteet vankien ja läheisten näkökulmasta

Vankeusvankien kokeman mukaan yhteydenpitoa selkeimmin vaikeuttavia tekijöitä ovat puheluiden rajoitukset (lähes puolet vastaajista). Puheluiden rajoituksissa vastaajia haittasivat etenkin soittoajat, jotka sijoittuvat keskelle päivää. Tällöin läheiset ovat töissä tai koulussa. Selkein ratkaisu olisi, että edes muutamina kertoina viikossa vangeilla olisi mahdollisuus soittaa läheisilleen myös iltaisin. Käytännön toimenpiteet tämän järjestämiseksi eivät liene ylivoimaisia.

Nykysäännösten mukaan vangeille on annettava mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä laitoksen ulkopuolelle, mutta puhelimen käyttöajoista voidaan antaa määräyksiä vankilan toiminnan ja järjestyksen ylläpitämiseksi (Vankeuslaki 12 luku 6–7 §). Kun yhteydenpidon käytännön järjestelyistä säädellään vankiloiden järjestyssäännön tasolla, mahdollistuvat vankiloiden erilaiset linjaukset läheissuhteiden ylläpitämisen osalta.

Tätä kautta aukeaa myös vaara vankien eriarvoisesta kohtelusta eri laitoksissa. Eikö olisi syytä pyrkiä yhtenäistämään vankiloiden järjestyssääntöjä erityisesti yhteydenpitokäytäntöjen osalta niin pitkälle kuin mahdollista? Tätä tukee vuonna 2003 laaditun ”Perhe muurin toisella puolella” -työryhmämietinnössä toteamus, että ”*periaatteena perhesuhteiden ylläpidossa tulee olla normaalius, jota rajoitetaan vain niin paljon kuin väärinkäytösten ehkäisy kunkin vangin kohdalla edellyttää*” (Rikosseuraamusvirasto 2003, 81).

Puhelujen rajoitusten lisäksi haittaaviksi asioiksi koettiin myös pitkät välimatkat vankilan ja kodin välillä, lomalupien puuttuminen, tapaamisaikojen vähyys ja perhetapaamisten järjestelyn vaikeus erityisesti avopuolisoiden osalta, vankilavierailujen epämiellyttävyyys sekä tapaamisaikojen joustamattomuus. Läheisten kokemukset yhteydenpidon vaikeuksista ovat vastaavanlaisia.

Vankiloiden ja asutuskeskusten pitkiin välimatkoihin ei ole muita kuin hyvin pitkän tähtäimen ratkaisuja. Vankiloiden rakennuskanta on osin vanhanaikainen: isoja sijoitusvankiloita sijaitsee edelleen hyvin hankalien kulkuyhteyksien päässä asutuskeskuksista. Tähän liittyy monia laajakantoisiakin kysymyksiä kuten työpaikat harvaan asutuilla alueilla ja tätä kautta maaseudun autioituminen. Herää kuitenkin kysymys, onko näiden ongelmien ratkaisu vankeinhoidon tehtävä rangaistukseen tuomittujen ja heidän omaistensa yhteydenpitoa kohtuuttomasti vaikeuttavalla tavalla?

Lomalupiin viitattiin jo aiemmin tutkimuskysymys 4b:n johtopäätösten kohdalla. Rangaistusajan suunnitelmaa ei vielä käytetä työvälineenä siinä laajuudessa kuin vankeuslaki antaisi mahdollisuuden, nimenomaan vangin kuntoutumista tukevassa mielessä. Eniten tämä koskettaa pitkää rangaistusta suorittavia, joiden haasteet yhteydenpidon osalta ovat myös kaikkein vaativimmat.

Kolmannes kyselyyn vastanneista vangeista koki tapaamisaikojen vähyden yhteydenpitoa vaikeuttavana asiana. Omaisista näin koki yli puolet. Nykyisten taloudellisten resurssien puitteissa joissakin vankiloissa on tapaamisia vähennetty siten, että niitä on vain yhtenä päivänä viikossa. Herää kysymys, onko nimenomaan tapaamisten valikoituminen säästökohteeksi aivan välttämätöntä?

Perhetapaamisten järjestelyihin erityisesti avopuolisoiden osalta otetaan kantaa tutkimuskysymys 2:n johtopäätöksissä. Vankilavierailujen epämiellyttävyyden osalta selkeimmät ratkaisut tulevat varmastikin vankiloiden esimiestyöskentelyn taholta. Vierailujen epämiellyttävyys johtunee osaltaan itse vankilaympäristöstä, mutta myös vankilassa saadusta kohtelusta. Vankiloiden ulkoiseen viihtyvyyteen panostaminen voi monissa tilanteissa olla vaikeaa, mutta asianmukainen kohtelu henkilökunnan taholta varmasti auttaisi tapaamisista saaduista kokemuksissa. Esimiesten tulisi pitää tärkeänä vankeja tapaamaan tulleiden läheisten asiallista kohtelua ja tätä tulisi myös seurata. Toinen keino on ottaa perhetyön teemoja ja merkitystä esille vankilahenkilökunnan perus- ja täydennyskoulutuksessa.

Tapaamiskäytännöt koettiin myös joustamattomaksi esimerkiksi myöhästymisten suhteen. Projektitutkijan jakaessa lomakkeita laitosten tapaamisajoilla tuli laitosten erilainen linja tapaamisista myöhästymisiin selkeästi esille. Kun yhdessä laitoksessa jo puolen minuutin myöhästymisen vankilan määrittelemästä viimeisestä saapumisajasta aiheutti tapaamisen peruuntumisen kyseessä olevan tapaajan osalta, huomioitiin toisissa laitoksissa, että myöhästymisen saattaa johtua tapaajasta riippumattomista syistä ja tapaaminen onnistui myöhästymisestä huolimatta. Tapaamiskäytännöissä olisikin varaa inhimillistämislle ja aiemmin mainitulle yhtenäistämislle.

Tulokset vankeusvankien mahdollisuudesta pitää yhteyttä lapsiinsa ovat selvityksen karuinta kerrottavaa. Eniten yhteydenpitoa vaikeuttaneiksi seikoiksi koettiin tapaamisaikojen lyhydet, lasten tapaamiseen soveltumattomat tilat, puhelujen rajoitukset ja tapaamisaikojen vähyys. Avovastauksissa tuotiin eniten esiin kehittämisehdotuksia koskien lasten kanssa tapahtuvien tapaamisten tilaratkaisuja, joita toivottiin lapsiystävällisemmiksi.

Esille tuotiin myös, että tapaamisaikoja tulisi olla enemmän, jotta tapaamiset lasten kanssa ja aikuisten välillä voidaan pitää ominaan. Lasten oikeutta tavata vanhempaansa lapsen tarpeet turvaavalla tavalla ei tule vaarantaa. Tuloksena ei kuitenkaan pidä olla, että valvomattomien tapaamisten kokonaismäärä vähenee, koska myös parisuhteen hoito tarvitsee omaa intiimiä aikaa.

Suomessa tulisi Ruotsin tapaan ottaa lapsen oikeudet lähtökohdaksi lasten ja heidän vanhempiensa yhteydenpidossa vanhemman vankeusaikana. YK:n lapsen oikeuksien mukaan vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, 9. artikla, kohta 3).

Kevään 2011 aikana on tullut esille, että joissain vankiloissa on mahdollistettu erillinen tila vanhemman ja lapsen tapaamista varten. Ratkaisut ovat olleet helpohkoja ja edullisia toteuttaa:

tilojen sisustusta on tehty lapsiystävällisemmäksi esim. seinien tarrakuvituksella sekä vankeinhoidon työtoiminnassa tuotetuilla leluilla. Lapsen ja vanhemman välillä ei ole pleksiä ja tapaaminen tapahtuu omassa rauhassa erillään muista tapaajista. Henkilökunnan lapsia huomioiva käytös ja edellä kuvatut tapaamismahdollisuudet myös vähentävät lasten kokemusta vankilan pelottavuudesta.

Näitä kehittämissuhteita on esitetty jo Perhe muurin toisella puolella -työryhmämietinnössä. Mietinnössä todetaan, että ”vankiloissa tulee olla normaaleja, vähemmän vankilamaisia tapaamistiloja etenkin pienten lasten tapaamiseen, mikäli vangille ei jostain syystä tai riittävän usein ole mahdollista myöntää perhetapaamista... Lasten tapaamiseen voidaan käyttää myös ulkopuolisia tiloja...” (Rikosseuraamusvirasto 2003). On ilahduttavaa, että ainakin joidenkin vankiloitten osalta kehitystä työryhmämietinnön esitysten suuntaan on tapahtunut.

Tutkimuskysymys 6: Miten vankeusaika vaikuttaa läheissuhteisiin?

Kyselyn vastausten mukaan siviilisäädöissä oli tapahtunut jonkin verran muutoksia vankeusaikana. Naimattomista joka viides oli joko muodostanut parisuhteen tai vakiinnuttanut aikaisemman parisuhteen. Naimisissa olleista 84 prosenttia oli edelleen naimisissa ja 16 prosenttia oli eronnut. Avoliitossa olleista suhde oli päätynyt 23 prosentin osalta. Seurustelusuhdeissa olleista puolet ilmoitti parisuhteen purkautuneen, 39 prosenttia ilmoitti suhteen ja jatkuvan ja 11 prosentin osalta suhde oli vakiintunut avio- tai avoliitoksi. Kokonaisuudessaan noin 17 prosenttia vastaajista ilmoitti parisuhteensa päättyneen eroon vankeusaikana. Kaiken kaikkiaan 27 prosentin kohdalla parisuhdestatuksessa oli tapahtunut muutos vankeusaikana.

Edellä olevan perusteella voi todeta, että vankeuden vaikutukset parisuhteisiin ja niiden kestävyteen eivät aina ole yksiselitteisen negatiivisia, joskin suhteiden purkautumisia myös tapahtuu. Vakiintuneet suhteet (avioliitot) näyttävät kestävän vankeusrangaistuksen vaikutuksia paremmin kuin esim. seurustelusuhteet.

Myöskään tulokset vankeusajan vaikutuksista yleensä läheissuhteisiin eivät ole yksiselitteisiä. Kysyttäessä vankeusajan vaikutuksista läheissuhteisiin yli 80 prosenttia vastaa vankeuden vaikeuttaneen läheissuhteita. Kysyttäessä suhteiden muuttumisesta vankeusaikana kolmasosa vastaajista kokee, että vankeusaika on vaikeuttanut suhdetta läheisiin. Kuitenkin kaksi kolmasosaa vastaajista kokee, että suhde läheisiin ei ole muuttunut tai että se on jopa parantunut ja että välit suurimpaan osaan läheisistä ovat hyvät.

Suhteiden muuttumisen osalta vankien vastaukset eroavat läheisten vastauksista. Huomattavasti suurempi osa läheisistä kokee suhteiden parantuneen vankiotoksen vastauksiin verrattuna. Vastaavasti suhteiden heikentymisen osuus läheisten vastauksissa on huomattavasti pienempi. Suunnilleen sama prosentuaalinen osuus vastaajista kokee suhteen pysyneen samana vankiotokseen verrattuna. Tulosten tulkinnassa on huomioitava läheisaineiston pieni henkilömäärä ja valikoituneisuus eli se koostuu henkilöistä, jotka pitävät yhteyttä vankeihin vähintään tapaamisten muodossa.

Varovainen positiivinen tulkinta eroille voisi olla, että rangaistuksen myötä vangin elämäntilanne on muuttunut avoimeksi myös nurjine puolineen ja kriisiytyneitä tilannetta on pystytty käsittelemään. Avovastaukset tukevat tätä tulkintaa. Suhteiden paranemisen selittävinä tekijöinä avovastauksissa nousevat esille luottamuksen palautuminen vankeutta suorittavaan läheiseen ja tämän päihteiden käytön väheneminen.

Tämän selvityksen aineiston pohjalta vankeuden negatiiviset vaikutukset läheissuhteiden tunneilmapiiiriin tulivat selkeästi esiin. Sekä vangit että heidän läheisensä kokivat ikävääntunteen raskaana. Vangit olivat huolissaan läheistensä arkipäivän selviytymisestä ja taloudellisesta pärjäämisestä. Vastaavasti läheiset olivat huolissaan vankilassa olevan selviytymisestä vankilassa ja vapautumisen jälkeen. Erityisesti vankien vanhemmat kokivat vankilassa olevan lapsensa hädän tämän omasta tilanteesta erityisen raskaana.

Tuloksissa tuli esiin myös puolisoitten välisen suhteen eroja verrattuna vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Puolisoiden huolenaiheissa nousee enemmän esille läheisen vankeusrangaistuksen vaikutus omaan elämään ja parisuhteeseen. Vanhemmat puolestaan ovat enemmän huolissaan vankilassa olevan lapsensa elämäntilanteesta ja selviytymisestä ylipäättään. Puolisoiden ja vanhempain tuen tarpeet ovat näin ollen hieman erilaiset. Puolisot tarvitsevat enemmän tukea arjen asioissa selviytymisessä ja parisuhteen hoidossa. Vanhemmat puolestaan tarvitsevat tukea sen huolen ja pelon tunteen käsittelemiseen, mitä omalle lapselle on tapahtumassa.

Vankien tapaa jia pyydettiin arvioimaan myös vankeusrangaistuksen vaikutuksia lapseen tai lapsiin. Kysymykseen vastasi 15 puolisoa, joilla oli vangin kanssa yhteisiä tai omia alaikäisiä lapsia. Viisi kertoi lasten vaikuttavan levottomammilta ja viisi ilmoitti lapsilla olevan enemmän pelkotiloja, kahdeksan kertoi lasten vaikuttavan surullisilta ja kaksi kertoi lasten vetäytyneen kuoreensa. Kolmen mukaan lapset olivat saaneet huomautuksia häiriköinnistä joko koulussa tai päivähoitossa ja yksi kertoi lapsen kantavan syyllisyyttä vanhemman vankeusrangaistuksesta. Aineisto on lukumääräisesti todella pieni mutta huolta herättävä. Tätä aihepiiriä olisi jatkossa tärkeää tutkia tarkemmin.

Tutkimuskysymys 7: Mitkä mekanismit vaikuttavat läheissuhteiden ylläpitoon?

Yhteydenpitoon vaikuttavia mekanismeja on tämän tutkimuksen aineiston pohjalta laajemmin vaikea arvioida. Kysymys osoittautui myös päällekkäiseksi tutkimuskysymys 5:n kanssa.

Yhteydenpitokäytäntöjen kehittämistarpeet näyttäisivät selvityksen tulosten perusteella kohdentuvan etenkin suljettuihin laitoksiin. Keskeisiä ongelmia olivat puheluajojen rajallisuus, niiden sijoittuminen keskelle päivää sekä puheluiden kalleus. Toinen keskeinen ongelma liittyy valvottuihin tapaamisiin, niiden määrän vähäisyyteen sekä keston lyhyteen ja pleksitapaamisissa epänormaaliin tilanteeseen erityisesti lasten näkökulmasta. Osa vankiloista sijaitsee myös kaukana asutuskeskuksista. Kyselyissä esiin nousseiden ongelmien lisäksi huomion kiinnittyminen nimenomaan suljettujen laitosten yhteydenpitokäytäntöihin ja niiden ongelmiin johtuu siitä, että suurin osa vangeista on sijoitettuna tällä hetkellä suljettuihin laitoksiin. Valtaosa, noin kolme neljästä vangista vapautuu suljetuista laitoksista (Rikosseuraamuslaitos 2010).

Tuomion pituus on selkeästi yhteydessä läheissuhteissa tapahtuviin muutoksiin. Huomionarvoinen tulos on, että lähes puolet yli 8 vuoden rangaistusta suorittavista koki suhteidensa heikentyneen vankeusaikana (vaikkakin 27 prosenttia koki niiden myös parantuneen). Pitkää rangaistusta suorittavien läheissuhteiden hoitoon olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Tukea läheissuhteiden ylläpitoon läheisen vankeusaikana tarvitaan vankilan lisäksi kunnissa. Yksikään läheisille tarkoitettuun kyselyyn vastanneista puolisoista ei kokenut perheensä saaneen tarpeeksi tukea puolison rangaistuksen aikana. Myös henkilökohtaista tukea läheiset olivat saaneet heikosti.

Hyvät läheissuhteet luovat turvaa vankeusaikana ja auttavat sietämään vankeusajan jälkeisen elämän epävarmuuksia. Vankien läheisten huomioiminen nousee entistä tärkeämpään asemaan vapaudessa suoritettavien rangaistusten määrän kasvaessa.

Lähteet

Bergström Pia, Cederstöm Hanna (2009) ”Om inte vi mammor mår bra mår inte barnen bra heller” – en studie om kvinnor som har barn med frihetsberövade män, Ersta Sköndal Högskola, Socionomprogrammet 240 hp, Institutionen för socialt arbete

Enroos Rosi (2008) *Vankila lapsuudessa – lapset vankilassa. Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää*, Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2008.

Kaukoranta Nina (2009) ”Se on niin mieletön lahja”, *Vankeusrangaistusta suorittavien vankien kokemuksia isyydestä*, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (YAMK) Opinnäytetyö 17.4.2009, Metropolia

Kaurala Marjatta (2009) *Mitä kuuluu vangin läheisille? Sosiaalisen tilanteen kartoitus*, Kriminaalihuollon tukisäätiön monisteita 3/2009

Kaurala Marjatta, Kylämarttila Veikko (2010) *Rangaistuksesta vapautuvan kuntoutujan asema*, Kriminaalihuollon tukisäätiön raportteja 2/2010

Linderborg Henrik, Kivivuori Janne (2009) *Lyhytaikaisvanki. Tutkimus lyhytaikaisvankien elinoloista, elämäntilasta ja rikollisuudesta*, Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2009

Lowenstein Ariela (1986) ”Temporary Single Parenthood – the Case of Prisoners’ Families”, *Family Relations*, 1986, vol. 35, 79-85

Melin Mie (1998) *Fångarnas Barn, Rädda Barnen*, Stockholm

Miller Susan, Felmlee Diane (2005) *The Captive Heart: Women’s Satisfaction and Commitment in Prison Intimate Relationships*, American Sociological Association, January 20, 2005

Murray Joseph (2005) *The Effects of Imprisonment on Families and Children of Prisoners*, kirjassa Liebling Alison, Maruna Shadd (eds.) (2005) *The Effects of Imprisonment*, kappale 17, s. 442-462, Willan Publishing

Nieminen Jarmo, Tuokkola Kati (2008) *Jyväällä -projektin väliarviointi*, Sosiaalikehitys Oy

Nyberg Lena (2003) *Barn till frihetsberövade får inte det stöd som de behöver*, Debattartikel 26.4.2003

Rikosseuraamusvirasto (2003) *Perhe muurin toisella puolella*, Työryhmämietintö, Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003

Rikosseuraamusvirasto (2006) *Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä toiminta vankeuden aikana*, Työryhmän mietintö, Rikosseuraamusviraston monisteita 2/2006

Rikosseuraamusvirasto (2008) *Naiset näkyviksi*, Työryhmän mietintö, Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2008

Rikosseuraamuslaitos (2010) *Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2010*, Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2010, 17.6.2010

Rikosseuraamuslaitos (2010 / 2) *Yhdistymisen aika*, Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009, Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos (2010 / 3) Sähköpostitiedustelu liittyen vuonna 2009 vankilassa olleiden eri vankien lukumääriin. Ajo vankitietojärjestelmästä eri henkilöturvattunnusten perusteella. 14.9.2010.

Sassi Tarja ja Huhtimo Petra (2009) ”Koettiin olevamme se perhe...”, Ehjä Perhe - Vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan arviointi, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Monisteita 1/2009

Lait ja asetukset

Laki lastensuojelulain muuttamisesta 88/10 (12.2.2010)

Vankeuslaki 767/05 (23.9.2005)

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista

Muut

D 3016/4/07, D 3042/4/07, D 3044/4/07 *Valvottujen tapaamisten määrä on rajoitettu vain yhteen tapaamiseen viikossa Turun vankilassa*

D 824/4/08 *Turun vankilan tapaamisjärjestelyt eivät edistä vankeuslain tavoitteita*

Lapset Näkyviksi -seminaari 21.4.2010

Tyni Sasu (2011) Sähköpostikeskustelu 12.5.2011

Liitteet

Taulukoita

Taulukko 37a: Vastanneiden päärikos (viimeisin)

<i>Päärikos</i>	<i>%</i>	<i>N</i>
Ryöstö	5	9
Varkausrikokset	8	15
Muu omaisuusrikos	4	8
Murha, tappo tai emt. yritys	23	45
Muu väkivaltarikos	22	42
Siveellisyysrikos	4	8
Muut rikoslakirikokset	10	20
Huumausainerikos	16	31
Liikennejuopumus	7	14
yht.	100	192

* poiminta tehty 4.8.2010

Taulukko 37b: Vastaamattomien päärikos (viimeisin)

<i>Päärikos</i>	<i>%</i>	<i>N</i>
Ryöstö	7	7
Varkausrikokset	5	5
Muu omaisuusrikos	3	3
Murha, tappo tai emt. yritys	22	24
Muu väkivaltarikos	24	26
Siveellisyysrikos	3	3
Muut rikoslakirikokset	7	8
Huumausainerikos	19	20
Liikennejuopumus	11	12
yht.	100	108

* poiminta tehty 4.8.2010

Taulukko 38: Alaikäisten lasten vanhempien vankilakertaisuus vankitietojärjestelmän tietojen perusteella (N=90)*

<i>Vankilakertaisuus</i>	<i>%</i>	<i>N</i>
1	24	22
2	14	13
3	11	10
4	9	8
5	9	8
6	8	7
7-10	19	17
11 tai useampi	6	5
yht.	100	90

* poiminta tehty 4.8.2010

Kyselylomakkeet

VANKEUSVANKIEN LÄHEISSUhteITA KOSKEVA TUTKIMUS

KYSELYLOMAKE VANKIEN LÄHEISILLE

Hyvä vankilavierailija,

Kriminaalihuollon tukisäätiö toteuttaa Rikosseuraamuslaitoksen rahoittamaa tutkimusta, jossa kartoitetaan vankeusvankien läheissuhteita, läheissuhteiden ylläpitokäytäntöjä ja ylläpidon esteitä. Osana tutkimusta haluamme kuulla vankien läheisten ajatuksia läheissuhteiden ylläpidosta vankeusaikana.

Toivomme sinun ottavan osaa tutkimukseen. Vastaamalla oheiseen kyselyyn voit auttaa kehittämään läheissuhteiden tukikäytäntöjä. Sinun asiantuntemuksesi on ensiarvoisen tärkeää.

Voit täyttää kyselylomakkeen joko vankilan vierailijoille tarkoitettussa odotustilassa tai myöhemmin rauhassa kotona. Vastaukset palautetaan nimettöminä Kriminaalihuollon tukisäätiöön ja vastaukset toimitetaan avaamattomina vastaavalle tutkijalle. Palautuskirjekuoren postimaksu on maksettu valmiiksi ja kirjekuoren päältä löytyvät myös vastaanottajan osoitetiedot.

Voit huoletta vastata rehellisesti kaikkiin kysymyksiin. Kyselylomakkeen tiedot näkee vain tutkimuksen laatija ja hänen avustajansa. Kysytyt tiedot eivät mahdollista yksittäisen henkilön tunnistamista ja tutkimustulokset esitetään niin, ettei yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa.

Lisätietoja ja neuvoja kyselyn täyttämiseen voit tarvittaessa kysyä projektitukija Hannakaisa Ryynäseltä.

Kiitos jo etukäteen!

Hannakaisa Ryynänen
Kriminaalihuollon tukisäätiö
Kinaporinkatu 2 E 39
00500 Helsinki
050 344 7584
hannakaisa.ryynanen@kritis.fi

OHJEITA VASTAAJILLE

Vastaa laittamalla rasti (x) ruutuun

Valitse jokaiseen kysymykseen vain yksi vaihtoehto.

Voit valita useampia kohtia vain, jos kysymyksessä sanotaan, että useampia kohtia voi valita.

Muista, että kysely on luottamuksellinen. Voit huoletta vastata rehellisesti!

YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ ITSESTÄSI

- Sukupuolesi? mies nainen
- Ikäsi ___ vuotta
- Mikä on koulutuksesi?
 Peruskoulu / kansakoulu Ylioppilastutkinto / lukio
 Ammattiopisto / ammattikoulu Ammattikorkeakoulu
 Korkeakoulututkinto Jokin muu, mikä _____
- Oletko:
 Työssä Työttömänä
 Työvoimakoulutuksessa / kursseilla Opiskelemassa
 Sairauslomalla Äitiys- / vanhempainlomalla / hoitovapaalla
 Eläkkeellä / kuntoutustuella Muu tilanne, mikä: _____
- Millä tavalla olet läheinen tapaamallesi henkilölle?
 Aviopuoliso Avopuoliso
 Tyttö- / poikaystävä Ex-puoliso
 Vanhempi Isovanhempi
 Lapsi Sisar / Veli
 Ystävä Muu, mikä: _____
- Asuitteko läheisesi kanssa samassa taloudessa ennen hänen vankeusrangaistustaan?
 Ei Kyllä, kuinka kauan _____

SEURAAVASSA KYSYMMME MUUTAMIA TIETOJA LÄHEISESTÄSI, JOTA TULIT TAPAAMAAN

7. Läheisesi sukupuoli? mies nainen
8. Läheisesi ikä ___ vuotta
9. Kuinka pitkää vankeustuomiota läheisesi on suorittamassa (vankilassaoloaika)?
☐ Alle 8 kuukautta	☐ 8 kk – 2 vuotta
☐ 2 – 4 vuotta	☐ 4 – 8 vuotta
☐ yli 8 vuotta	☐ en osaa sanoa
10. Onko vankilatuomio hänelle?
☐ Ensimmäinen	☐ Toinen
☐ Kolmas	☐ Neljäs
☐ Viides tai useampi	☐ En osaa sanoa
11. Missä vaiheessa läheisesi vankeus on tällä hetkellä?
☐ Vankeus on alkuvaiheessa	☐ Vankeus on noin puolessavälissä
☐ Vankeus on loppupuolella	☐ En osaa sanoa
12. Missä läheisesi suorittaa tuomiotaan? (Listassa on vain tutkimuksessa mukana olevat vankilat)
☐ Helsingin vankila / Sörnäinen	☐ Helsingin vankila / Suomenlinna
☐ Riihimäen vankila	☐ Pyhäselän vankila
☐ Pelson vankila	☐ Turun vankila
☐ Vanajan vankila / Vanajan osasto	

SEURAAVASSA KYSYMMME JOITAKIN KYSYMYKSIÄ YHTEYDENPITOKÄYTÄNNÖISTÄ.

Pyri valitsemaan omaa tilannettasi lähin vaihtoehto.

13. Millä tavoin ja kuinka usein pidät yhteyttä läheiseesi?

	En koskaan	Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	Kerran kuukaudessa	2-3 kertaa kuukaudessa	Viikoittain	Muutamia kertoja viikossa	Päivittäin
Puhelimitse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Teksti-tv:n välityksellä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjeitse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Käynnit tapaamisajoilla	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perhetapaamiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läheisen lomat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jokin muu tapa, mikä _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. Kuinka usein olet kaiken kaikkiaan yhteydessä läheisesi kanssa?

☐ Päivittäin	☐ Muutamia kertoja kuukaudessa
☐ Muutamia kertoja viikossa	☐ Kerran kuukaudessa
☐ Kerran viikossa	☐ Harvemmin kuin kerran kuukaudessa

15. Mikä on mielestäsi tärkein yhteydenpidon muoto läheiseesi?

Laita alla olevat asiat tärkeysjärjestykseen (1 = tärkein, 2 = toiseksi tärkein jne.)

☐ Puhelinkeskustelut	☐ Kirjeenvaihto
☐ Käynnit tapaamisajoilla	☐ Perhetapaamiset
☐ Lomat	☐ Jokin muu tapa, mikä _____

16. Onko jokin / jotkut seuraavista asioista vaikeuttanut yhteydenpitoa läheiseesi? Rastita niin monta vaihtoehtoa kuin on tarpeen.

☐ Tapaamisaikojen vähyys	☐ Vaikeus järjestää tapaamisia
☐ Läheiseni ei ole saanut lomalupaa	☐ Vankilasta soitettavien puheluiden kalleus
☐ Omat työajat	☐ Pitkä välimatka kodin ja vankilan välillä
☐ Lastenhoito-ongelmat	☐ Perhetapaamisten järjestelyn vaikeus
☐ Matkakustannusten kalleus	☐ Toimeentulotukea ei saa matkakustannuksiin
☐ Rajoitukset vankilasta soitettavissa puheluissa	☐ Vankilassa vierailu tuntuu epämiellyttävältä
☐ Jokin muu asia, mikä _____	

17. Mitkä asiat helpottaisivat yhteydenpitoa läheiseesi? Kirjoita vapaasti.

18. Oletko voinut tavata läheistäsi hänen lomalla ollessaan?

- En, läheiseni ei ole saanut lomalupaa
- En, muusta syystä _____
- Kyllä

SEURAAVASSA KYSYMME VANKEUSAJAN MUKANAAN TUOMISTA MUUTOKSISTA

19. Arvioi missä määrin seuraavat väitteet / asiat pitävät paikkansa omalla kohdallasi

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Vankeusrangaistuksen voi nähdä myönteisenä	☐	☐	☐	☐	☐
Oma elämäni ”romahti” läheisen vankeusrangaistuksen johdosta	☐	☐	☐	☐	☐
Vankeusaika on vaikeuttanut suhdettamme	☐	☐	☐	☐	☐
Pidimme enemmän yhteyttä vankeusajan alussa	☐	☐	☐	☐	☐
Olen saanut tarpeeksi tukea läheiseni vankeusrangaistuksen aikana	☐	☐	☐	☐	☐

20. Läheiseni vankeusrangaistuksen vuoksi erityisen raskasta minulle on / on ollut

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Ikävää tunne	☐	☐	☐	☐	☐
Läheiseni oma hätä tilanteestaan	☐	☐	☐	☐	☐
Luottamuksen heikentyminen läheiseni ja minun välillä	☐	☐	☐	☐	☐
Pelko läheissuhteen muuttumisesta vankeuden aikana	☐	☐	☐	☐	☐
Konkreettinen yksin jääminen arjen velvollisuuksien kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Huoli läheisen pärjäämisestä vankeudessa	☐	☐	☐	☐	☐
Pelko läheiseni pärjäämisestä vankeuden jälkeen	☐	☐	☐	☐	☐
Huoli läheissuhteen toimivuudesta läheiseni vapauduttua	☐	☐	☐	☐	☐
Muu asia, mikä _____	☐	☐	☐	☐	☐

21. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten suhdettasi vankilassa olevaan läheiseesi?

- Välimme ovat hyvät
- Välimme ovat kohtalaiset
- Välimme ovat huonot, mutta haluaisin niiden olevan paremmassa kunnossa
- Välimme ovat huonot ja en toivo asiaan muutosta

22. Onko suhteesi vankilassa olevaan läheiseesi muuttunut vankeusaikana?

- Suhteemme on parantunut vankeusaikana
- Suhteemme on heikentynyt vankeusaikana
- Suhteemme ei ole muuttunut vankeusaikana

Tähän voit kirjoittaa, millä tavoin suhteesi läheisiisi on muuttunut vankeusaikana:

23. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten yhteydenpitoasi vankilassa olevaan läheiseesi tällä hetkellä?

- Tunnan, että pidämme yhteyttä tarpeeksi usein
- Toivoisin, että pitäisimme yhteyttä useammin
- En oikeastaan haluaisi pitää yhteyttä läheiseeni hänen vankeusaikanaan

KYSYMYKSIÄ PUOLISOILLE, EX-PUOLISOILLE / KUMPPANEILLE JA TYTTÖ- TAI POIKAYSTÄVILLE

Vastaa seuraaviin kysymyksiin vain, jos olet vierailtavan puoliso, ex-puoliso/kumppani, tyttö- tai poikaystävä
Muutoin voit siirtyä kohtaan 32 viimeisellä sivulla.

24. Onko teillä yhteisiä lapsia?

- Meillä ei ole yhteisiä lapsia, eikä meillä kummallakaan ole omia lapsia → voit siirtyä kysymykseen 32
- Meillä ei ole yhteisiä lapsia, mutta minulla on ____ lasta aiemmasta suhteesta (kirjoita lukumäärä)
- Meillä ei ole yhteisiä lapsia, mutta puolisolllani on ____ lasta aiemmasta suhteesta (kirjoita lukumäärä)
- Meillä on ____ yhteistä lasta ja minulla on ____ lasta aiemmasta suhteesta (kirjoita lukumäärät)
- Meillä on ____ yhteistä lasta ja puolisolllani on ____ lasta aiemmasta suhteesta (kirjoita lukumäärät)
- Meille on syntymässä yhteinen lapsi
- Kyllä, meillä on ____ yhteistä lasta (kirjoita lukumäärä)

25. Jos asuit puolisosi / ex-puolisosi kanssa yhdessä ennen hänen vankeusrangaistustaan, asuivatko yhteiset tai jommankumman omat lapset kanssanne? (Valitse tarvittaessa useampi vaihtoehto)

- Ei, kanssamme ei asunut yhteisiä tai kummankaan omia lapsia
- Kyllä, kaikki yhteiset sekä omat lapsemme asuivat kanssamme
- Osa yhteisistä lapsistamme asui kanssamme. Kuinka moni ____ (kirjoita lukumäärä)
- Osa omista lapsistamme asui kanssamme. Minun ____ Puolisoni ____ (kirjoita lukumäärät)
- Asuimme eri asunnoissa ja yhteiset lapsemme asuivat vuoroin minun, vuoroin puolisoni luona
- Emme asuneet yhdessä ennen puolisoni / ex-puolisoni vankeusrangaistusta

Jos lapsi / lapsia asuu muualla, asuuko hän / he (voit tarvittaessa valita useamman vaihtoehdon)

- Sukulaisten luona
- Perhekodissa
- Lastensuojelulaitoksessa
- Muualla, missä _____

26. Asuvatko yhteiset lapsenne kanssasi tällä hetkellä?

- Ei
- Kyllä
- Osa yhteisistä lapsistamme asuu kanssani. Kuinka monta ____

Jos lapsi / lapsia asuu muualla, asuuko hän / he (voit tarvittaessa valita useamman vaihtoehdon)

- Sukulaisten luona
- Perhekodissa
- Lastensuojelulaitoksessa
- Muualla, missä _____

27. Tähän voit halutessasi selventää perhettänne koskevaa tilannetta tarkemmin:

28. Missä määrin lapsesi ovat, heidän niin halutessaan, voineet pitää yhteyttä vankilassa olevaan vanhempaansa?

- Erittäin hyvin
- Hyvin
- Kohtalaisesti
- Huonosti
- Erittäin huonosti

29. Onko jokin / jotkut seuraavista asioista vaikeuttanut lasten yhteydenpitoa vankilassa olevaan vanhempaan?

Rastita niin monta vaihtoehtoa kuin on tarpeen.

☐ Lyhyet tapaamisajat	☐ Lasten tapaamiseen soveltumattomat tilat
☐ Tapaajien määrän rajoitukset	☐ Vankilasta soitettavien puhelujen kalleus
☐ Lapset kokevat vankilan pelottavaksi	☐ Lapseni eivät ole halunneet tulla vankilaan
☐ Tapaamisaikojen vähyys	☐ Rajoitukset vankilasta soitettavissa puheluissa
☐ Vankilassa oleva vanhempi ei saa tavata lapsiaan	☐ En ole halunnut viedä lapsia vankilaan
☐ Vankilassa oleva vanhempi ei halua, että lapset vierailevat vankilassa	
☐ Lapset eivät tiedä vanhemman vankeusrangaistuksesta	
☐ Jokin muu asia, mikä _____	

30. Millä tavoin toisen vanhemman vankeusrangaistus on vaikuttanut lapseen /lapsiin? Rastita niin monta vaihtoehtoa kuin on tarpeen.

☐ Lapsi/lapset vaikuttavat levottomammilta	☐ Lapsi/lapset vaikuttavat surullisilta
☐ Lapsi/lapset vaikuttavat helpottuneilta	☐ Lapsella/lapsilla on enemmän pelkotiloja
☐ Lapsi/lapset tuntuvat vetäytyneen omaan kuoreensa	
☐ Lapsi/lapset näyttävät kantavan syyllisyyttä vankeusrangaistuksesta	
☐ Lapsi/lapset ovat saaneet huomautuksia häiriköinnistä koulussa/päivähoidossa	
☐ Vanhemman vankeusrangaistus ei näytä vaikuttaneen lapseen/lapsiin millään tavoin	
☐ Jollakin muulla tavoin, miten _____	

31. Arvioi missä määrin seuraavat väitteet / asiat pitävät paikkansa omalla kohdallasi

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Taloudellinen tilanteeni on huonontunut läheisen rangaistuksen myötä	☐	☐	☐	☐	☐
Olen huolissani vankeuden vaikutuksesta lapsiin	☐	☐	☐	☐	☐
Perheemme on saanut tarpeeksi tukea vankeusrangaistuksen aikana	☐	☐	☐	☐	☐
Olen puhunut lapsille avoimesti vankeusrangaistuksesta	☐	☐	☐	☐	☐
Lapset ovat vieraantuneet vankilassa olevasta vanhemmastaan tuomion myötä	☐	☐	☐	☐	☐

VANKEUSVANKIEN LÄHEISSUHITEITA KOSKEVA TUTKIMUS

KYSELYLOMAKE VANKEUSVANGEILLE

Hyvä vastaanottaja,

Kriminaalihuollon tukisäätiö (Krits) toteuttaa tutkimusta, jossa kartoitetaan vankeusvankien läheissuhteita, läheissuhteiden ylläpitokäytäntöjä ja ylläpidon esteitä. Sinut on valittu vastaamaan kyselytutkimukseen. Tutkimukseen osallistuvat vangit on valittu sattumanvaraisesti vankiloista eri puolilta Suomea.

Kyselylomakkeessa kysytään tietoja perhe- ja läheissuhteista, mahdollisten lasten lukumäärästä sekä tavoista, joilla mahdollisesti pidät yhteyttä läheisiisi. Tietoa tarvitaan, jotta läheissuhteiden ylläpitoa voitaisiin tukea paremmin vankeusaikana ja sen jälkeen.

Tutkimuksen toteuttaa Kriminaalihuollon tukisäätiö yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Tutkimuksen käytännön toteutuksesta vastaa projektitutkija Hannakaisa Ryyänen. Sekä Kriminaalihuollon tukisäätiö että Rikosseuraamuslaitos tulevat käyttämään tutkimuksesta saatua tietoa tieteellisissä julkaisuissa Rikosseuraamuslaitoksen kanssa sovitulla tavalla.

Vastaaminen on vapaaehtoista. Toivomme kuitenkin, että ottaisit osaa tutkimukseen ja auttaisit siten kehittämään läheissuhteita tukevaa työtä rikosseuraamusjärjestelmässä. Sinun asiantuntemuksesi on tässä ensiarvoisen tärkeää.

Kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan jokaisessa laitoksessa puhelinmaksukortteja sen mukaan, kuinka monta vankia kustakin laitoksesta osallistuu.

Kyselylomakkeet jaetaan vangin nimellä varustetussa kirjekuoressa. Näin toimitaan siksi, että kyselylomakkeiden jakelu vankiloissa olisi helpompaa. **Vastaukset palautetaan nimettöminä palautuskirjekuoressa, jonka vanki itse sulkee ennen sen luovuttamista yhdyshenkilölle. Vastaukset toimitetaan avaamattomina vastaavalle tutkijalle. Yhdyshenkilöt tai ketkään muukaan vankiloissa eivät lue täytettyjä lomakkeita.**

Kyselylomakkeen sivujen yläkulmassa on vankia koskeva tunnistetieto juoksevan numeron muodossa. Tunnistetiedon avulla tutkija voi täydentää kyselylomakkeen tietoja vankitietojärjestelmästä haettavilla taustatiedoilla, jotka muuten olisi täytynyt kysyä tässä lomakkeessa. Vankitietojärjestelmän tiedot käsitellään Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikössä siten, ettei tutkimuksen toteutuksesta vastaava tutkija näe vangin henkilö- tai muita tunnistetietoja.

Voit huoletta vastata rehellisesti kaikkiin kysymyksiin. Kysytyt tiedot eivät mahdollista yksittäisen henkilön tunnistamista ja tutkimustulokset esitetään niin, että yksittäistä vastaajaa ei voida tunnistaa. Aineistoa tarkastellaan ainoastaan tilastollisena massana.

Kiitos jo etukäteen!

Hannakaisa Ryyänen
Projektitutkija
Kriminaalihuollon tukisäätiö

OHJEITA VASTAAJILLE

Vastaa laittamalla rasti (x) ruutuun

Valitse jokaiseen kysymykseen vain yksi vaihtoehto.

Voit valita useampia kohtia vain, jos kysymyksessä sanotaan, että useampia kohtia voi valita.

Muista, että kysely on luottamuksellinen. Voit huoletta vastata rehellisesti!

YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ ITSESTÄSI

- Sukupuolesi? mies nainen
- Ikäsi ___ vuotta
- Mikä oli perhesuhteesi ennen nykyisen vankeusrangaistuksen alkamista?
 Naimaton Naimisissa / rekisteröidyssä parisuhteessa
 Seurustelusuhteessa Avoliitossa Eronnut Leski
- Mikä on perhesuhteesi tällä hetkellä?
 Naimaton Naimisissa / rekisteröidyssä parisuhteessa
 Seurustelusuhteessa Avoliitossa Eronnut Leski
- Kuinka pitkää vankeustuomiota olet suorittamassa (vastaa tähän vain vankilassaoloajan osalta)?
 Alle 8 kuukautta 8 kk – 2 vuotta 2 – 4 vuotta
 4 – 8 vuotta yli 8 vuotta
- Onko vankilatuomio sinulle?
 Ensimmäinen Toinen Kolmas
 Neljäs Viides tai useampi
- Missä vaiheessa vankeusrangaistuksesi on tällä hetkellä?
 Vankeus on alkuvaiheessa
 Vankeus on noin puolessavälissä
 Vankeus on loppupuolella
- Suoritatko tuomiotasi parhaillaan?
 Suljetussa laitoksessa Avolaitoksessa
- Asuitko yhdessä jonkun läheisesi kanssa ennen vankeustuomiota?
 En
 Kyllä, kenen kanssa (rastita niin monta vaihtoehtoa, kuin on tarpeen):
 Aviopuolison, avopuolison, tyttö- tai poikaystävän
 Ex-puolison
 Vanhempien tai toisen vanhemmista
 Isovanhempien / isovanhemman
 Lapsen / lasten
 Sisaren / veljen / sisarusten
 Ystävän / ystävien
 Muun läheisen, kenen _____
Kuinka kauan asuit edellä mainitun läheisesi kanssa ennen vankeustuomiota? _____
 Muu asumisjärjestely läheisen kanssa, millainen _____
- Kuinka monen kumppanin kanssa olet ollut avio- tai avoliitossa?
 En yhtenkään Yhden ___ kumppanin kanssa

LAPSET

11. Onko sinulla omia lapsia?

- Ei ole → siirry vastaamaan kysymykseen numero 21 seuraavalle sivulle
 On → vastaa myös alla oleviin kysymyksiin

12. Kuinka monta omaa lasta sinulla on kaiken kaikkiaan? ____ lasta

13. Minkä ikäisiä lapsesi ovat? Kirjoita lastesi syntymävuodet viivoille.

____ / ____ / ____ / ____ / ____ / ____ / ____ / ____ / ____ / ____

14. Asuivatko lapsesi samassa paikassa kanssasi ollessasi vapaudessa?

Rastita niin monta vaihtoehtoa kuin on tarpeen. Jos lapsesi asuivat eri paikoissa, laita viivalle lukumäärä, kuinka moni heistä asui missäkin.

- Kaikki omat lapseni asuivat kanssani
- Eivät. He asuivat: äitinsä/isänsä luona _____ muun sukulaisen luona _____
 perhekodissa _____ lastensuojelulaitoksessa _____
 muualla, missä _____ ja kuinka moni _____
- Osa lapsistani asui kanssani, osa asui toisaalla:
 äitinsä/isänsä luona _____ muun sukulaisen luona _____
 perhekodissa _____ lastensuojelulaitoksessa _____
 muualla, missä _____ ja kuinka moni _____
Kuinka moni lapsistasi asui kanssasi ollessasi vapaudessa? ____

15. Kuinka monen kumppanin kanssa sinulla on lapsia?

- yhden kumppanin
 kahden kumppanin
 useamman kumppanin, kuinka monen ____ (kirjoita lukumäärä)

16. Piditkö lapsiisi yhteyttä ennen vankeusrangaistustasi?

- Säännöllisesti Silloin tällöin En juuri koskaan En lainkaan

17. Pidätkö lapsiisi säännöllisesti yhteyttä vankilassa ollessasi? Rastita niin monta vaihtoehtoa kuin on tarpeen.

- En ollenkaan En saa tavata lapsiani, miksi _____
 Kyllä, kirjeitse Kyllä, puhelimitse
 Kyllä, valvotuissa tapaamisissa Kyllä, perhetapaamisissa
 Kyllä, lomien aikana Kyllä, lapsitapaamisissa

Tähän voit kirjoittaa vapaasti ajatuksiasi liittyen yhteydenpitoon lapsiisi:

18. Missä määrin lapsesi ovat, heidän niin halutessaan, voineet pitää sinuun yhteyttä vankilassa ollessasi?

- Erittäin hyvin Hyvin Kohtalaisesti Huonosti Erittäin huonosti

19. Onko jokin / jotkut seuraavista asioista vaikeuttanut yhteydenpitoa lapseesi / lapsiisi? Rastita niin monta vaihtoehtoa kuin on tarpeen.

☐ Lyhyet tapaamisajat	☐ Lasten tapaamiseen soveltumattomat tilat
☐ Tapaajien määrän rajoitukset	☐ Vankilasta soitettavien puhelujen kalleus
☐ Lapset kokevat vankilan pelottavaksi	☐ Lapseni eivät ole halunneet tulla vankilaan
☐ Tapaamisaikojen vähyys	☐ Rajoitukset vankilasta soitettavissa puheluissa
☐ En saa tavata lastani / lapsiani	☐ En halua, että lapseni tulee vankilaan tapaamisiin
☐ Lapseni ei tiedä, että olen vankilassa	☐ Jokin muu asia, mikä _____
☐ Tapaamisaikojen joustamattomuus (esim. myöhästymisissä)	
☐ Kumppanini/ex-kumppanini ei halua tuoda lasta vankilaan	

20. Millä tavoin tapaamisjärjestelyjä voitaisiin parantaa lasten kannalta?

21. Onko puolisollassi omia lapsia (ei sinun), jotka asuivat samassa paikassa kanssasi ollessasi vapaudessa

- Minulla ei ole puolisoa
- Ei
- Kyllä. Kuinka monta ____ (kirjoita lukumäärä)

SEURAAVASSA KYSYME JOITAKIN KYSYMYKSIÄ YHTEYDENPITOKÄYTÄNNÖISTÄ.

Pyri valitsemaan omaa tilannettasi lähin vaihtoehto.

22. Kuinka moneen sinulle läheiseen henkilöön pidät yhteyttä vankeusaikana? _____ (kirjoita lukumäärä)

23. Millä tavoin ja kuinka usein pidät yhteyttä läheisiisi?

	En koskaan	Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	Kerran kuukaudessa	2-3 kertaa kuukaudessa	Viikoittain	Muutamia kertoja viikossa	Päivittäin
Puhelimitse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lukemalla teksti- tv:n viestejä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjeitse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Käynnit tapaamisajoilla	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perhetapaamiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jokin muu tapa, mikä _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

24. Oletko voinut tavata läheisiäsi lomalla ollessasi?

- En, en ole vielä saavuttanut lomaoikeutta
- En, en ole saanut lomalupaa
- En, muusta syystä _____
- Kyllä

25. Keneen pidät yhteyttä vankeusaikana? Rastita niin monta vaihtoehtoa kuin on tarpeen.

- En keneenkään
- Aviopuolisoon, avopuolisoon, tyttö- / poikaystävään
- Ex-puolisoon
- Lasteni toiseen vanhempaan
- Vanhempaan / vanhempiin
- Isovanhempaan / isovanhempiin
- Lapseen / lapsiin
- Sisareen / veljeen / sisaruksiin
- Ystävään / ystäviin
- Tukihenkilöön
- Muuhun läheiseen, keneen _____

26. Kuinka usein olet kaiken kaikkiaan yhteydessä läheistesi kanssa?

☐ Päivittäin	☐ Muutamia kertoja viikossa
☐ Kerran viikossa	☐ Muutamia kertoja kuukaudessa
☐ Kerran kuukaudessa	☐ Harvemmin kuin kerran kuukaudessa

27. Mikä on mielestäsi tärkein yhteydenpidon muoto läheiseesi?

Laita alla olevat asiat tärkeysjärjestykseen (1 = tärkein, 2 = toiseksi tärkein jne.)

☐ Puhelinkeskustelut	☐ Kirjeenvaihto
☐ Käynnit tapaamisajoilla	☐ Perhetapaamiset
☐ Lomat	☐ Jokin muu tapa, mikä _____

28. Onko jokin / jotkut seuraavista asioista vaikeuttanut yhteydenpitoa läheisiisi? Rastita niin monta vaihtoehtoa kuin on tarpeen.

☐ Tapaamisaikojen vähyys	☐ Vaikeus järjestää tapaamisia
☐ En ole saanut lomalupaa	☐ Vankilasta soitettavien puheluiden kalleus
☐ Läheiseni työajat	☐ Läheiseni pitkä välimatka kodin ja vankilan välillä
☐ Läheiseni lastenhoito-ongelmat	☐ Perhetapaamisten järjestelyn vaikeus
☐ Läheiseni matkakustannusten kalleus	☐ Rajoitukset vankilasta soitettavissa puheluissa
☐ Läheiseni kokee vankilavierailut epämiellyttävänä	☐ Jokin muu asia, mikä _____
☐ Tapaamisaikojen joustamattomuus (esim. myöhästymisissä)	
☐ Läheiseni ei saa toimeentulotukea matkakustannuksiin	

29. Mitkä asiat helpottaisivat yhteydenpitoa läheisiisi?

SEURAAVASSA KYSYMMME VANKEUSAJAN TUOMISTA MUUTOKSISTA LÄHEISSUHTEISIIN

30. Arvioi missä määrin seuraavat väitteet / asiat pitävät paikkansa omalla kohdallasi

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Vankeusaika on vaikeuttanut suhdettani läheiseeni / läheisiini	☐	☐	☐	☐	☐
Läheiseni / läheisteneni elämä "romahti" vankeusrangaistukseni johdosta	☐	☐	☐	☐	☐
Pidin vankeusajan alussa enemmän yhteyttä läheiseeni / läheisiini	☐	☐	☐	☐	☐

31. Vankeusrangaistukseni vuoksi erityisen raskasta minulle on / on ollut

	Täysin samaa mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jossain määrin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Ikävääntunne	☐	☐	☐	☐	☐
Huoli läheiseni / läheisteneni pärjäämisestä taloudellisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Luottamuksen heikentyminen läheiseni / läheisteneni ja minun välillä	☐	☐	☐	☐	☐
Pelko läheissuhteiden muuttumisesta vankeuden aikana	☐	☐	☐	☐	☐
Huoli läheiseni / läheisteneni pärjäämisestä arkipäivän asioissa	☐	☐	☐	☐	☐
Huoli läheissuhteiden toimivuudesta vapauduttuani	☐	☐	☐	☐	☐
Muu asia, mikä _____	☐	☐	☐	☐	☐

32. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten läheissuhteitasi tällä hetkellä?

- Välini suurimpaan osaan läheisistäni ovat hyvät
- Välini suurimpaan osaan läheisistäni ovat kohtalaiset
- Välini osaan läheisistäni ovat hyvät, osaan huonot. Haluaisin suhteitteni olevan paremmassa kunnossa
- Välini osaan läheisistäni ovat hyvät, osaan huonot ja en toivo asiaan muutosta
- Välini suurimpaan osaan läheisistäni ovat huonot, mutta haluaisin niiden olevan paremmassa kunnossa
- Välini suurimpaan osaan läheisistäni ovat huonot ja en toivo asiaan muutosta

KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖN JULKAISUJA

Liisa Uusitalo (toim.)

Vankilat, päihheet ja haittojen vähentäminen,
tilannekatsaus

(Monisteita 1/2005)

ISBN 952-99621-0-X (sid.)

ISBN 952-99621-1-8 (pdf)

Kyösti Suonoja

Kriminaaliasiamiesprojektin loppuraportti
ja arviointi

(Raportteja 1/2006)

ISBN 952-99621-2-6 (nid.)

ISBN 952-99621-3-4 (pdf)

Jarno Ruotsalainen

Kuntouttava vankityö, selvitys työhön-
kuntouttamisen roolista vankeinhoidossa

(Raportteja 2/2006)

ISBN 952-99621-4-2 (nid.)

ISBN 952-99621-5-0 (pdf)

Jarno Ruotsalainen

KuVa-kansio: Projekti 2004-2006 ja toimintamalli
(Raportteja 3/2006: Asiakirjakooste)

Tarja Sassi, Petra Huhtimo

“Kun perhe lusii”

Opas vapaudessa rikostaustaisten henkilöiden
ja heidän perheidensä kanssa toimiville

(Oppaita ja esitteitä 1/2006)

ISBN 952-99621-6-9 (sid.)

ISBN 952-99621-7-7 (pdf)

Tuija Tervo

Kriminaalihuollon kentässä toimivien yhteisöjen
viestintä

(Monisteita 1/2007)

Riitta Granfelt

Tuettua polkua vapauteen

Selvitys Kriminaalihuollon tukisäätiön

asumispalveluista ammatillisen tuen näkökulmasta

(Raportteja 1/2007)

ISBN 978-952-99621-8-1 (nid.)

ISBN 978-952-99621-9-8 (pdf)

Anne-Maarit Antikainen

Sosiaalityön kehittäminen suljetussa vankilassa:
kokemuksia Sukeva-projektista

(Raportteja 1/2008)

ISBN 978-952-67170-0-5 (nid.)

ISBN 978-952-67170-1-2 (pdf)

Maija Siltanen

ADHD:n kuntoutuksesta rikosseuraamusallalla
(Raportteja 1/2009)

ISBN 978-952-67170-2-9 (nid.)

ISBN 978-952-67170-3-6 (PDF)

Tarja Sassi ja Petra Huhtimo

“Koettiin olevamme se perhe...” Vankiperheiden
vertaisryhmätoiminnan BIKVA-arviointiraportti.

(Monisteita 1/2009)

ISBN 978-952-67170-4-3 (nid.)

ISBN 978-952-67170-5-0 (PDF)

Liisa Uusitalo

SIISTISTI SIVILIINIIN – matalan kynnyksen terveysneuvonnan
käynnistyminen vankiloissa

TERVE-projektin loppuraportti

(pdf 2009)

Kati Tuokkola

Oppimisvaikeuksista vapaaksi -hankkeen (OPPIVA)
ulkoinen väliarviointi

Sosiaalikehitys Oy

(Monisteita 2/2009)

Marjatta Kaurala

Mitä kuuluu vangin läheisille? - Sosiaalisen tilanteen
kartoitus

(Monisteita 3/2009)

Jenni Tuulensuu

Omille jaloille - jalkautuvan vertaistalousneuvonnan
projekti 2006 - 2009

(Monisteita 1/2010)

Hannakaisa Ryyänen

Seinien takana paljon työtä - Selvitys vankilasta vapautuvien
vaikeasti asutettavien tukimahdollisuuksista.

(Raportteja 1/2010)

Marjatta Kaurala, Veikko Kylämarttila

Rangaistuksesta vapautuvan kuntoutujan asema

(Raportteja 2/2010)

ISBN 978-952-67170-8-1 (sid.)

ISBN 978-952-67170-9-8 (PDF)

Hannakaisa Ryyänen, Maarit Suomela

Lähelle - Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista
esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä.

(Raportteja 1/2011)

ISBN 978-952-5929-02-7 (sid.)

ISBN 978-952-5929-03-4 (pdf)

*Kaikki julkaisut pdf-tiedostoina Kritsin internet-sivuilla:
www.krits.fi / Julkaisut*